

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Operativně pátrací činnost policie při vyšetřování hospodářské kriminality

**The Operative Search Activity of The Police for Investigation of White Collar
Crime**

Konzultant : JUDr. et Mgr. Jana Navrátilová Ph.D.

Zpracovatel: Mgr. et Mgr. Jiří Mazánek

Červen 2010

„Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

V Praze dne 2. června 2010 Jiří Mazánek

Seznam použitých zkratk :

CL - Zákon č. 13/1993 Sb. Celní zákon

Listina - Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod

NSZ – Nejvyšší státní zastupitelství

OPP – Operativně pátrací prostředky

POPP – Podpůrné operativně pátrací prostředky

TŘ – Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

TZ – zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

VSČR- Zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

ZPČR- Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky

Klíčová slova :

Operativně pátrací prostředky – operative search measures

Podpůrné operativně pátrací prostředky - subsidiary operative search measures

Vyšetřování hospodářské kriminality – investigation of white dollar crime

Obsah :

1. Úvod	7
2. Trestně procesní činnost policie a hospodářská kriminalita	9
2.1. Hospodářská kriminalita	9
2.1.1. Pojem z hlediska různých vědních oborů	9
2.1.2. Vymezení kriminalistické, kriminologické a praktické	10
2.1.3. Vymezení trestně právní	11
2.2. Trestně procesní činnost policie	12
2.2.1. K stručnému vymezení přípravného řízení	12
2.2.2. Vymezení trestně procesní činnosti policie	16
3. Pozitivní právní úprava operativně pátrací činnosti	21
3.1. Operativně – pátrací činnost	21
3.2. Právní úprava operativně pátracích prostředků	23
3.2.1. Novelizace č. 265/2001 Sb.	23
3.2.2. Právní úprava operativně pátracích prostředků – obecné výklady	24
3.3. Obsah použití operativně pátracích prostředků	25
3.4. Operativně pátrací prostředky a základní zásady trestního řízení	26
3.5. Operativně pátrací prostředky a dokazování	27
3.6. Jednotlivé operativně pátrací prostředky	28
3.6.1. Předstíraný převod	28
3.6.2. Sledování osoby a věci	30
3.6.3. Agent	32
3.6.3.1. Podstatné rysy právní úpravy	32
3.6.3.2. Provokace a beztestnost agenta	34
3.7. Podpůrné operativně pátrací prostředky	36
3.8. Vymezení a cíle podpůrných operativně pátracích prostředků	38
3.9. Právní úprava	39
3.9.1. Obecné podmínky užití	39
3.9.2. Informátor	40

3.9.3. Krycí prostředky	41
3.9.4. Zabezpečovací technika	42
3.9.5. Zvláštní finanční prostředky	42
3.10. Stručná komparace některých aspektů OPP se zahraničními právními úpravami	43
3.10.1. Německo	43
3.10.2. Slovensko	45
4. Výzkum 2006 : Operativně pátrací a podpůrné operativně pátrací prostředky v trestně procesní praxi Policie České republiky	48
4.1. Odůvodnění výzkumu	48
4.2. Cíl výzkumu	48
4.3. Pilotní výzkum	49
4.4. Stanovení rozsahu výzkumu a jeho zacílení	49
4.5. Výzkumné hypotézy	51
4.6. Výzkumné techniky	51
4.7. Zjištění	52
4.8. Vyhodnocení hypotéz	74
4.9. Úvahy de lege ferenda	78
4.10. Dílčí závěr výzkumu	79
5. Výzkum 2010	80
5.1. Odůvodnění výzkumu	80
5.2. Cíl výzkumu	80
5.3. Stanovení rozsahu výzkumu a jeho zacílení	81
5.4. Metodika výzkumu	82
5.5. Výzkumné hypotézy	82
5.6. Výzkumné techniky	83
5.7. Zjištění	83
5.8. Vyhodnocení hypotéz	103
5.9. Závěrem k výzkumu	107

6. Aplikační praxe	108
6.1. Předstíraný převod	108
6.2. Sledování osoby a věci	112
6.3. Agent	115
6.4. Podpůrné operativně pátrací prostředky	119
6.5. Návrh zákona o protikorupčních opatřeních	121
6.6. Zhodnocení pro trestně procesní praxi	123
6.6.1. Operativně pátrací prostředky	123
6.6.2. Podpůrné operativně pátrací prostředky	125
6.7. Návrhy De lege ferenda	127
7. Závěr	128
8. Resumé	130
9. Seznam použitých pramenů	132

1.Úvod

Pro předkládanou rigorózní práci jsem si zvolil téma operativně pátrací činnost policie při vyšetřování hospodářské kriminality. Toto téma jsem si zvolil nejen proto, že více než dvanáct let se mu věnuji ve své profesní praxi a že poutá i můj zájem teoretický, ale především také proto, že vyšetřování hospodářské kriminality v kombinaci s operativně pátracími prostředky je velmi dynamicky se vyvíjející oblast trestního práva procesního.

Právě v této oblasti jsou aplikovány z hlediska institutů trestního práva nové ofenzivní prostředky vyšetřování hospodářské kriminality, které samozřejmě v konkrétní trestně procesní praxi přinášejí neustálou potřebu reagovat, jak na rozhodovací činnost soudů, a to nejen českých, tak i potřebu se věnovat novým formám způsobu páchaní hospodářských trestných činů, které lze odhalovat a vyšetřovat úspěšně právě mimo jiné nasazením ofenzivních operativních prostředků.

Operativně pátrací činnost ve vztahu k trestnímu řízení přináší řadu zajímavých otázek. Jde o otázky samotného vymezení těchto prostředků, jejich využití, resp. výstupů z nich, v rámci procesu dokazování, jde o otázky taktiky jejich nasazení, souladu těchto prostředků se základními zásadami trestního řízení i se základními právy a svobodami jednotlivce ve společnosti vůbec.

Významnou součástí operativních prostředků je i vztah různých zákonných norem. Z hlediska vyšetřování hospodářské kriminality ze strany policejního orgánu jde o téma provázanosti trestního řádu a zákona o policii, kdy i tohoto tématu se na pozadí operativně pátrací činnosti dotknu.

Základním cílem předkládané práce je především demonstrovat současnou právní úpravu jak OPP, tak i POPP a jejich možnost využití. Nosnou částí práce je provedení výzkumů v této oblasti, které byly provedeny dva s určitým časovým rozestupem a které v této práci nejen popisují, ale čerpám z nich i pro vyvození závěrů a návrhů v práci předestřených.

Výzkumy byly prováděny u vybraných skupin respondentů zabývajících se odhalováním a vyšetřováním hospodářské trestné činnosti a poznatky z nich jsou tak dalším zásadním pramenem pro předloženou práci. Výzkumy samy o sobě přinášejí zajímavý pohled policistů na oblast operativně pátrací činnosti policie.

Nezbytnou částí práce bude rozbor vybraných soudních rozhodnutí v oblasti operativně pátrací činnosti. Věnovat se budu i vládnímu návrhu zákona o protikorupčních opatřeních,

který by v případě přijetí přinesl zajímavé a potřebné legislativní změny i do operativně pátrací činnosti policie.

Ve své práci mám záměr nejen popsat operativně pátrací činnost, ale i najít a vystihnout její problémové jevy. Tyto problémové jevy chci odůvodnit na základě shora uvedených částí práce, tedy jak rozboru literatury a judikatury, tak i výstupů z výzkumu, předeštět různé názory na ně a najít vlastní stanovisko. Zkoumání těchto problémových oblastí vyvrcholí mým návrhem de lege ferenda.

2. Trestně procesní činnost policie a hospodářská kriminalita

Tématem mé rigorózní práce je operativně pátrací činnost policie při vyšetřování hospodářské kriminality. Než začnu toto téma zpracovávat, rozhodl jsem se, že alespoň stručně vymezím, co je možno chápat pod pojmem hospodářská kriminalita a pod pojmem trestně procesní činnost.

Pojem hospodářská kriminalita zde vymezím proto, že využití operativně pátrací činnosti policie je směřováno právě do této oblasti a cílem práce je zmapování konkrétní trestně procesní praxe policie v této oblasti a to na základě právní úpravy, provedených výzkumů i aplikační praxe a stanovení problémových bodů a návrhů jejich řešení. Z toho důvodu považuji za nezbytné vymezit pojetí oblasti druhu kriminality, ve kterém se práce bude pohybovat.

K vymezení trestně procesní činnosti policie mě vede potřeba definovat část trestního řízení, do kterého je práce zacílena. I když v názvu práce je použit pojem vyšetřování, je tento pojem ve vztahu k předložené práci pojat obecněji, než jak je pojat *stricto sensu* dle TŘ. Mohu říci, že v názvu práce je s tímto pojmem pracováno jako s dějovým výrazem označujícím určitou lidskou činnost a ne jako s právním pojmem s přesně normativně stanoveným obsahem. V TŘ je pojmem vyšetřování míněn přesně vymezený úsek trestního řízení od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby. Já vzhledem k tématu práce se však budu pohybovat v daleko širším prostoru trestního řízení a odhalování trestných činů, který je možno vymezit právě jako trestně procesní činnost policie.

2.1 Hospodářská kriminalita

2.1.1. Pojem z hlediska různých vědních oborů

Pokusit se vymezit hospodářskou kriminalitu je možné a účelné z hlediska různých vědních oborů, nejen z hlediska trestního práva, i když to je samozřejmě to podstatné a ostatní vymezení jsou pouze podpůrná.

2.1.2 Vymezení kriminalistické, kriminologické a praktické

Jako první z vymezení je možno zmínit vymezení hospodářské kriminality „jako značně nehomogenní skupinu společensky nebezpečných jednání páchaných v souvislosti s různými formami podnikání, poškozujících nebo ohrožujících hospodářskou soustavu, systém ekonomických vztahů, práva nebo oprávněné zájmy hospodářských subjektů či státu“.¹

V jiné z učebnic kriminalistické metodiky je pak odkaz na definici učiněnou z hlediska trestněprávního a pro potřebu kriminalistiky je zde rozpracováno kasuistické faktické vyjádření hospodářské kriminality, které je strukturováno dle skutkových podstat trestního zákona, dle podnikatelské činnosti vykonávané subjekty, dle vztahů založených v hospodářské oblasti, trestné činy se vztahem k veřejným činitelům, legalizace výnosů z trestné činnosti, anebo je tak stanoveno v mezinárodních dokumentech.²

Hospodářskou kriminalitu kriminalistická nauka pojímá i tak, „že hospodářská kriminalita je ve své podstatě kriminalitou nenásilnou s mimořádným sociálním a ekonomickým dopadem na vnitřní stabilitu státu. Značná část projevů je složitým občanskoprávním, ekonomickým a trestně právním problémem, jehož řešení vyžaduje speciální odbornost a stálé inovování znalostí jak pracovníků příslušných orgánů státní správy, tak i orgánů činných v trestním řízení“.³

Tuto definici lze označit jako dynamickou definici snažící se postihnout komplexní problematiku vymezení hospodářské kriminality ve všech jejích aspektech, výše uváděné definice se pak zaměřují na vymezení hospodářské kriminality z hlediska potřeb kriminalistické metodiky.

V kriminologickém pojetí je hospodářská kriminalita vymezována „jako společensky nebezpečná jednání, naplňující skutkové podstaty trestných činů obsažených v trestním zákoně, jež poskytují ochranu soukromým, veřejným i státním zájmům v oblasti ekonomiky.“⁴

¹ Musil, J., Konrád, Z., Suchánek, J., Kriminalistika, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2001, s. 437

² Straus, J. a kol., Kriminalistická metodika, Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 230

³ Porada, V., a kol.: Kriminalistika, CERM, Brno, 2001, s. 567

⁴ Brabcová, I., Hospodářská kriminalita z pohledu kriminologie, Policejní akademie, Praha, 2001, s. 6

Jako nestandardní vymezení je v literatuře označováno statistické pojetí hospodářské kriminality, které však demonstruje přesné vymezení hospodářských trestných činů, resp. demonstrovalo dle výčtu zvláštních ustanovení trestního zákona.⁵

2.1.3 Vymezení trestněprávní

Již jednou zde zmíněná práce Úvod do hospodářské kriminality kolektivu autorů provádí i pregnantní a velmi obsáhlé pojmové vymezení hospodářské kriminality, kde jsou shrnuty různé pohledy na tento pojem⁶, a mám za to, že jsou zde shrnuty velmi přehledně a přesně a rovněž tak za velmi zdařilou považuji i definici hospodářské kriminality zde učiněnou, kterou je možno považovat nejen za obecnou definici hospodářské kriminality, ale i za definici trestněprávní :

„Hospodářskou kriminalitou rozumíme zaviněné (společensky nebezpečné) jednání popsané ve zvláštní části trestního zákona, poškozující nebo ohrožující hospodářský pořádek, systém ekonomických a souvisejících právních vztahů, jejich fungování, práva a oprávněné zájmy subjektů těchto vztahů“.⁷

Tato definice je přesným pojetím hospodářské kriminality z hlediska současné konstrukce jak obecné tak zvláštní části platného trestního zákona, kdy samozřejmě vzhledem k tomu, že je v současné době platný trestní zákoník, je třeba pojem společensky nebezpečné nahradit pojmem společensky škodlivé .

Jiné vymezení, ne pojmové spíše předmětné, hospodářské kriminality je možno vymezit dle rozčlenění jedné z odborných prací dle kombinací konkrétních ustanovení jednotlivých skutkových podstat ve zvláštní části trestního zákona a předmětem vztahů v konkrétní oblasti, kde vznikají trestněprávní následky z hlediska trestných činů hospodářských na :

1) „dle skutkových podstat na :

⁵ blíže k tomuto vymezení a jeho demonstraci Chmelík,j.,Hájek,P.,Nečas,S.,Úvod do hospodářské kriminality.Plzeň:Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,s.r.o.2005, s.15-16

⁶ Chmelík,j.,Hájek,P.,Nečas,S.,Úvod do hospodářské kriminality.Plzeň:Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,s.r.o.. 2005, s.9-20

⁷ tamtéž s.17

a) trestné činy hospodářské

b) trestné činy proti majetku (trestné činy majetkové související s hospodářskou kriminalitou)

2) dle oblasti páčání :

a) trestná činnost v oblasti auditorské činnosti a znalecké činnosti u ekonomické kriminality

b) trestná činnost na kapitálovém trhu

c) trestná činnost spojená s působením investičních společností, investičních, podílových a penzijních fondů

d) trestná činnost v bankovníctví „⁸

Nebo prostě můžeme nazvat hospodářskou kriminalitu „hospodářským trestním právem“ jak to činí prof. Novotný ve svých učebnicích trestního práva.

2.2 Trestně procesní činnost policie

2.2.1 K stručnému vymezení přípravného řízení

Trestní řízení v České republice je dle trestního řádu (§ 12 odst.10) úsek řízení dle tohoto zákona, dále je zde vymezeno trestní stíhání jako úsek od zahájení trestního stíhání (§160 TR) až do právní moci rozsudku či jiného rozhodnutí ve věci samé, a přípravným řízením je tu vymezen úsek řízení dle tohoto zákona od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů do podání obžaloby nebo jiného způsobu vyřízení věci samé.

Mým zájmem bude stádium přípravného řízení, resp. ta část, kde úkony a postupy v něm jsou realizovány policejním orgánem.

Přípravné řízení je možno vymezit několika způsoby „a to především z hlediska právní úpravy, formy, časové hranice, práv a povinností procesních subjektů a způsobů rozhodování v něm.“⁹ „Přípravné řízení je možno vymezit také jeho účelem a významem,

⁸ zpracováno dle systematizace publikace : Šámal, P., Púry, F., Sotolář, A., Štenglová, I. Podnikání a ekonomická kriminalita v české republice. 1. vydání . Praha: C.H.Beck, 2001 s.179

⁹ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck. 2003, s. 536

kteřé lze poznávat dle jednotlivých úkolů trestního řízení.“¹⁰ Pro pojmové vymezení a systematiku trestně procesní činnosti policie se budu podrobně věnovat především vymezení z hlediska forem přípravného řízení, dle jejich zákonné úpravy dle § 157 až 179h TŘ, ostatní způsoby vymezení jsou pro mé hledisko podpůrné.

Pojetí rozsahu a forem přípravného řízení se liší. Nejúčěji tento pojem co do jednotlivých forem přípravného řízení, je vymezen tak, že přípravné řízení má tři formy :

1. „postup před zahájením trestního stíhání (§158-159b),
2. vyšetřování (§160-175),
3. zkrácené přípravné řízení (§ 179a-179f).“¹¹

Toto pojetí je přece jenom poněkud základní a úzké, šířěji rozpracované pojetí rozlišuje další možné formy a provádí jinou jejich systematizaci, struktura je pak následující :

1. „postup před zahájením trestního stíhání – v jehož rámci se koná i zkrácené přípravné řízení
2. vyšetřování, které je rozlišeno na
 - vyšetřování standardní, tedy vyšetřování o všech trestných činech, o nichž řízení koná v prvním stupni okresní soud
 - vyšetřování rozšířené, které se koná o trestných činech, o nichž řízení koná v prvním stupni krajský soud a v němž je možno konat vzhledem k povaze těchto trestných činů v širším rozsahu dokazování.“¹²

Dalším možným vymezením dle forem je vymezení dle závažnosti trestných činů a jejich skutkové složitosti :

1. „standardní přípravné řízení

¹⁰ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 3

¹¹ Císařová, D., Fenyk, J., a kol., Trestní právo procesní. 3. aktualizované a rozšířené vydání. Praha . Linde Praha, a.s. 2004 s. 416

¹² Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 15

2. rozšířené přípravné řízení
3. zkrácené přípravné řízení.¹³

Rozlišování je prováděno i dle časového průběhu přípravného řízení, dle právní skutečnosti – zahájení trestního stíhání.

Zvláštní otázkou je pojetí § 158 odst.1, 2 TŘ a jeho systematizace v přípravném řízení. V nauce je spor o to, zda postup dle tohoto ustanovení je přípravným řízením či nikoliv.

První z názorů je, „že tento postup pokud je upraven v trestním řádu, je součástí přípravného řízení, kdy je pojmenován jako předprocesní stadium a obsahově vymezen jako preventivní a odhalovací činnost policie, která spočívá v odhalovací činnosti vyhodnocováním poznatků z různých oblastí policejních služeb, z policejních databází, z podpůrných operativně pátracích prostředků i z vnějších informačních zdrojů a množství dat nejrůznějšího stupně.“¹⁴

Proti tomuto stojí druhý názor, „že takovéto pojetí, tedy tuto část postupu před zahájením trestního stíhání nelze do pojmu stadia trestního řízení vůbec zahrnovat“¹⁵, které je především odůvodněno tím, že trestním řízením je celé řízení dle trestního řádu včetně ustanovení § 158 odst.1, 2 TŘ a zcela neformální fáze, která ještě není řízením dle trestního řádu, je od něho oddělena.

Nikdy není sporu o tom, že přípravné řízení končí podáním obžaloby, nebo jiným rozhodnutím ve věci samé. Časové schéma odhalování trestných činů a trestního řízení je přehledně zpracováno v učebnici trestního práva autorů Musil, Kratochvíl, Šámal a kolektiv¹⁶, kdy pro potřebu této kapitoly z něho můžu použít rozlišení fází od spáchání trestného činu, a tedy jeho odhalování, až po ukončení vyšetřování. S odkazem na tuto schematiku je možno vyřešit otázku stádií trestního řízení a příslušnosti postupu dle § 158 odst.1, 2 TŘ mezi ně.

¹³ Musil,J., Kratochvíl,V., Šámal,P. a kol. Kurs trestního práva.Trestní právo procesní. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck,2003, s. 547

¹⁴ tamtéž s.530

¹⁵ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 10

¹⁶ Musil,J., Kratochvíl,V., Šámal,P. a kol. Kurs trestního práva.Trestní právo procesní. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck,2003, s. 528

Kloním se k názoru, že šetření dle § 158 odst.1, 2 TŘ patří do oblasti trestního řízení, neboť zde je zákonně upravena fáze odhalování trestných činů a prošetřování poznatků o možné spáchané činnosti, i když v samotném trestním řádu není upraven zákonný postup při této činnosti, ani přesně normativně stanoveny jednotlivé procesní instituty, kterými by měla být tato činnost prováděna. V § 158 odst. 1 TŘ je pouze obecně uvedeno, že je třeba učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečnosti, zda byl spáchán trestný čin a kdo je jeho pachatelem, a v odst. 2 povinnost přijmout oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.

V trestně procesní praxi pak takováto činnost probíhá dle zákona ZPČR.

Je možno tedy uzavřít s tím, že tento postup, i když je neprocesní z hlediska své povahy¹⁷, neboť úkony a postup v něm není realizován dle ustanovení trestního řádu, z logiky časového postupu a předmětu zájmu patří do stádií trestního řízení, neboť se v něm získávají skutečnosti rozhodné pro další postup ve věci, především pro eventuální zahájení trestního řízení. Rozhodně je však toto stadium součástí trestně procesní činnosti policie tak, jak ji pojmám ve své práci ve vztahu k operativně pátrací činnosti.

Z hlediska rozsahu přípravného řízení a jeho forem mě tedy jako nepřipadnější a nejpřesnější rozlišení připadá to uvedené v publikaci Přípravné řízení s upřesněním bodu 1, kde do jeho vymezení by mělo patřit i šetření dle § 158 odst.1, 2 TŘ.

Pojmově vymezit přípravné řízení je možno také pomocí činnosti jednotlivých orgánů činných v trestním řízení s ohledem na rozdílnost míry jejich funkce v jednotlivých formách trestního řízení.

Dalším možným vymezením přípravného řízení je vymezit ho dle funkcí, které plní, přičemž za základní jsou dle literatury vymezeny tyto : „funkce vyhledávací (zjišťovací) – sloužící především pro vyhledání podkladů potřebných pro projednání věci, zajišťovací (fixační) – především opatření a zajištění pomíjivých důkazů a funkce filtrační (verifikační) – zajišťující, aby před soud byly postaveny jen ty osoby, u nichž je dostatečně odůvodněno, že spáchaly trestný čin“¹⁸ a k nim je možno přidat funkci „odklonnou - s cílem zjednodušit

¹⁷ k povaze neprocesní činnosti viz. vymezení tamtéž s.520

¹⁸ Šámal, P., Novotný, F., Růžicka, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 14

vyřízení věci odklonem od hlavního líčení.“¹⁹ Tyto funkce se zobrazují v hlavním předmětu přípravného řízení, „kdy jeho cílem je prověřit podezření ze spáchání trestného činu a opatřit podklady pro podání obžaloby nebo, není-li důvod pro podání obžaloby, má sloužit jako podklad pro jiné rozhodnutí ve věci samé.“²⁰

V neposlední řadě je pro přípravné řízení důležité vymezení práv a povinností jednotlivých subjektů, jejich právní úprava, především z hlediska faktického provádění vyšetřovacích úkonů a dalších opatření a činností v přípravném řízení.

Přípravné řízení je možno také vymezit ve vzájemném vztahu k řízení soudnímu, „kdy přípravné řízení má ve vztahu k soudnímu řízení pouze pomocnou roli.“²¹ I přes toto tvrzení nelze zpochybnit tezi, „že přípravné řízení vymezuje předmět dokazování a ovlivňuje úspěšnost dokazování a tím efektivitu celého trestního řízení.“²²

2.2.2. Vymezení trestně procesní činnosti policie

Po přdestření různých názorů na to, jak pojímat přípravné řízení a jak ho vymezit, přistoupím k vymezení samotného pojmu trestně procesní činnosti policie.

Základní otázkou, kterou musím vyřešit, je to, zda je tato činnost realizována pouze striktně dle ustanovení trestního řádu, nebo má širší pojetí (viz. např. výše zmíněná problematika šetření a ustn. § 158 odst.1, 2 TR).

Především je třeba zjistit, jaké právní normy upravují postup policejního orgánu v trestním řízení, resp. při provádění úkonů a činností v trestním řízení. Základní normou je trestní řád, nicméně část postupu trestně procesní činnosti policie je realizována i na základě ustanovení jiných právních norem, zde půjde především o využití podpůrných operativních pátracích prostředků ve vztahu k operativně pátracím prostředkům dle trestního řádu, ale i naplnění úkolu daného Policii ČR odhalovat trestné činy a zjišťovat jejich pachatele.

¹⁹ Musil,J., Kratochvíl,V., Šámal,P. a kol. Kurs trestního práva.Trestní právo procesní. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck,2003, s. 53

²⁰ Císařová,D., Fenyk. J.,a kol., Trestní právo procesní.3.aktualizované a rozšířené vydání.Praha . Linde Praha,a.s.2004 s.414

²¹ Růžicka, M., Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha : LexisNexis CZ s. r. o. 2005 str.123

²² Růžicka, M., Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha : LexisNexis CZ s. r. o. 2005 str.123

Výkladovým stanoviskem – interní normativní směrnicí pro postup v trestním řízení pro policejní orgán je závazný pokyn policejního prezidenta²³, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení. Rovněž tak důležitá činnost jako je pátrání, která je nepochybně činností v trestně procesní činnosti policie, je normativně upravena mimo trestní řád²⁴, stejně tak jako některé další činnosti policie v přípravném řízení.

Další důležitou otázkou je rozsah trestně procesní činnosti policie z hlediska stadií a forem trestního řízení.

Je zřejmé, že zcela dominantní část této činnosti se bude realizovat v přípravném řízení. Výjimkou bude pátrání po obžalovaných a odsouzených za účelem jejich předání soudu či do výkonu trestu a sporná je příslušnost postupu dle § 158 odst.1, 2 TŘ, jak bylo ve stručnosti zmíněno výše.

Tedy můžeme uvést, že trestně procesní činnost policie se realizuje, kromě výše uvedených výjimek, v rámci přípravného řízení. Přičemž za její konec můžeme označit nikoliv podání obžaloby či jiné rozhodnutí ve věci samé, ale podání návrhu na podání obžaloby či jiného rozhodnutí ve věci samé policejním orgánem.

Jejím počátkem je sepsání úředního záznamu o zahájení úkonů v trestním řízení či provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, nebo je možno jít za tento okamžik a označit za něj již jakoukoliv odhalovací činnost policie dle policejního zákona, tedy předprocesní stadium věci (i když trestní řád tento pojem nezná, považuje za něho ve shodě s výše uvedenými závěry postup dle § 158 odst.1, 2 TŘ se zákonnou oporou v zákoně o policii ČR).

Zkoumat obsah trestně procesní činnosti policie lze také z hlediska ustanovení trestního řádu či policejního zákona, které upravují postup policejního orgánu v řízení, tedy zkoumat dle jednotlivých oprávnění, ale i povinností policejního orgánu v řízení, a to nejen dle jejich formálního vymezení v právní normě, ale i dle jejich skutečné realizace v trestně procesní praxi, tedy to, zda v trestně procesní činnosti policie jsou realizovány pouze normativně právní postupy dle trestního řádu, nebo jsou zde využívány i kriminalistické

²³ viz. ZPPP č.30/2009 a dále nařízení Ministerstva vnitra č.13/2002

²⁴ jde především problematiku řešenou interními akty policejního prezidenta ve vztahu k trestně procesní činnosti policie

postupy taktické, technické, organizační a metodické.²⁵

Tedy zkoumání toho, zda trestně procesní činnost policie je realizována úzce v rámci trestního řízení, nebo zda je v širším pojetí ji možno zahrnout do systému policejních věd a zda je jejich integrální součástí či jednou z vnějších opěrných společenských disciplín.²⁶

V neposlední řadě můžeme obsah této činnosti zkoumat dle pravomoci policejního orgánu a vymezení jeho práv a povinností v prováděném řízení.

Předtím než se budu věnovat vymezení trestně procesní činnosti policie, je třeba uvést kdo je policejním orgánem dle ustn. TŘ a koho za něj budu považovat v této práci a ve vztahu k pojmu trestně procesní činnost policie a operativně pátrací činnosti policie.

Vymezení policejního orgánu je provedeno v § 12 odst. 2 TŘ, kdy pod tímto pojmem se rozumějí útvary Policie České republiky a v řízení o trestných činech policistů útvar Ministerstva vnitra pro inspekční činnost. Stejné postavení mají v řízení o trestných činech příslušníků ozbrojených sil pověřené orgány Vojenské policie, v řízení o trestných činech příslušníků Vězeňské služby České republiky pověřené orgány této služby a v řízení o trestných činech příslušníků Bezpečnostní informační služby pověřené orgány Bezpečnostní informační služby. Postavení policejních orgánů mají i pověřené celní orgány v řízení o trestných činech spáchaných porušením celních předpisů a předpisů o dovozu, vývozu nebo průvozu zboží, a to i v případech, kdy se jedná o trestné činy příslušníků ozbrojených sil nebo ozbrojených sborů a služeb.

Pro potřebu této práce pojmám policejní orgán pouze jako útvar Policie České republiky, a to především vzhledem k zaměření práce do oblasti operativně pátrací činnosti policie, kdy pod pojmem policie je myšlena Policie České republiky a její činnost v trestním řízení resp. v odhalování trestné činnosti a trestním řízení.

Na základě výše uvedeného je možnost pokusit se vymežit pojem trestně procesní činnosti policie. Vzhledem k výše zmíněným sporům o samotný rozsah přípravného řízení je možno stanovit dvě základní pojmová vymezení trestně procesní činnosti policie.

V užším pojetí jde o činnost policejního orgánu upravenou trestním řádem, případně

²⁵ srovnej vztah trestního práva a kriminalistiky v Musil, J., Konrád, Z., Suchánek, J., Kriminalistika. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2001, s.10

²⁶ k bližšímu vymezení policejní vědy Zoubek, V., Postmoderní problémy recentní státovědy. Policejní akademie. Praha 2003, s.209-212

s podpůrnou rolí úpravy policejním zákonem realizovanou v rámci trestního řízení, jejímž cílem je náležité objasnění a vyšetření věci pro správné rozhodnutí ve věci samé.

V širším pojetí pak k tomuto vymezení přistupuje činnost policejního orgánu v prevenci a odhalování trestné činnosti trestním řádem neupravené, včetně pátrání po osobách, za plného využívání všech metod policejní práce, především kriminalistických opatření a postupů, byť trestním řádem normativně neupravených..

V užším pojetí jde pouze o postup dle trestního řádu, a to od okamžiku sepsání úředního záznamu o zahájení úkonů v trestním řízení (případně provedením neodkladných či neopakovatelných úkonů) do doby podání návrhu na podání obžaloby nebo návrhu na jiné opatření, nebo jiné rozhodnutí dle § 159a TR.

A v širším pojetí jde o postup i dle jiných právních norem, ale vždy s účinky cílenými do trestního řízení a pro jeho potřebu, a to od okamžiku zahájení jakékoliv činnosti s tímto cílem.

Trestně procesní činnost policie je součástí trestního řízení a práva obecně. Přičemž právo resp. jeho odvětví je mimo jiné možné vymezit dle okruhu vztahů, které normativně upravuje. Tedy trestně procesní činnost můžeme pojmut také jako okruh vztahů, které při trestně procesní činnosti vznikají a jsou realizovány.

Na realizaci této činnosti se pak podílejí policejní orgány, tedy můžeme říci, že subjektem realizujícím trestně procesní činnost policie je policejní orgán (v pojetí této práce, jak bylo zmíněno, zúžen na útvary Policie České republiky).

Po tomto výkladu můžu shrnout výše uvedené a trestně procesní činnost policie obecně vymezit jako činnost policejních orgánů v rámci trestního řízení, při kterém jsou realizovány právní vztahy na základě tohoto řízení, předmětem je odhalení a zadokumentování (dokazování v přípravném řízení) trestné činnosti, jakožto další činnosti dané policejnímu orgánu zákonem, a jehož cílem je naplnění cílů trestního řízení.

Jednou z novodobých tendencí trestně procesního zákonodárství je stírání hranice mezi policejním a trestně procesním právem.²⁷ Dosud jasná hranice mezi těmito činnostmi se více rozostřuje a je tendence rozšiřování působnosti trestně právních norem.

Trestně procesní činnost policie je vzhledem k prezentovanému pojetí právě tím

²⁷ srovnej Musil, J., Ochrana práv obviněného v trestním řízení – tendence. Trestní právo. 11/2006, s.5

polem, kde se obě činnosti dle těchto právních norem střetávají. Praktická policejní činnost v rámci operativně pátrací činnosti je ale zároveň spojníkem mezi těmito oblastmi. Pojmové vymezení trestně procesní činnosti policie má význam v tom, že umožňuje uchopit tuto oblast a činnost v ní do jednoho celku.

Praktický význam trestně procesní činnosti policie je dán tím, že právě v tomto úseku trestního řízení jsou zajišťovány zásadní důkazy pro další postup orgánů činných v trestním řízení. Právě v této době jsou shromažďovány poznatky a informace důležité pro dokazování a rozhodování v trestním řízení.

3. Pozitivní právní úprava operativně pátrací činnosti

3.1. Operativně – pátrací činnost

Operativně pátrací činnost v nejobecnějším pojetí (a v nejširším smyslu) „představuje ucelený systém postupů, používání operativně pátracích prostředků (§ 158b až 158f TŘ, § 37a až 37f CL), uskutečňovaný pověřeným policejním orgánem podle ustanovení TŘ, zákona ZPČR, zákona VJČR a z nich vycházejících interních aktů řízení, převážně utajovaným způsobem, zaměřeným k ochraně zájmů chráněných zákony a mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána v trestně právní oblasti a spočívající v soustavném získávání, shromažďování, prověřování, případně rozpracování operativních informací“.²⁸

V užším vymezení dle trestního řízení je za operativně pátrací činnost možno označit vymezení této činnosti v TŘ, tedy pozitivní úpravu operativně pátracích prostředků a vymezit ji jako souhrn opatření a zákonných postupů orgánů činných v trestním řízení uskutečňovaných dle ustanovení TŘ a v souladu s dalšími právními předpisy, jejichž účelem „je předcházení, odhalování a objasňování trestné činnosti, jakož i pátrání po skrývajících se pachatelích, pátrání po hledaných nezvěstných osobách a pátrání po věcných důkazech“.²⁹

Pro potřebu předložené práce se první vymezení zdá být příliš široké, neboť použití OPP a POPP se budu věnovat v konkrétně určeném stádiu trestního řízení a trestně procesní činnosti policie a především u druhově určených trestných činů, tedy u hospodářských trestných činů. Druhé vymezení je zase příliš úzké, neboť bere v úvahu jen právní instituty dle TŘ.

Pro potřebu této práce budu chápat operativně pátrací činnost jako část trestně procesní činnosti policie, která je prováděna za využití právních institutů OPP v TŘ a POPP v ZPČR s cílem odhalit, objasnit a dokázat trestnou činnost. Toto vymezení je tedy vymezením dle právní úpravy, dle které je realizována konkrétní činnost v trestním řízení. Kdybych chtěl vymezit operativně pátrací činnost nejen dle konkrétní právní úpravy TŘ a ZPČR ve vztahu k trestnímu řízení a jeho cílům, mohl bych operativně pátrací činnost vymezit nejlépe jako postup orgánu činného v trestní řízení (konkrétně policisty oprávněného

²⁸ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C. H. Beck. 2003, s. 247

²⁹ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, K. Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vydání. Praha : C. H. Beck. 2002, s. 968

dle interních předpisů Policie ČR³⁰) při získávání poznatků o trestné činnosti a to převážně utajovaným způsobem, při využití příslušných prostředků operativně pátrací činnosti v souvislosti s předcházením trestným činům, vyhledáváním, objasňováním a dokumentováním skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a to v rámci plnění úkolů policejního orgánu v trestním řízení.

Operativně pátrací činnost je možno strukturovat dle jejího účelu a to na :

- „Operativně pátrací činnost vykonávanou s cílem zabránit trestným činům, odhalit je a objasnit jejich pachatele
- Operativně pátrací činnost konanou za účelem pátrání po osobách a po věcech
- Operativně pátrací činnost vykonávanou za účelem prevence trestných činů“³¹

Operativně pátrací činnost se vyznačuje některými zvláštnostmi:

„ a) je důvěrné povahy a je uskutečňována speciálními metodami a prostředky, které jsou převážně utajované

b) má průzkumný charakter, podnětem k jejímu provádění jsou často informační signály neurčité povahy, druh a volby metod jejího uskutečňování určuje charakter sledovaného cíle“³².

Operativně pátrací činnost je možno považovat za velmi důležitý institut trestního práva procesního a trestně procesní činnosti policie, umožňujícího odhalovat a dokazovat trestnou činnost, který je velmi ofenzivním prostředkem na straně jedné a na straně druhé prostředkem, který při svém využití velkou měrou zasahuje do chráněných práv a svobod občanů. Mám za to, že to jsou dva pohledy na operativně pátrací činnost, které je vždy mít na paměti, tedy jednak to, že jde o velmi ofenzivní a účinnou metodu využitelnou v boji s trestnou činností, ale která zároveň představuje velkou možnost zásahu do práv občanů.

³⁰ srovnej ZP PP č. 190/2008

³¹ Tamtéž s. 967

³² Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C. H. Beck. 2003, s. 247

3.2 Právní úprava operativně pátracích prostředků

Operativně pátrací prostředky jsou v trestním řádu upraveny v § 158b až 158f TŘ v hlavě deváté nazvané postup před zahájením trestního stíhání. OPP byly do trestního řádu vloženy novelizací č. 265/2001 Sb..

3.2.1. Novelizace č. 265/2001 Sb.

Schválení této novelizace předcházela rozsáhlá odborná diskuze.³³ Ve vztahu k OPP bylo podstatné to, že tyto prostředky byly touto novelizací nově upraveny v TŘ, neboť do té doby byla jejich právní úprava provedena v ZPČR. Úprava nebyla ze ZPČR přesunuta kompletně. Do TŘ byla přenesena úprava předstíraného převodu, sledování osoby a věci a agenta, v ZPČR zůstaly upraveny POPP.

V důvodové zprávě k novelizaci³⁴ je uvedeno : „Do trestního řádu se v modifikované podobě přebírá úprava používání tzv. operativně pátracích prostředků a operativní techniky, dosud obsažené v zákoně č. 283/1991 Sb. o Policii české republiky. Smyslem je nejen odstranění určité míry duplicitní právní úpravy obsažené v uvedeném zákoně a trestním řádu a rozšíření možnosti státního zástupce provádět i v této oblasti dozor, ale i zajištění procesní využitelnosti z této činnosti pro další trestní řízení“.

Tedy cílem novelizace ve vztahu k úpravě OPP v TŘ bylo především zajistit jejich využitelnost v trestním řízení, posílení role státního zástupce při jejich využití a zpřesnění právní úpravy v této oblasti.

Je tedy možno na základě cílů novelizace souhlasit s tím, že se vzhledem k tomu „výrazně zvýšila možnost využití výsledků (informací) zjištěných při jejich využití při stíhání pachatelů trestné činnosti“.³⁵ Tyto cíle novelizace jsou důležité i pro hospodářskou trestnou činnost, neboť vzhledem k její povaze, kdy jedním z jejích znaků je „sofistikovanost jednání pachatelů, složitost jejich skutkového jednání a kdy charakteristickým rysem současné

³³ viz. např. Baxa, J. Reforma trestního řízení – geneze jejího vzniku a cíle. Buletin advokacie č. 11. 2001,

³⁴ důvodová zpráva přístupna na internetových stránkách www.psp.cz v části věnované návrhům zákonů ve sněmovním tisku

³⁵ Hundák, Š. Právní úprava operativně pátracích prostředků a podmínek jejich použití v trestním řízení a jejich použití „contra legem“. Sborník – použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Policejní akademie ČR. Praha. 2004, s. 52

hospodářské kriminality je i její propojení s organizovaným zločinem“³⁶ je třeba i při odhalování a dokazování hospodářské trestné činnosti využívat ofenzivní prostředky OPP.

3.2.2. Právní úprava operativně pátracích prostředků – obecné výklady

Mezi obecné podmínky užití OPP patří :

„a) řízení o úmyslném trestném činu,

b) výhradním zaměřením jejich použití musí být získání skutečností důležitých pouze pro trestní řízení, musí jít o skutečnosti důležité pro dané trestní řízení o trestném činu, který je jejich předmětem,

c) subsidiarita, použití je možné jen tehdy, nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo by dosažení bylo podstatně ztížené, nejprve je třeba hledat jiné způsoby, které nezasahují do práv a svobod, a teprve za předpokladu, že tato cesta by s ohledem na účel trestního řízení byla nemožná nebo neúměrně obtížná, lze použít operativně pátrací prostředky,

d) minimalizace, operativně pátrací prostředky mohou omezit práva a svobody osob jen v nezbytně nutné míře. Tuto nezbytně nutnou míru je nutno vykládat nejen z hlediska intenzity zásahu, ale i délky trvání“.³⁷

Tyto podmínky vyplývají z dikce TR v § 158b odst. 2, 3. Aby bylo možno využít prostředky resp. informace prostřednictvím jimi získané v trestním řízení, je nutné, aby k jejich využití došlo způsobem odpovídajícím trestnímu řádu. Užití OPP je vázáno na určitý povolovací režim ze strany státního zástupce nebo soudu. Provádět užití OPP v trestním řízení je oprávněn pověřený policejní orgán. Tyto skutečnosti je možno označit za další podmínky užití OPP.

Trestní řád v současné době upravuje tyto OPP :

- předstíraný převod v § 158c TR
- sledování osob a věcí v § 158d TR
- použití agenta v § 158e TR

³⁶ Hájek, P. Charakteristika hospodářské kriminality v ČR, vývoj, rysy, trendy. Trestní právo č. 7-8. 2000, s.28

³⁷ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3 přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck. 2007, s.582

Výčet těchto prostředků je taxativní, není tedy možno jejich výčet rozšiřovat a nelze rovněž měnit podmínky jejich využití. Policejní orgán může využít OPP jen na základě a v souladu se zákonem.

OPP můžeme také vymežit z hlediska pozitivního a negativního. U pozitivního hlediska je definujeme jako prostředky, které představují souhrn opatření dle trestního řádu a využívá se jich v souladu s cílem trestního řízení. Negativní vymezení nám oproti tomu stanoví, která opatření – prostředky v jiných právních předpisech upravené nejsou OPP.³⁸

Přestože OPP jsou upraveny v TR v části nazvané postup před zahájením trestního stíhání, jsou využitelné jsou i v dalších stádiích trestního řízení. Úkony spojené s OPP mohou být i úkony neodkladnými nebo neopakovatelnými dle § 158 odst. 3 TR. Pokud k této situaci dojde a OPP bude využito jako neodkladného či neopakovatelného úkonu, bude úřední záznam o zahájení úkonů sepsán až po jejich provedení.³⁹

3.3. Obsah použití operativně pátracích prostředků

Za obsah použití OPP je třeba považovat výkon práv a povinností vyplývajících z jejich realizace. Obsah použití prostředků je obecně předurčen těmito faktory:

- „zvláštností předmětu poznání a procesu poznání tr. činu,
- druhem operativně pátracího prostředku (metodou poznání tr. činu),
- požadavkem dodržení základních zásad trestního řízení, jakož i ostatními podmínkami použití OPP“.⁴⁰

Z hlediska vyšetřování hospodářské kriminality je předmětem poznání trestná činnost v oblasti hospodářských trestných činů, ekonomické kriminality. Obecně předmětem poznání trestního práva je trestný čin resp. znaky jeho skutkové podstaty a další okolnosti s ním související. V případě určení předmětu hospodářské kriminality je třeba respektovat

³⁸ srovnej Růžička, M. K některým otázkám postupu policie a státního zástupce v souvislosti s využíváním operativně pátracích prostředků a tzv. skrytou reakcí policie na již páchanou trestnou činnost. přednáška v rámci IMZ ÚOKFK 22-24.11.2006 Herlíkovice. seminář k problematice boje proti korupci, přístupno na internetových stránkách MV odbor bezpečností politiky www.mvcr.cz.

³⁹ srovnej Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, K. Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vydání. Praha : C. H. Beck. 2002, s. 972

⁴⁰ Malý, M. Důkazní prostředky při předstíraném převodu podle § 158c trestního řádu. in Sborník – použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Policejní akademie ČR. Praha. 2004, s.72

zvláštní povahu trestných činů, kterými je páchána, která je dána např. již samotnou povahou normativní úpravy, jako je např. využití odkazovacích a blanketních dispozic.

Z hlediska volby druhu použitého operativního prostředku je třeba konkrétní prostředek volit dle skutečností, které je třeba dokumentovat za dodržení všech nutných podmínek pro využití OPP.

Při nasazení prostředků OPP je nezbytné dodržet především základní zásady trestního řízení. Užití OPP musí být vždy zákonné, nesmí překročit meze zákona. Přitom musí orgány činné v trestním řízení učinit všechna potřebná opatření k naplnění účelu zákona.

3.4. Operativně pátrací prostředky a zásady trestního řízení

Výše uvedené podmínky užití OPP mají svůj původ v základních zásadách trestního řízení, a protože i využití a nasazení OPP v trestním řízení se musí řídit základními zásadami trestního řízení, není na škodu si ve stručnosti uvést vztah mezi OPP a základními zásadami.

Ústřední zásadou trestního řízení je zásada stíhání jen ze zákonných důvodů, která je upravena § 2 odst. 1 TŘ a zakotvena v čl. 8 odst. 2 Listiny. Ve vztahu k OPP má tato zásada ten význam, že rovněž i prostředky OPP je možno použít striktně v mezích a na základě zákona a dodržet všechna zákonná ustanovení.

Významná je ve vztahu k možné tzv. provokaci k trestné činnosti zásada presumpce neviny. Ta je upravena v § 2 odst. 2 TŘ a plyne z čl. 40 odst. 2 Listiny. Její podstatou ve vztahu k OPP je požadavek na to, že využití OPP nesmí vzbuzovat u jiné osoby úmysl spáchat trestný čin, k takovému trestnému činu ho vést, podněcovat nebo mu napomáhat.

Je povinností orgánu činného v trestním řízení přistupovat ke své činnosti v trestním řízení z vlastní iniciativy. Tedy i v případě nasazení OPP, pokud jsou pro ně dány podmínky, je třeba přistupovat k jejich nasazení iniciativně a tak naplňovat zásadu oficiality.

Z hlediska dokazování je důležitá zákonná a správná dokumentace nasazení OPP a rovněž možnost v pozdějších stádiích trestního řízení využít nejen těchto záznamů pro dokazování, ale vyslechnout i osobu, která se podílela na realizaci OPP např. jako agent, pro získání přímých poznatků o spáchané trestné činnosti. Zde je tedy, přímý vztah OPP k zásadě bezprostřednosti.

Úzký vztah mezi OPP je také se zásadou přiměřenosti a subsidiarity, které jsou jednoznačně vyjádřeny i přímo v obecné úpravě OPP.

Při nasazení OPP je třeba také respektovat ústavní zásady a zásady mezinárodního práva. Trestní proces, tedy i nasazení OPP, „ musí být vždy zvažován ve světle ústavních předpisů, neboť prakticky všechny psané ústavy v demokratických státech se snaží určitým způsobem regulovat trestní proces, který se v důsledku své povahy dotýká základních lidských práv a svobod“.⁴¹ Ostatně význam rozhodovací činnosti Ústavního soudu ČR i Evropského soudu pro OPP bude demonstrován v části věnované aplikační praxi OPP dále v práci.

Z hlediska ústavních zásad upravených ústavním pořádkem České republiky považují především za nejdůležitější právo na spravedlivý proces, presumpci neviny, ne dvakrát v téže věci, minimalizaci zásahů do osobní svobody, nedotknutelnost obydlí, stíhání jen ze zákonných důvodů. Je samozřejmé, že tyto zásady mají i odraz v mezinárodních úmluvách o trestním právu.⁴²

3.5. Operativně pátrací prostředky a dokazování

V případě OPP se vede v literatuře určitý spor o jejich postavení v rámci dokazování. Jeden názor je jednoznačně řadí mezi důkazní prostředky a považuje je za samostatnou část důkazních prostředků.⁴³ Jiná část nauky je mezi důkazní prostředky nezařazuje a to s poukazem na to, že prostředky neposkytují přímý poznatek pro dokazování.⁴⁴

Mám za to, že v případě OPP není možno přisvědčit výhradně ani jedné ze stran, neboť OPP mají zvláštní povahu a je jen na konkrétním prostředku a jeho konkrétním použití v trestním řízení, zda využití skutečností získaných při použití OPP může sloužit pouze jako informace pro trestní řízení nebo jej bude možno po splnění zákonných podmínek použít jako důkazu. Nicméně mám za to, že pro využitelnost OPP resp. jejich výsledků v trestním řízení je určující ustanovení § 89 odst. 2 TŘ, kde je uvedeno, že za důkaz může

⁴¹ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 2 přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck. 2007. s.80

⁴² srovnej např. Ivor, J. Agent provokatér v trestnom konaní. Státní zastupitelství. 2004.,č.10-11.s.23, kde autor vyjmenovává základní zásady pro použití tzv. proaktivních prostředků přijatých v rezoluci na XVI. Mezinárodním kongresu a které se v podstatě shodují a našimi v textu uvedenými zásadami.

⁴³ např. Jelínek, J. a kol. Trestní právo procesní. Eurolex Bohemia. Praha. 2002, s.305

⁴⁴ např. Císařová, d., Fenyk, J. a kol. Trestní právo procesní. 3 aktualizované a rozšířené vydání. Linde Praha a.s.. Praha. 2004, s.323

sloužit vše, co může přispět k objasnění trestného činu, a na to navazují ustn. § 158b odst. 3 TŘ, které stanoví, že zvukové, obrazové a jiné záznamy získané při použití OPP způsobem odpovídajícím ustanovení tohoto zákona lze použít jako důkaz.

Je tedy nepochybné, že výstup z nasazení OPP lze v řízení jako důkazu použít za určitých podmínek a to jako pořízeného záznamu. Zde je důležité připomenout, že vzhledem k tomu, že záznamem se mají na mysli záznamy pořízené bezprostředně při úkonu OPP, nejde zde o úřední záznam sepsaný policejním orgánem, který slouží státnímu zástupci k informaci, ale v podstatě o protokol, který musí splnit podmínky dle § 55 TŘ a následující. Tento záznam pak lze nepochybně použít jako listinný důkaz, který je možno doplnit výsledkem svědka, který OPP použil.⁴⁵

I když samozřejmě tento obsah důkazu nemusí obstát při striktní teorii o tom, co je to důkaz z hlediska přímého poznání trestného činu, kdy je možno namítat, že výpověď osoby, která prováděla nasazení OPP, nemusí mít tu požadovanou míru přímosti, nepochybně jde o důkaz využitelný v trestním řízení a to v míře, která je umožněna samotnou povahou prostředků z hlediska jejich podstaty a nasazení. Z tohoto hlediska je v současné době možno hovořit o plné využitelnosti výstupů OPP v trestním řízení. Jak je v literatuře uvedeno, i pokud nebudou mít záznamy z použití OPP předepsanou zákonnou formu, není vyloučena ani možnost využít i tak výsledky získané při jejich nasazení, např. ve formě výsledku svědka.⁴⁶

3.6. Jednotlivé operativně pátrací prostředky

3.6.1. Předstíraný převod

Předstíraný převod je upraven v § 158c TŘ, zde je vymezeno, co se rozumí předstíraným převodem a další zákonné náležitosti tohoto institutu, včetně povolovacího režimu. Výsledkem předstíraného převodu je záznam o předstíraném převodu, který má dvojí funkci. „Za prvé je jednak informací pro státního zástupce vykonávajícího dozor ve věci, že takovýto úkon byl proveden. Za druhé je dokladem svědčícím o předstíraném převodu, který

⁴⁵ srovnej Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, K. Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vydání. Praha : C. H. Beck. 2002, s. 972

⁴⁶ k této problematice podrobně Růžicka, M. Operativně pátrací prostředky. Právní rádce. 2001, č.11. s.22

bude kromě dalších náležitostí obsahovat zejména popis vlastního skutkového děje a identifikaci osoby, vůči níž se úkon provádí“.⁴⁷

V komentáři je uvedeno, že záznam o předstíraném převodu slouží pouze k informaci státního zástupce, nikoliv jako důkaz v dalším trestním řízení, a předstíraný převod je třeba dokazovat důkazními prostředky uvedenými v hlavě páté TR.⁴⁸ Naproti tomu NSZ zastává názor, že záznam jako důkaz, sloužit může. Je zde tedy opět evidentně veden spor ohledně důkazní hodnoty provedení OPP, jak jsem již zmínil výše. O možnosti využít tohoto záznamu jako důkazu je uvažováno především v analogickém užití záznamu jako důkazu pořízeného při sledování, kde je výslovně uvedeno, na rozdíl od ustanovení o předstíraném převodu, že jej jako důkazu využít lze. Z hlediska přimosti se lze také opřít o přímou dokumentaci probíhajícího úkonu.⁴⁹

Lze tedy shrnout, že záznam o předstíraném převodu je nejen informací určenou státnímu zástupci a dokladem svědčícím o průběhu předstíraného převodu, ale je v něm i zaznamenán průběh tohoto úkonu v trestním řízení a je rovněž pramenem důkazu.

Cílem předstíraného převodu je snaha přispět k poznání trestného činu tím, že umožňuje získat do sféry dispozice orgánů činných v trestním řízení věci stanovené v § 158c odst. 1 TR. Institut předstíraného převodu spočívá v tom, že umožňuje policejnímu orgánu předstírat právní úkon spočívající v převodu majetkového práva, tedy předstírat koupi, prodej nebo jiný způsob převodu předmětu plnění včetně převodu věci.

Předmětem předstíraného převodu jsou věci k jejímuž držení je třeba zvláštního povolení, jejíž držení je nepřípustné, nebo která pochází z trestného činu, která je určena ke spáchání trestného činu. Předstíraný převod je možno uskutečnit jen s předchozím souhlasem státního zástupce, státní zástupce takovýto předstíraný převod povolí tehdy, pokud zná spolehlivě skutkový stav věci, který získá ze spisu nebo výjimečně z ústní informace policejního orgánu a později je povinen na základě spisového materiálu ověřit, zda informace, na základě které povolil převod, odpovídala skutečnosti a zda byl úkon proveden zákonně.⁵⁰

⁴⁷ Růžička, M. Operativně pátrací prostředky z pohledu státního zastupitelství. in Sborník – použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Policejní akademie ČR. Praha. 2004. s. 15-16

⁴⁸ srovnej srovnej Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, K. Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vydání. Praha : C. H. Beck. 2002, s. 978

⁴⁹ v podrobnostech stanovisko NSZ 12/2002

⁵⁰ srovnej pokyn NSZ 12/2003

Policejní orgán může předstíraný převod provést i bez předchozího souhlasu za podmínky, že věc nesnese odkladu. V tomto případě si policejní orgán vyžádá dodatečný souhlas státního zástupce s provedeným úkonem. V případě, že tento souhlas neobdrží do 48 hodin, je povinen předstíraný převod ukončit, pokud ještě nebyl ukončen, a získané informace není možno použít v trestním řízení.

V teorii je vymezen i obsah předstíraného převodu z hlediska obsahu zákonných práv a oprávnění policejního orgánu, který je posléze rozdělován na dílčí složky. Mezi tento obsah je u předstíraného převodu řazeno především zastřené navázání kontaktu s osobou, která disponuje předmětem předstíraného převodu, způsob vystupování policisty realizujícího předstíraný převod, smluvení podmínek samotného předstíraného převodu, samotné předstírání koupě či jiného způsobu převodu, sepsání záznamu o předstíraném převodu.⁵¹

Z hlediska postavení orgánu činného v trestním řízení můžeme předstíraný převod na základě znalosti jeho obsahu a zákonných podmínek pro jeho provedení vymezit jako úkon trestního řízení, který je prováděn policejním orgánem, nebo jím řízenou osobou proti osobě, proti které se vede trestní řízení, s cílem získat předmět převodu a dokumentaci tohoto převodu tak, aby u této osoby nedošlo k vzbuzení spáchat trestný čin.

3.6.2. Sledování osob a věcí

V ustn. § 158d TŘ je upraven právní institut sledování osob a věcí, kdy touto úpravou je tento klasický prostředek policejní práce a kriminalistické metody pátrání po osobách a věcech upraven i v trestním právu procesním jako možnost využití této metody v trestním řízení.

Zákonné ustanovení upravuje tři typy sledování osob a věcí :

- „obecné sledování osob a věcí dle § 158d odst. 1 TŘ, aniž by o něm byly pořizovány záznamy uvedené v odst. 2 nebo aniž by šlo o případy upravené v odst. 3,
- sledování dle § 158d odst. 2 TŘ, při kterém jsou pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy ve smyslu odst.3, tedy záznam pomocí technického zařízení o průběhu samotného

⁵¹ v podrobnostech odkazují na Malý, M. Důkazní prostředky při předstíraném převodu podle § 158c trestního řádu. in Sborník – použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Policejní akademie ČR. Praha. 2004, s.76-77

úkonu, tj. v průběhu jeho provádění, a proto za takovýto záznam není možno považovat pozdější úřední záznam policisty, který úkon provedl,

- sledování dle § 158d odst. 3 TŘ, které zasahuje do některých ústavně chráněných práv a svobod občanů⁵².

Z hlediska rozboru zákonné úpravy sledování osob a věcí je možno určit základní charakteristiku tohoto institutu. Sledování osob a věcí je charakterizováno tím, že u něho dochází k získávání poznatků o osobách a věcech, které mají vztah a důležitost pro trestní řízení. Toto získávání poznatků a informací je prováděno utajovaným způsobem za využití technických prostředků pro záznam sledované činnosti. Využití institutu je vázáno na povolovací režim a pokud má být užito informací v něm získaných jako důkazu, je třeba zákonného zachycení výstupů z této činnosti.

Získávání poznatků ze sledování je opět podmíněno cílem trestního řízení, tedy jde o opatření takových informací, které mají význam pro probíhající trestní řízení, informací, které bude možno využít v procesu dokazování. Utajenost poté spočívá hlavně v utajení vůči osobám, které jsou předmětem sledování. Technickými jsou posléze prostředky, které umožňují skrytý záznam sledované činnosti či věci a to obvykle dálkovým způsobem.

Z hlediska povolení sledování se opět musí jednat o písemné povolení státního zástupce s tímto úkonem, v případě narušení svobod uvedených v odst. 3 musí být sledování provedeno na základě předchozího souhlasu soudce. Povolení se vydává pouze na základě odůvodněného podezření pro konkrétní trestnou činnost a na určenou dobu, která může být opakovaně prodloužena. Rovněž zde jde v případě neodkladnosti zahájit ze strany policejního orgánu sledování bez předchozího povolení, ale o toto povolení je nutné bezodkladně požádat a pokud není uděleno do 48 hodin, je třeba sledování ukončit a nepoužít takto získané informace.

V případě, že má být záznam ze sledování použit jako důkaz, je třeba k němu připojit protokol s náležitostmi uvedenými v §55 a 55a TŘ. Toto ustanovení je z hlediska využitelnosti a podmínek důkazu možno analogicky aplikovat i při předstíraném převodu, jak jsme zmínil výše, a jde o zákonné vymezení toho, v jaké formě lze záznam o využití prostředku OPP užít jako důkazu v trestním řízení.

⁵² Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, K. Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vydání. Praha : C. H. Beck. 2002, s. 972

Záznam jako takový se tedy stává pramenem důkazu, vedle své funkce podat přehled o provedení úkonu a být dokladem o průběhu sledování osoby nebo věci.

3.6.3. Agent

3.6.3.1. Podstatné rysy právní úpravy

Použití agenta je upraveno v § 158e TŘ. Postavení agenta můžeme vymezit tak, „že je to příslušník Policie České republiky plnící úkoly uložené mu řídícím policejním orgánem, vystupujícím zpravidla se zastíráním skutečného účelu své činnosti“.⁵³

Použití agenta je na rozdíl oproti OPP uvedených výše přísněji v TŘ vymezeno a je především vázáno na trestní řízení vedené pro zvlášť závažný zločin, pro trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, pro trestný čin přijetí úplatku, pro trestný čin podplácení, pro trestný čin nepřímého úplatkářství, nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.. Toto omezení, u ostatních OPP stačí řízení pro úmyslný trestný čin, je nepochybně dáno podstatou použití agenta, které může z prostředků OPP nejvíce zasáhnout do chráněných práv a svobod občanů, jde o nejvíce ofenzivní prostředek OPP. Ostatní podmínky zůstávají stejné jako u ostatních OPP.

Poslední novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 41/2009 Sb. došlo tedy k odlišnému vymezení trestných činů u kterých lze agenta použít, a to tak, že použití agenta bylo rozšířeno výslovně na úplatkářské trestné činy, což lze z hlediska odhalování a dokumentování hospodářské trestné činnosti přivítat.

Obsah činnosti agenta je také možno vymezit jako OPP, kterým se utajeně získávají a dokumentují skutečnosti důležité pro trestní řízení o osobách a věcech na místě veřejně i neveřejně přístupných za využití oprávnění agenta daných mu TŘ pro splnění cílů trestního řízení.

Oprávnění použít agenta má pouze policejní orgán Policie České republiky, nikoliv jiný policejní orgán, a agentem může být výlučně příslušník Policie České republiky, jediná výjimka je možná ve prospěch příslušníka zahraničního policejního sboru, který v případě

⁵³ Růžička, M. Operativně pátrací prostředky z pohledu státního zastupitelství. in Sborník – použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Policejní akademie ČR. Praha. 2004, s. 19

existence příslušné mezinárodní smlouvy může vykonávat na území České republiky působnost agenta.

Další zpřísnující omezení pro použití agenta je dáno povolovacím režimem. Povolení k nasazení agenta může udělit pouze soudce vrchního soudu na návrh státního zástupce vrchního státního zastupitelství. Tento státní zástupce pak vede dále veškerou agendu spojenou s nasazením agenta. Příslušnost dozorového státního zástupce zůstává nezměněna.⁵⁴ V případě nasazení agenta tak tedy v trestní věci působí dva státní zástupci, jeden, který provádí, možno říci obecný dozor nad přípravným řízením, a druhý, státní zástupce vrchního státního zastupitelství, který provádí úkony a kontrolu nasazení agenta.⁵⁵

Soudce vrchního soudu vydá povolení k nasazení agenta ve formě opatření a v tom musí být vymezen především účel nasazení agenta, doba, po kterou bude agent nasazen, a údaje, na základě kterých je možno agenta identifikovat. Dobu nasazení agenta je možno prodloužit.

Agent při své činnosti má především zákonné oprávnění vytvořit krycí legendu, tedy vytvořit legendu o jiné osobní existenci a osobní údaje vyplývající z této legendy zavést do informačních systémů provozovaných dle zvláštních zákonů. V rámci tohoto nástroje je zákonně umožněno prolomení řady zvláštních zákonů o informačních systémech a to především ve veřejné správě.⁵⁶

Agent dále může provádět hospodářské činnosti, k jejichž vykonávání je třeba zvláštních oprávnění, povolení či registrace. Vzhledem k tomu, že hospodářskou činností je rozuměno podnikání, může agent vystupovat jako podnikatel ve smyslu definice podnikatele dle obchodního zákoníku, jakoby měl příslušné oprávnění a může být do příslušného registru i zaveden.

Agent dále může zastírat příslušnost k Policii České republiky. To je podmínkou věrohodnosti agenta, agent tedy se musí vyvarovat všech jednání a jiných činností, které by mohly vzbudit dojem toho, že se jedná o příslušníka Policie České republiky.

⁵⁴ srovnej ustn. § 18a odst.2 jednacího řádu státního zastupitelství

⁵⁵ k otázce působnosti státních zástupců a jejich komunikace blíže viz. Fenyk, J., Šanta, J. Právní úprava postavení agenta v trestním řízení v České a Slovenské republice. Trestní právo. 2007, č. 3.s.6

⁵⁶ blíže ke konkrétním zákonům o informačních systémech Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, K. Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vydání. Praha : C. H. Beck. 2002, s. 989

Agent má při svém působení zákonný nárok na pomoc poskytovanou ze strany orgánů veřejné správy, které jsou mu povinny poskytnout potřebnou součinnost. Z toho lze tedy dovodit, „že agent nesmí provádět takové činnosti, jejichž podmínkou je vydání, povolení či registrace, které nesouvisejí přímo s činností orgánů veřejné správy (např. profesní sdružení jako advokátní komora nebo lékařská komora)“.⁵⁷

3.6.3.2. Provokace a beztrestnost agenta

V současné trestně právní nauce je možno vymezit ve vztahu k agentovi dva základní problémové okruhy související s jeho právní úpravou a především s konkrétním výkonem jeho činnosti. Prvním z nich je otázka beztrestnosti agenta a druhým, je otázka provokace trestné činnosti ze strany agenta.

Bezettrestnost agenta není upravena v TR, ale v trestním zákoníku. Původně před přijetím trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. byla tato úprava v trestním zákoně stanovena v § 163c trestního zákona. Zde bylo vymezeno, že policista plnící úkoly jako agent podle zvláštního zákona, který se účastní činnosti zločinného spolčení nebo zločinné spolčení podporuje, není trestný pro tr. čin účasti na zločinném spolčení, jestliže se takového činu dopustil s cílem odhalit pachatele trestné činnosti spáchané ve prospěch zločinného spolčení. Bezrestným by nebyl ten agent, který zločinné spolčení založil nebo zosnoval.

V tomto ustanovení byl tedy vymezen speciální případ beztrestnosti agenta při jeho nasazení. V komentáři bylo dále dovozeno, že na činnost agenta se vztahují i okolnosti vylučující protiprávnost.⁵⁸ Tento způsob vymezení rozsahu beztrestnosti byl opakovaně v odborné literatuře kritizován. Argumentováno bylo tím, že pokud agent nebude mít možnost podílet se na tzv. prostředím podmíněných trestných činů, nikdy si v prostředí, do kterého byl nasazen, nezíská potřebnou důvěru, hrozí mu prozrazení a ztrácí možnost získat informace, kvůli kterým byl do zločineckého prostředí nasazen.⁵⁹

V této souvislosti byla hodnocena kladně i připravovaná novelizace trestní zákona, která již vyjmenovávala konkrétní trestné činy, při jejichž spáchání by byl agent bezrestný, pokud by jeho činnost směřovala k odhalení zločinného spolčení. V této souvislosti padl i

⁵⁷ Fenyk, J., Šanta, J. Právní úprava postavení agenta v trestním řízení v České a Slovenské republice. Trestní právo. 2007, č. 3.s.5

⁵⁸ srovnej Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, K. Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vydání. Praha : C. H. Beck. 2002, s. 991

⁵⁹ viz. Budka, I. Právní úprava použití agenta a její praktická realizace. Právní praxe. 1997, č. 5. s.282

návrh aby „čin jinak trestný, kterého se za podmínek stanovených zvláštním zákonem dopustí policista nasazený, jako agent nebyl trestným činem“.⁶⁰

Byl zde tedy vznesen požadavek na větší právní jistotu agenta, který by nebyl beztrestný jen při určitých vyjmenovaných trestných činech, ale byl by na základě této konstrukce okolností vylučujících protiprávnost beztrestný již pro své jednání, konkrétněji vymezené ve zvláštním zákoně, bez ohledu na možnou právní kvalifikaci svého jednání.

Tento požadavek považuji za rozumný, mám za to, že je velmi obtížné klást na agenta nároky, aby v konkrétních situacích, kdy se musí pohybovat ve zločinném prostředí, vždy dopředu byl schopen kvalifikovat přesně své jednání. Osobně bych za dobrou kombinaci považoval vymezení základní sumy trestných činů, u kterých není agent trestný, i stanovení obecných podmínek beztrestnosti agenta, např. právě formou toho, že jeho jednání by bylo za splnění zákonných podmínek zahrnuto mezi okolnosti vylučující protiprávnost.

Za základní podmínky modifikující rozsah vyloučení beztrestnosti agenta bych považoval především dodržení účelu nasazení OPP dle § 158b odst. 2 TŘ a dále formulaci ve vztahu k závažnosti možného následku jednání agenta analogicky např. využití ustanovení či v případě krajní nouze či nutné obrany. Tedy, že by agent nesměl při svém jednání způsobit podstatně závažnější následek než hrozil. Posouzení závažnosti následku posléze samozřejmě vázat k okamžiku konkrétního rozhodování agenta na základě v té době dostupných znalostí.

Zákonodárce se touto cestou nevydal a rozsah beztrestnosti agenta v trestním zákoníku pojal tak, že k původní právní úpravě přidal výčet trestných činů, pro jejichž spáchání je agent beztrestný. Nicméně i toto zákonné ustanovení je nutno hodnotit jednoznačně jako pokrok a to i vzhledem k šíři trestných činů, které zahrnuje.

Druhým problémovým bodem řešeným při nasazení agenta je otázka policejní provokace. Tomuto tématu se budu obšírněji věnovat v části věnované aplikační praxi, neboť právě tuto problematiku je možno označit za stěžejní při posuzování OPP soudy v rozhodovací praxi. Na tomto místě zmíním základní aspekty této problematiky s přímou návazností na právní úpravu.⁶¹

⁶⁰ Trojáček, J. Použití agenta – náměty k provedení změn právní úpravy. in Sborník – použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Policejní akademie ČR. Praha. 2004, s. 89-91

⁶¹ v této souvislosti z hlediska odborných publikací odkazuji především na práce Sotolář, A. Problematika policejní provokace a k právu spravedlivý proces. Trestněprávní revue. č. 11. 2002. Vrtěl, P. Nepřípustnost

V této souvislosti je třeba rozlišovat především mezi „agentem provokatérem“ a „agentem kontrolorem“. Naše právní úprava policejního agenta „charakterizuje koncepci agenta kontrolora, který vlastně konspirativním, skrytým způsobem sleduje činnost zločinecké organizace a aktivně působí v tomto svém postavení jen v rámci zákonem dovolené činnosti tak, aby si zachoval skrytou identitu.“⁶²

Provokace k trestné činnosti je nepřípustná a nezákonné jsou všechny postupy podněcující konkrétní osobu ke spáchání trestného činu, tedy vyvolávající v ní úmysl spáchat trestný čin, kterého by se jinak nedopustila. Tato skutečnost je v literatuře vymezena tak, „že určitá osoba naplňuje znaky konkrétního trestného činu právě z iniciativy policie, nebo jinými slovy řečeno, že by daný trestný čin v danou dobu a za daných okolností nespáchala, nebýt aktivit policie.“⁶³

Jde tedy o to, že policejní agent při svém nasazení musí být v podstatě pasivním účastníkem a pozorovatelem dění a nesmí sám vlastním jednáním vyvolávat žádnou iniciativu v jiných osobách páchat trestný čin. Právě tyto otázky jsou, jak později ukážu, v konkrétní aplikaci OPP nejčastěji posuzovány.

3.7. Podpůrné operativně pátrací prostředky

POPP lze označit za již klasické policejní opatření v boji s kriminalitou. Diskutovanou je v naší teorii otázka, zda tyto prostředky upravit v trestně právní nebo policejně právní normě.⁶⁴

Současná právní úprava je taková, že došlo k rozdělení prostředků operativně pátrací činnosti mezi dvě právní normy, kdy některé prostředky zůstaly upraveny jako podpůrné operativně pátrací prostředky v policejním zákoně. Při tomto je vycházeno z jejich jednak subsidiárnosti vůči OPP v TŘ, jednak tím, že tyto prostředky jsou charakteristické pro

policejní provokace. Trestní právo. č.5.2001. Kratochvíl, V. Policejní provokace !trestného činu“ z pohledu právního a ústavně právního. Trestní právo. č. 10. 2001. Chmelík, J. Úvahy o agentu provokatérovy a korunním svědkovi. Karlovarská právní revue. č. 2.2005. Cimr, V. K zákonnosti provokace trestného činu policejními orgány. Trestní právo. č. 2.2001

⁶² Chmelík, J. Úvahy o agentu provokatérovy a korunním svědkovi. Karlovarská právní revue. č. 2.2005, s.5

⁶³ Sotolář, a., Púry, F., Woratschová, V. Posuzování policejní provokace. trestně právní revue. 2002. č. 11, s.315

⁶⁴ srovnej např. Fryštát..M.Informátor jako jeden z nástrojů v boji s organizovaným zločinem, in Nové jevy v hospodářské kriminalitě,Masarykova univerzita.Brno 2005, s.43-44

policejní metody činnosti v odhalování trestné činnosti, které jsou v naší právní úpravě svěřeny do působnosti policejního zákona.

Nicméně jednou z novodobých tendencí trestně procesního zákonodárství je stírání hranice mezi policejním a trestně procesním právem. Dosud jasná hranice mezi těmito činnostmi se více rozostřuje a je tendence rozšiřování působnosti trestně právních norem.⁶⁵

V našich podmínkách můžeme za takovéto rozostření a přiblížení trestně právní a policejně právní normy považovat právě ustanovení o POPP. To se projevuje jednak v ZPČR v ustn. § 69, § 70 a ustn. § 72 a v TR v § 158 odst. 1. Jde o problematiku tzv. předprocesní činnosti této problematice jsem se věnoval pro potřebu této práce v úvodní kapitole proto na ni odkazuji, zde stručně uvedu jen konkrétní vztah k POPP.

Ustn. §69 ZPČR nově definuje tzv. získávání poznatků o trestné činnosti, jsou zde stanoveny jednak povinnosti policisty jak aktivně, tak i na základě podnětů jiných osob vyhledávat a dokumentovat skutečnosti nasvědčující spáchání jiných osob, jednak to, že při tomto policista postupuje dle tohoto zákona. Je zde tedy přímo rozvíjen § 158 odst. 1 TR, který obsahuje obdobné povinnosti pro policejní orgán, nicméně sám nestanoví žádné možnosti k naplnění svého ustanovení. Lze tedy dovodit, že policejní orgán bude postupovat v této fázi řízení právě dle ustanovení ZPČR, neboť jeho činnost musí mít vždy zákonný základ.

Toto ustanovení je dále rozvíjeno § 70 ZPČR, kde je vymezeno v odst. 1 tzv. zájmové prostředí, ve kterém je realizována činnost policisty na úseku odhalování trestné činnosti. V odst. 2 je posléze uvedeno, že využívat POPP je policista oprávněn právě v rámci činnosti získávání poznatků ze zájmového prostředí. A je zde tedy přímý odkaz na využití POPP.

Tuto novu právní úpravu v ZPČR č. 273/2008 Sb. s účinností od 1.1.2009 je třeba hodnotit pozitivně. To z toho důvodu, že přesněji vymezuje podmínky nasazení POPP v možno říci samostatné působnosti při odhalování trestné činnosti a snaží se vytvořit návaznost na TR, který sám se návaznosti ustn. § 158 odst. 1 nevěnuje, byť v aplikační praxi i teorii toto přineslo jisté problémy s tím, jak tuto činnost policie pojímat.⁶⁶

⁶⁵ Musil, J., Ochrana práv obviněného v trestním řízení – tendence. Trestní právo. 11/2006 ,s.5

⁶⁶ srovnej např. Musil, J. Přípravné řízení – stálé téma reformy trestního řízení. Ve službách práva. Sborník. C. H. Beck : Praha. 2003, s. 281-282

Je třeba říci, že v zahraniční nauce jsou i případy, kdy se obsah operativně pátrací činnosti a tedy i využití POPP pojímá, a to i v policejní činnosti při odhalování trestné činnosti, i z hlediska jejich operativně zpravodajského využití, kdy na základě zobecnění policejní a zpravodajské praxe je dovozeno, že tato činnost je vyvolána potřebou :

- „získat informace a důkazy o trestných činech, na základě kterých by orgány činné v trestním řízení mohly začít trestní stíhání a sdělit obvinění konkrétním osobám,
- shromažďovat informace o kriminální scéně a důkladnou analytickou práci vypracovat podklady potřebné k systematickému, ofenzivnímu, cílevědomému působení proti kriminalitě,
- proniknout do organizační struktury kriminálních skupin, což znamená neomezovat se jen na získání informací o pachatelích bezprostředně vykonávající trestný čin, ale především o osobách, které stojí v pozadí, řídí trestnou činnost, finančníků a právních rádčů, kteří zabezpečují jejich ochranu,
- kontrolovat a destruhovat logistiku kriminální skupin a zjistit plány připravované další tresté činnosti dříve než bude spáchána apod.“⁶⁷

K tomu ovšem uvádím, že v podmínkách právního pořádku České republiky by toto přesahovalo zákonná oprávnění české policie a v našich podmínkách jsou POPP využitelné skutečně jen v procesu odhalování a vyšetřování trestné činnosti.

3.8. Vymezení a cíle podpůrných operativně pátracích prostředků

Pojmově je možno vymezit POPP takto : „jsou speciální, zákonem o Policii ČR přesně definované prvky operativně pátrací činnosti, využívané před zahájením trestního řízení (já mohu doplnit, že i v průběhu trestního řízení jako podpora operativně pátracích prostředků) spočívající ve využití krycích dokladů, konspirativních prostředků, zabezpečovací techniky, zvláštních finančních prostředků a ve využití informátora.“⁶⁸

⁶⁷ Lisoň, M., Ze zahraničí: Operativní a zpravodajská činnost v systému poznávání kriminality. Kriminalistika. č.2/2006

⁶⁸ Němec, M., Kriminalistická taktika pro policisty. Eurounion. Praha. 2004, s.95 pozn. je potřeba vzít v úvahu, že šlo o demonstrační výčet POPP podle předchozího policejního zákona, v nové právní úpravě došlo k určité změně názvu POPP viz. další text

Podpůrné operativně pátrací prostředky je možno použít „při předcházení trestným činům, při odhalování jakýchkoliv trestných činů v souvislosti s řízením o trestných činech a při plnění úkolů vyplývajících z mezinárodních smluv.“⁶⁹

Jako smysl podpůrných operativně pátracích prostředků je možno uvést :

- „jejich využití v etapě předprocesní činnosti při odhalování trestných činů a zjišťování jejich pachatelů, prováděných podle § 2 odst. 1 písm. d) zákona o policii (například při odhalování spáchané trestné činnosti za využití informátora), a jednak
- vytvoření předpokladů pro použití operativně pátracích prostředků v samotném trestním řízení (například při sledování osoby a věci, při činnosti agenta - krycí doklady, zvláštní finanční prostředky, konspirativní prostředky).“⁷⁰

Je tedy možno shrnout, že cílem POPP je jednak předcházení trestné činnosti tím, že je ještě v předprocesním stádiu odhalována a jednak podpora OPP v TR. ZPČR obsahu je právní úpravu POPP v § 72 až § 77.

3.9. Právní úprava

Donedávna byly POPP upraveny v § 23a až 23f zákona č. 281/1991 Sb. o Policii České republiky. Policista byl oprávněn je použít při předcházení trestným činům a v souvislosti s řízením o trestných činech.

V současné době je zákonná úprava provedena zákonem č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky a to v ustn. § 69 až 70 a poté v § 72 až 77. Došlo k jisté změně právní úpravy a to především v obecných podmínkách pro nasazení těchto prostředků, změny v ustanovení konkrétních prostředků je možno označit za kosmetické. Na tuto právní úpravu navázala interní novotvorba policejního prezidenta a ministra vnitra.

3.9.1. Obecné podmínky užití

Policista je oprávněn dle § 72 ZPČR použít POPP při předcházení trestným činům, při získávání poznatků o trestné činnosti, v souvislosti s trestním řízením a v souvislosti se zajišťováním krátkodobé ochrany osob. Oproti předchozí právní úpravě jde tedy o rozšíření

⁶⁹ Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F., Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vydání. Praha: C. H. Beck 2002. s. 969

⁷⁰ Hundák, Š., Právní úprava operativně pátracích prostředků a podmínek pro jejich použití v trestním řízení a jejich použití „contra legem“. Sborník – použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Policejní akademie ČR. Praha. 2004, s. 37 poznámka při uvedení účelu je opět paragrafově změní citováno dle předchozího policejního zákona

možnosti užití POPP a to jednak o oblast ochrany osob, ta pro mě v této práci není zajímavá, ale především je zde oprávnění použití POPP rozšířeno jednoznačně na oblast získávání poznatků o trestné činnosti. Jde tedy o rozšíření užití POPP směrem do preventivní činnosti policie.

Ustn. § 72 má přímou provázanost s ustn. § 70 ZPČR, kde je v odst. 2 vymezeno co je to získávání poznatků ze zájmového prostředí.⁷¹ Právě při získávání těchto poznatků je posléze policista oprávněn užít POPP. Nejobecnější úprava této činnosti je stanovena v ustn. § 69 ZPČR, který pod názvem získávání poznatků o trestné činnosti upravuje postup policisty při této činnosti, do které spadá i využití POPP.

Tato zákonná ustanovení lze hodnotit kladně, neboť lépe než předchozí právní úprava vymezují pro policii, co je to vůbec zájmové prostředí, které lze z hlediska právního označit jako souhrn vztahů, do kterých může policista zasahovat, jaká oprávnění má policista při této činnosti a jak má při této činnosti postupovat.

Jako zápor snad lze hodnotit jistou nedotaženost provázanosti této činnosti, která je i dle samotného ZPČR úzce navázána na trestní řízení, na postup policejního orgánu v trestním řízení, ke kterému lze dospět pouze výkladem a je zde otázka procesnosti takového postupu. Lze zcela jistě říci, že lze využitím POPP zadokumentovat skutečnosti na základě, kterých lze zahájit úkony trestního řízení, ale které v trestním řízení jako takovém budou procesně nevyužité (na rozdíl např. od německé právní úpravy viz. dále).

Za POPP jsou považovány informátor, krycí prostředky se samostatnou podkategorií krycí doklad, zabezpečovací technika a zvláštní finanční prostředky.

3.9.2. Informátor

Dle ustn. § 73 ZPČR se informátorem rozumí osoba, která poskytuje policii informace a služby takovým způsobem, aby nebyla vyzrazena její spolupráce s policií. Informátorovi lze za jeho činnost poskytnout finanční nebo věcnou odměnu.

Toto vymezení informátora je velmi strohé.⁷² Mám za to, že POPP informátor by již v samotném zákoně měl být vymezen pregnantněji především z hlediska jeho práva a

⁷¹ blíže srovnej § 70 odst.2 ZPČR

⁷² viz. kritika provedená v odborné literatuře např. Fryšták, M. Informátor jako jeden z nástrojů v boji s organizovaným zločinem. Časopis pro právní vědu a praxi. 2005. č. 1, Malý, M. Trojáček, J. Policejní informátoři. Kriminalistický sborník. 2001. č. 5

oprávnění a práv a oprávnění policejního orgánu při jeho činnosti. V komentáři k zákonu je uvedeno, že zákon sám nijak informátora nedefinuje, nestanoví podmínky, které by nějakou osobu vylučovaly z možnosti být informátorem.⁷³

To samo lze označit za slabinu zákonného ustanovení. Toto vymezení, tedy to kdo je považován za informátora a vztah mezi informátorem a policistou, je předmětem interního aktu policejního prezidenta.⁷⁴

Jako informátora lze rozumět osobu, která poskytuje PČR informace nebo služby v rámci předcházení trestným činům, získávání poznatků o trestné činnosti a v souvislosti s trestním řízením za podmínek blíže upravených závazným pokynem policejního prezidenta.

3.9.3. Krycí prostředky

Za krycí prostředky ZPČR v § 74 považuje věc včetně krycího dokladu, prostor nebo činnost sloužící k zastírání skutečné totožnosti osoby, k zabránění vyjádření její činnosti nebo k zastírání činnosti policie.

Za krycí doklad je považována listina, popřípadě jiný dokument, sloužící k zastírání skutečné totožnosti osoby, k zabránění vyjádření činnosti, krycího prostředku nebo zabezpečovací techniky, k zastírání policejní činnosti nebo k jiným podobným účelům ZPČR v ustn. § 75 upravuje další související otázky s krycím dokladem, včetně toho, co jako krycí doklad sloužit nemůže.

Předchozí právní úprava znala krycí prostředky pod pojmem konspirativní činnost. Krycí doklady byly dřívější právní úpravou považovány za samostatný POPP, nyní jsou pouze brány za podkategorii krycích prostředků.⁷⁵ Je to z toho důvodu, že dříve nemohly být krycí prostředky přímo využity jako prostředky konspirativní⁷⁶, nová právní úprava toto umožňuje, resp. umožňuje využití krycích dokladů v rámci krycích prostředků jako takových, čímž výrazně rozšiřuje možnosti jejich využití.

⁷³ srovnej Škoda, J., Vavera, F., Šmerda, R. Zákon o polici s komentářem. Plzeň: Aleš Čeněk. 2009, s. 239

⁷⁴ srovnej závazný pokyn policejního prezidenta č. 193/2008 o využívání informátorů – vzhledem k tomu že je vyhrazen pro vnitřní potřebu nelze z něj citovat ve veřejně přístupné práci

⁷⁵ srovnej Škoda, J., Vavera, F., Šmerda, R. Zákon o polici s komentářem. Plzeň: Aleš Čeněk. 2009, s. 240

⁷⁶ srovnej Mates, P. a kol. Policejní právo. Právní předpisy s komentářem. 2. vydání. Praha : Linde. 2004, s.86

Konkrétní právní úprava využití těchto prostředků je opět provedena interními akty policejního prezidenta.⁷⁷

3.9.4. Zabezpečovací technika

Dle ustn. § 76 ZPČR se zabezpečovací technikou rozumí technické prostředky, zařízení a jejich soubory používané za účelem předcházení nebo odstranění ohrožení veřejného pořádku nebo bezpečnosti.

Zabezpečovací technika má ze své povahy tedy především preventivní funkci, jako zabezpečovací techniku lze využít jakékoliv technické prostředky, které lze vzhledem k jejich prudkému vývoji přesněji vymezit, které naplní účel daný zákonem a jejichž použití nebude se zákonem v rozporu.

Tyto technické prostředky však nemusí být užity pouze preventivně, ale „současně tyto technické prostředky mohou být použity i pro odstranění přímého ohrožení těchto hodnot“.⁷⁸ Technické prostředky mohou být nepochybně využity i pro zadokumentování jednání podezřelé osoby, nicméně opět stejně tak jako informace od informátora jich bude možno použít jen pro rozhodnutí o zahájení úkonů trestního řízení, neboť jejich nasazení nesplňuje podmínku zákonnosti dle trestního řádu, povolovací režim daný pro prostředky užívané trestním řádem. Samozřejmě zůstává otázkou, zda by nešlo např. záznam z technického prostředku střežícího objekt využít jako důkazu, já se domnívám, že ve smyslu § 89 odst. 2 TŘ by to možné být mohlo.

3.9.5. Zvláštní finanční prostředky

Pod pojmem zvláštní finanční prostředky rozumí ZPČR vyčleněné finanční prostředky, které jsou užity k účelům v zákoně uvedeným. Z hlediska vyšetřování trestné činnosti jde o úhradu výdajů v souvislosti se získáváním poznatků o trestné činnosti, používání POPP a OPP.

Jde zde tedy o úpravu, která je přímo provázána s využitím OPP dle trestního řádu, resp. upravuje zvláštní finanční prostředky také jako podpůrný institut pro nasazení OPP.

⁷⁷ jde o závazný pokyn policejního prezidenta č. 195/2008 o krycích prostředcích a závazný pokyn policejního prezidenta č. 196/2008 o vyžadování, používání, ochraně a evidenci krycích dokladů- vzhledem k tomu že jsou vyhrazeny pro vnitřní potřebu nelze z nich citovat ve veřejně přístupné práci

⁷⁸ Škoda, J., Vavera, F., Šmerda, R. Zákon o polici s komentářem. Plzeň: Aleš Čeněk. 2009, s. 242

Konkrétní právní úprava, kdo a jakým způsobem může nakládat s finančními prostředky, jak je tato činnost evidována a povolována, je upravena nařízením Ministerstva vnitra.⁷⁹

3.10. Stručná komparace některých aspektů OPP se zahraničními právními úpravami

3.10.1. Německo

Základní rozdíl německé právní úpravy OPP spočívá především ve vymezení postavení agenta – v německé právní úpravě nazývaného skrytým vyšetřovatelem.

Je třeba uvést, že německá právní úprava se liší také tím, že výstupy z POPP dle policejního zákona jsou za stanovených podmínek, především povolovací režim těchto prostředků, využitelné i v trestním řízení.⁸⁰ Dalším charakteristickým rysem je prolínání právní úpravy OPP jak v policejním zákoně, tak i v trestním řádu, to se týká především skrytého vyšetřovatele a sledování.⁸¹

Z hlediska německé právní úpravy je zásadní také to, že zatímco trestní řád, ve kterém je z hlediska OPP upraven skrytý vyšetřovatel a sledování, je jeden na celém území Německa, zatímco policejní zákon má každá spolková země přijatý svůj a mezi těmito právními normami jsou v rámci jednotlivých zemí určité rozdíly. Pro tuto stručnou komparaci čerpám z literatury, která se vztahuje k Bavorsku. V Bavorském policejním zákoně jsou OPP upraveny v § 33 a následující.

Obsahem této právní úpravy je především ustanovení o sledování, technických prostředcích a skrytém policejním vyšetřování. Skrytý vyšetřovatel je v německém trestní řádu upraven v ustn. § 110a až 110c. Sledování poté v ustn. § 163f. Z hlediska sledování je asi nejdůležitější to, že se rozlišuje sledování krátkodobé a dlouhodobé a na to se váže režim jeho povolení, tedy na to, zda sledování je nařizováno policistou, státním zástupcem nebo soudcem.

Skrytý vyšetřovatel (agent) je v německém trestním řádu pojímán jako policejní úředník vystupující ve zločineckém prostředí pod skrytou identitou, který je nasazen pro vyšetřování vymezených trestných činů. O jeho nasazení rozhoduje policie po předchozím

⁷⁹ nařízení Ministerstva vnitra č. 59/2008

⁸⁰ viz. např. Berner, G., Kohler, M. Polizeiaufgaben – gesetz. Mnichov : Jehle. 2006, s. 333

⁸¹ tamtéž s. 333-334

souhlasu státního zástupce. Za problém se považuje vymezení jeho beztrestnosti, kdy není dle literatury jasno, zda smí páchat nějaké trestné činy, aby si mohl udržet svoji vytvořenou legendu.⁸²

Německá literatura na základě rozboru právní úpravy vymezuje několik osob ve vztahu k našim pojmům agent a informátor, tyto osoby lze zahrnout pod souhrnný název vyšetřovací pomocníci.

Jsou rozlišovány čtyři kategorie těchto osob :

Informátor, kdy jde o osobu, která je ochotna za příslib důvěrnosti poskytovat orgánům činným v trestním řízení informace. Tento pojem tedy odpovídá našemu pojmu informátor.

Důvěrník (V-Manner) jde o osoby, které nejsou příslušníky policie, ale s policií dlouhodobě spolupracují, podporují ji a jejich identita je utajována, jsou využíváni aktivně při odhalování závažné trestné činnosti. Zde se jedná z našeho hlediska o kvalifikovaného informátora, který již má některé rysy našeho agenta.

Neveřejně odhalující policisté, jde o policisty kteří skrytě vyšetřují, aniž by dlouhodobě pracovali pod nějakou krycí legendou, jejich role je v podstatě podobná a jsou i takto využíváni, jako role našeho policisty v případě předstíraného převodu.

Skrytý vyšetřovatel (agent) je ustanovení, které odpovídá našemu vymezení agenta.⁸³

Z hlediska porovnání s českou právní úpravou je tedy rozdíl především v tom, že i osoba která není policistou (důvěrník), může být vybavena krycí legendou a provádět dlouhodobou aktivní spolupráci v rámci odhalování trestné činnosti, a také to, že i informace získané na základě šetření vedeného dle policejního zákona mohou být využity v procesu dokazování v trestním řízení. Provedení důkazu v trestním řízení se provádí buď přečtením záznamu o činnosti vyšetřovacího pomocníka nebo provedením jeho výslechu, při kterém může být nadále ukrývána jeho totožnost.⁸⁴

⁸² srovnej Beulke, W. Strafprozessrecht. Heidelberg :C.F. Muller. 10. vydání. 2006, s. 166-167

⁸³ blíže srovnej Beulke, W. Strafprozessrecht. Heidelberg :C.F. Muller. 10. vydání. 2006, s. 257

⁸⁴ tamtéž s. 260-261

3.10.2. Slovensko

Na rozdíl od české právní úpravy je ve slovenském právním řádu přímo operativně pátrací činnost definována jako: „systém, zpravidla utajených, zpravodajských opatření vykonávaných policejním sborem za účelem předcházení, zamezování, odhalování a dokumentování trestné činnosti a odhalování jejích pachatelů, zabezpečení ochrany určených osob a střežených objektů, technicky chráněných objektů, zabezpečování a poskytování ochrany a pomoci ohroženému a chráněnému svědkovi, ochrany státní hranice a pátrání po osobách a věcech.“⁸⁵

Je tedy zřejmé, že kromě jasného zákonného vymezení je pojetí operativně pátrací činnosti na Slovensku širší než v České republice. Především je širěji pojat účel použití činnosti, kdy slovenský policejní zákon č. 171/1993 Z.z. dává v § 69, 69a až 69f možnost realizovat zpravodajskou činnost při odhalování a vyšetřování trestné činnosti.

Dále je zřejmé, že svým pojetím se operativně pátrací činnost v policejní normě přibližuje pojetí této činnosti, která v České republice byla před novelou č. 265/2001 Sb..

Z hlediska ustanovení v trestním řádu (Trestný poriadok č. 301/2005 Z.z.) je pak operativně pátrací činnost realizována prostřednictvím několika ustanovení.

Na rozdíl od českého trestního řádu, kde operativně pátrací prostředky jsou zařazeny jednotně v části druhé, hlavě deváté – postup před zahájením trestního stíhání, je jejich právní úprava ve slovenském trestním řádu rozdělena do dvou hlav.

Tak předstíraný převod je upraven v § 112 v hlavě čtvrté šestý díl společně s ustanoveními ve věci kontroly a otevírání zásilek. Na rozdíl od naší úpravy je zde přesněji vymezeno, pro jaký trestný čin může být předstíraný převod použit (slovenská úprava je užší) a je zde širší okruh orgánů, kteří ho mohou použít, než v ČR (srovnej § 110 slovenského řádu). Vymezení obsahu předstíraného převodu je shodné s naší úpravou.

⁸⁵ Lisoň, M., Korgo, D., Právní základ regulace operativně-pátrací činnosti ve Slovenské republice. . Sborník – použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Policejní akademie ČR. Praha .2004, s.133

Úprava sledování osoby a věci (§113) a agenta (§117) je pak obsahem páté hlavy nazvané zabezpečení informací společně s ustanovením o vyhotovování obrazových, zvukových záznamů a odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.

Z hlediska úpravy sledování osoby a věci je možno tento prostředek realizovat v řízení o každém úmyslném trestném činu. Orgánem příslušným k tomuto prostředku je pak již pouze policejní orgán.

V případě nasazení agenta je výslovně uvedeno, že ho lze využít v případě odhalování, zjišťování a usvědčování pachatelů zločinů, korupce, trestného činu zneužívání pravomoci veřejného činitele nebo tr. činu legalizace příjmů z trestné činnosti.

Dokonce v odst.2 jsou vytvořeny podmínky pro působení agenta provokatéra, kdy v přesně vymezených případech (např. v případě korupce veřejných činitelů) je možné iniciativní vystupování agenta.

Toto ustanovení vyvolalo na Slovensku velkou diskuzi, např. se tím popřel dosavadní soudní výklad pojetí agenta na Slovensku, kdy Nejvyšší soud Slovenské republiky dovozoval, že pokud se orgán činný v trestním řízení aktivně podílí na tom, aby byl trestný čin spáchán, jedná mimo hranice, ve kterých se trestní řízení obvykle pohybuje.⁸⁶

Provokativnost agenta je dle tohoto ustanovení omezena na to, že agent nesmí přebírat iniciativu a navádět k trestnému činu s tou výjimkou, kdy jde o korupci veřejného činitele nebo zahraničního veřejného činitele a zjištěné okolnosti nasvědčují tomu, že by pachatel spáchal trestný čin i bez zásahu agenta.

V literatuře byl agent provokatér kritizován především z hlediska rozporu zákonnosti tohoto ustanovení s ústavním pořádkem Slovenské republiky, rozporu s právní zásadou cogition poenam nemo partitur (úmysl spáchat trestný čin sám o sobě není trestný – přičemž policejní provokace z takového nápadu může vytvořit trestný čin), a z hlediska omezení lidských práv na zákonný proces.⁸⁷

Po porovnání české a slovenské úpravy můžeme tedy říci, že rozdíly jsou především v systematizaci jednotlivých ustanovení v trestném řádu. Základním obsahovým rozdílem je to, že slovenský trestní řád předpokládá specifické využití předstíraného převodu a agenta u

⁸⁶ NS Slovenské republiky Tzvo 5/2001

⁸⁷ blíže k tomuto Příbelský . Policajná provokace v Slovenskej republike. Trestní právo. 2004, č. 2

vyjmenovaných druhů hospodářské trestné činnosti a v případě působení agenta v trestné činnosti proti korupci mu umožňuje za určitých podmínek i iniciativu vedoucí k trestné činnosti. Z hlediska policejních zákonů, je pak slovenská úprava pojata širěji co do metod (využití zpravodajských postupů) i cílů operativně pátrací činnosti.

4. Výzkum 2006 : Operativně pátrací a podpůrné operativně pátrací prostředky v trestně procesní praxi Policie České republiky

4.1. Odůvodnění výzkumu :

Zvolil jsem oblast operativně pátracích a podpůrných operativně pátracích prostředků jako oblast, kde dosud výzkum tohoto typu, tedy dotazníkový výzkum v okruhu respondentů – příslušníků Policie České republiky, kteří skutečně ve své trestně procesní praxi realizují příslušná zákonná ustanovení, nebyl dle mých zjištění proveden. V oblasti výzkumu ekonomické kriminality pak možno odkázat na výzkum IKSP Praha, který byl mimo jiné zaměřen na obecné problémové otázky hospodářské kriminality.⁸⁸

Mám za to, že právě tato oblast si zaslouží pozornost již pro to, že jde v případě úpravy operativně pátracích prostředků v trestním řádu o novum provedené novelou č. 265/2001 Sb. a v návaznosti na tuto novelu došlo i k úpravě podpůrných operativně pátracích prostředků v zákoně o Policii ČR č 283/1991 Sb.

Přičemž přesto, že tyto zákonné instituty jsou upraveny v rozdílných právních normách, jejich vzájemný vztah, tedy především podpůrná role policejního zákona vůči ustanovením trestního řádu, je zřejmý a rovněž je zřejmá jejich důležitá role v trestním řízení samém. A to navíc v době, kdy i v odborné literatuře není jednotný názor na jejich povahu.⁸⁹

Výzkum byl proveden v měsíci březnu a dubnu roku 2006.

4.2. Cíl výzkumu

⁸⁸ Krejčová, S. Poznatky z dotazníkového šetření uskutečněného v rámci výzkumu ekonomické kriminality, in Nové jevy v hospodářské kriminalitě, Masarykova univerzita. Brno 2005

⁸⁹ Srovnej : Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní, Eurolex Bohemia, Praha 2002, s.305-307, kdy jsou operativně pátrací prostředky považovány za samostatnou součást důkazních prostředků s Císařová,D., Fenyk, J. a kol.: Trestní právo procesní, 3 rozšířené a aktualizované vydání, Linde Praha, Praha 2004, s.322-323, kde je názor rozdílný

Základním cílem výzkumu je zjištění zda a jak jsou operativně pátrací a podpůrné operativně pátrací prostředky využívány v praxi, jaký je pohled na jejich zákonnou úpravu, tedy pohled na ustanovení trestního řádu i zákona o Policii České republiky *de lege lata* a to i ve srovnání jednotlivých vertikálních stupňů Policie ČR. Dále má pak výzkum zjistit i jaké problémy přináší aplikace těchto ustanovení v konkrétní trestně procesní praxi. Zároveň by výzkum měl zodpovědět otázku případných návrhů *de lege ferenda*, tedy jakým směrem by bylo možno uvažovat o změně platné právní úpravy a nebo možného konkrétního využívání těchto prostředků v praxi (problematika interních aktů upravujících použití těchto prostředků).

4.3. Pilotní výzkum

Cílem pilotního výzkumu bylo na základě vyhodnocení statistik zjistit, jaká je četnost užití operativně pátracích prostředků v trestně procesní praxi a zda došlo k nějaké změně v četnosti jejich užití v souvislosti s novelou č. 265/2001Sb.

Metoda: vytěžení a zhodnocení policejní evidence Správy hl. m. Prahy v období registrace užití v období od 1.1.1994 do 31.12.2005.

Zjištění: do 1.1.2002 se jedná o naprosto ojedinělé případy, resp. je zde uveden pouze jeden případ za rok 1996. Po 1.1.2002 je již četnost vyšší, i když připadá ročně pouze několik málo (do 5ti) případů na všechny útvary Správy hl. m. Prahy a nejčastěji je využíváno sledování osob a věcí. Bylo zjištěno, že většina útvarů případy neeviduje, ač je v systému k tomu vytvořen zvláštní prostor.

Závěr : Vzhledem k tomu, že ve většině případů nejsou případy nasazení operativně pátracích prostředků do systému evidence zaváděny, je vypovídací hodnota pochybná, nicméně i z těchto údajů je možno vyčíst, že četnost nasazení operativně pátracích prostředků po jejich úpravě v trestní řádu se zvýšila.

4.4. Stanovení rozsahu výzkumu a jeho zacílení

Na základě pilotního výzkumu a po seznámení se s teoretickou materií ve zkoumané oblasti jsem se rozhodl přikročit k výzkumu.

Jako výzkumnou oblast jsem stanovil operativně pátrací prostředky a podpůrné operativně pátrací prostředky, které v souhrnu můžeme zařadit pod pojem „operativně pátrací činnost“.⁹⁰ Tato operativně pátrací činnost patří do úseku v trestním řízení, na který je zaměřena zpracovávaná práce, to jest do trestně procesní činnosti Policie ČR.

Vzhledem k tematice práce zaměřené na zvláštnosti trestně procesní činnosti Policie ČR při vyšetřování a odhalování hospodářské kriminality jsem se rozhodl stanovit skupinu respondentů z útvarů Policie ČR, které se zabývají odhalováním a vyšetřováním hospodářské kriminality.

Rozhodl jsem se, že výzkum bude zaměřen nejen druhově (mohl bych uvést horizontálně dle specializační oblasti) do oblasti hospodářské kriminality, ale bude cílen i vertikálním způsobem, a to tak, že ve výzkumu budou skupiny respondentů rozčleněny i na úroveň okres – kraj – republika a zohledněno bude i specifické postavení hlavního města.

Tedy cílem výzkumu nebude pouze verifikování a zodpovězení hypotéz a položených otázek v obecné rovině, ale zároveň i srovnání náhledů, tedy komparace, srovnání jednotlivých odpovědí u vymezených institutů zkoumání, tedy mikrokomparace právní⁹¹. Dle jednotlivých stupňů ve vertikální struktuře Policie ČR a regionů. Nepůjde o srovnání širokého rázu v rámci celé České republiky, ale v omezeném rámci vybraných útvarů. Do budoucna se zde otevírá možnost provést uvedený výzkum v dalších lokalitách České republiky a případně i v jiných specializačních oblastech (např. útvary věnující se obecné kriminalitě se specializací do oblasti násilné a organizované trestné činnosti).

Vzhledem k početnímu stavu na útvarech Policie ČR jsem se rozhodl stanovit jednotlivé skupiny v počtu 20 respondentů, a to na těchto čtyřech útvarech:

Oddělení hospodářské kriminality Služby kriminální policie a vyšetřování Obvodního ředitelství Praha III,

Odbor hospodářské kriminality Služby kriminální policie a vyšetřování Správy hl. m. Prahy,

⁹⁰ Šámal,P.,Král,V.,Baxa,J.,Púry,F.Trestní řád.Komentář.I díl.4.vydání.Praha:C.H. Beck 2002.s.972

⁹¹ Knapp,V. Vědecká propedeutika pro právníky, Eurolex Bohemia, Praha 2003, s.88, jinak ke komparaci v právu s. 87-90

Odbor hospodářské kriminality Služby kriminální policie a vyšetřování Správy Středočeského kraje,

Útvar odhalování korupce a finanční kriminality Služby kriminální policie a vyšetřování
Policie České republiky.

Zde bych chtěl ještě jednou poděkovat všem, kteří vyplnili předložený dotazník, a také těm, kteří mi je pomohli rozdávat a instruovat respondenty.

4.5. Výzkumné hypotézy

1. Hodnocení platné právní úpravy a četnost užití operativně pátracích prostředků upravených v § 158b až 158f tr. řádu a podpůrných operativně pátracích prostředků upravených v § 23a až 23f zák. OPČR z hlediska užití v trestně procesní praxi.
2. Rozdílnost užití a hodnocení operativně pátracích prostředků a podpůrných operativně pátracích prostředků dle jednotlivých skupin s ohledem na jejich postavení v horizontální struktuře Policie ČR.

4.6. Výzkumné techniky

Výzkum byl proveden pomocí dotazníku.

Dotazník obsahuje 20 otázek, z nichž převážná část (19) je kvantitativních, ty byly vyhodnoceny v procentuálním výsledku nejprve rozlišně dle jednotlivých skupin a pak v celkovém souhrnu, a dále je zde jedna otázka (otázka č. 20), která je kvalitativní. Při odpovědi na tuto otázku dostali respondenti možnost uvést to, co sami považují za problém při využívání operativně pátracích prostředků a podpůrných operativně pátracích prostředků.

Dotazník je vnitřně členěn v podstatě na dvě části a to na část věnovanou operativně pátracím prostředkům a na část věnovanou podpůrným operativně pátracím prostředkům.

Každá otázka je vyhodnocována a komentována zvlášť a na závěr jsou pak vyjádření zpracována dle jednotlivých zkoumaných hypotéz.

Ve zpracovaných tabulkách jsou odpovědi na otázky řazeny v horizontálním sloupci a zkoumané útvary ve sloupci vertikálním. Č.1 představuje Odbor hospodářské kriminality SKPV Správy hl. m. Prahy, č. 2 Odbor hospodářské kriminality SKPV Správy Středočeského kraje, č. 3 Útvar odhalování korupce a finanční kriminality SKPV Policie ČR a konečně č. 4 představuje Odbor hospodářské kriminality SKPV Obvodního ředitelství Praha III , nakonec je zařazen celkový souhrn.

4.7. Zjištění

Otázka č. 1 – Považujete současnou právní úpravu operativně pátracích prostředků v trestním řádu za dostačující?

	1	2	3	4	Celkem
Ne	10 %	15%	25%	5%	14,75%
Příliš ne	35%	20%	25%	45%	32,5%
Nevím	5%	0%	0%	10%	3,75%
Celkem ano	40%	60%	30%	35%	39%
Ano	10%	5%	20%	5%	10%

Otázka přímo směřuje na hodnocení současné platné právní úpravy operativně pátracích prostředků. Z výsledků je vidět, že v celkovém souhrnu mírně převažuje kladné hodnocení současné právní úpravy, jako kladné je třeba dále hodnotit malé procento těch, kteří neumějí tuto otázku zodpovědět. Mám za to, že výsledek svědčí o velké míře obeznámenosti s touto tematikou a to i v případě obvodního útvaru, kde jak dále poznáme není s těmito ustanoveními příliš pracováno. Zajímavé je stejnoměrné rozložení záporných i kladných odpovědí u útvaru republikové úrovně, kde jeho pracovníci přicházejí s touto problematikou ze zkoumaných skupin do styku nejčastěji. Další zajímavostí je poměrně významný rozdíl mezi útvary stejné vertikální úrovně a to především v odpovědi celkem ano a v celkovém souhrnu kladných odpovědí, kde středočeský útvar hodnotí celkovou právní

úpravu podstatně pozitivněji než útvar pražský, a vůbec je útvarem, který tuto úpravu hodnotí nejvíce kladně ze všech zkoumaných skupin.

Otázka č. 2 - Je dle Vás správné, že novelou č. 265/2001 Sb. byly operativně pátrací prostředky zařazeny do trestního řádu?

	1	2	3	4	Celkem
Ne	20%	35%	20%	5%	20%
Příliš ne	30%	25%	45%	40%	34%
Nevím	5%	5%	0%	5%	3,75%
Celkem ano	10%	20%	10%	30%	17,5%
Ano	35%	15%	25%	20%	23,75%

U této otázky zůstává stejné procento těch, kteří ji neumějí zodpovědět, jako u předchozí, ale celkový výsledek se posouvá do záporu, poměr 54% záporu vůči 41,25% kladu lze zde interpretovat spíše nespokojenost s tím, že úprava operativně pátracích prostředků byla přesunuta do trestního řádu. Částečné zdůvodnění tohoto výsledku nám myslím poskytne otázka č. 20. Nejvýraznější zápor je u republikového útvaru, kde dosahuje 65%, naopak největší kladné hodnocení lze nalézt u obvodního útvaru. Výrazný rozdíl v kladném hodnocení je i mezi krajskými útvary, útvar pražský je mírně nadprůměrný u kladného hodnocení a posouvá se směrem k obvodu, naopak střeďočeký je poměrně záporný a téměř koresponduje s republikovým útvarem.

Otázka č. 3 - Zlepšila se možnost využití operativně pátracích prostředků dle Vás, poté co byly novelou č. 265/2001 Sb. upraveny v trestním řádu?

	1	2	3	4	Celkem
Ne	25%	45%	30%	20%	30%

Příliš ne	20%	30%	35%	30%	28,75%
Nevím	45%	15%	5%	35%	25%
Celkem ano	0%	5%	30%	10%	11,25%
Ano	10%	5%	0%	5%	5%

Tato otázka v podstatě dále rozvíjí předchozí otázky, neboť všechny jsou zaměřeny na vnímání a hodnocení současného právního stavu, na to, zda novelizace operativně pátracích prostředků do trestního řádu přinesla z hlediska právní úpravy dle respondentů zlepšení. Stoupá zde oproti předchozím otázkám počet záporných bodů a významně zde stoupl počet respondentů, a to na celou čtvrtinu, kteří na tuto otázku nedokáží odpovědět. Přičemž celková bilance záporu vůči kladu, zde činí 58,75% ku 16,25 procentům. Je možno říci, že respondenti zde dali celkem jasně najevo, že dle jejich názoru se možnost využití operativně pátracích prostředků po jejich úpravě v trestním řádu nezlepšila. Mám za to, že i tuto otázku bude posléze možno hodnotit v kontextu otázky č. 20, kde respondenti popisují problémy spojené se zkoumanými ustanoveními a kde jako zásadní problém se jeví administrativní náročnost nasazení operativně pátracích prostředků a nikoliv samotná pozitivní právní úprava. Myslím, že lze konstatovat, že možnost využití zde pak není prioritně navazována na pozitivně právní úpravu, ale na celkový kontext nasazení těchto prostředků včetně interních aktů řízení a složité administrace.

Při náhledu na konkrétní útvary zjišťujeme, že nejkladnějšího hodnocení se dostává od republikového útvaru a že na kladném hodnocení se převážně shodují krajské útvary. Nejvíce negativně je pak zlepšení možnosti využití hodnoceno středočeskou součástí. Největší počet respondentů, kteří neumějí na tuto otázku odpovědět, lze pak sledovat u pražské součásti. Nejméně je jich naopak na republikové, což opět může potvrzovat obeznámenost a četnost nasazení operativně pátracích prostředků tímto útvarem.

Otázka č. 4 – Používal (a) jste operativně pátrací prostředky před jejich úpravou v trestním řádu?

	1	2	3	4	Celkem
Ne	40%	30%	20%	55%	36,25%

Nepříliš často	35%	35%	5%	40%	28,75%
(m.2x.r.)					
Běžně	15%	35%	15%	0%	16,25%
(m 5x.r.)					
Často	10%	0%	60%	5%	18,75%
(v 5x.r.)					

Otázka je zaměřená na celkové souhrnné uvedení četnosti užití operativně pátracích prostředků před jejich úpravou v trestním řádu. Na základě pilotního výzkumu a empirických zkušeností pak byla stanovena konkrétní hranice uvedení četnosti u otázek, podobně jako u dalších otázek tohoto typu. V celkovém souhrnu získala nejvíce odpovědí varianta, že prostředky nebyly užívány, následována variantou nepřílišné četnosti. Varianty užívání běžně a často jsou skoro rovnocenné a na celkovém souhrnu představují třetinu odpovědí. Po zahrnutí varianty nepříliš často je zřejmé, že před novelizací užívaly operativně pátrací prostředky téměř dvě třetiny respondentů.

Největší četnost užití je pak u celorepublikového útvaru, kde užívalo operativně pátracích prostředků 80 procent respondentů, přičemž tři čtvrtiny užívaly operativně pátrací prostředky naprosto samozřejmě. Naproti tomu skupina respondentů z obvodu tyto prostředky neužívala nebo velmi málo. Krajské útvary spolu souhlasí v případě užívání pod označením nepříliš často, nicméně vyšší užití zaznamenává středočeský útvar.

Otázka č. 5 - Jak často jste užil (a) předstíraný převod při přípravném řízení po jeho upravení v trestním řádu (po 1.1.2002)?

	1	2	3	4	Celkem
Neužil(a)	85%	95%	25%	95%	75%
Nepříliš často	15%	5%	65%	5%	22,5%
(m 2x.r.)					
Běžně	0%	0%	5%	0%	1,25%
(m 5x.r.)					

Často	0%	0%	5%	0%	1,25%
-------	----	----	----	----	-------

(v 5x.r.)

První z otázek pro zjištění četnosti užití operativně pátracích prostředků v konkrétní praxi, tyto otázky byly voleny mimo jiné i z důvodů nespolehlivosti statistik v této oblasti zjištěné při pilotním výzkumu. Otázky jsou již rozlišovány na jednotlivé operativně pátrací prostředky, neboť cílem je především poznání současného stavu nasazení a využívání operativně pátracích prostředků.

Z výzkumu je zřejmé, že předstíraný převod není příliš využíván, nebyl užit třemi čtvrtinami respondentů a výzkum v tomto ohledu potvrzuje dosud teoretické závěry odborné literatury ⁹², přičemž častější užívání je reprezentováno pouhými dvěma respondenty a nepříliš časté užívání necelou čtvrtinou respondentů. Častější užívání a i nepříliš časté užívání bylo realizováno především republikovým útvarem. Ostatní útvary jsou téměř srovnatelné s mírnou výchylnou u pražského útvaru ve prospěch nepříliš častého užití. Překvapujícím se toto neužívání může zdát u obvodní součásti, kde se předstíraný převod přímo nabízí u ustanovení na ochranu duševního vlastnictví, ale zřejmě je schopný obvodní útvar tuto trestnou činnost efektivně dokumentovat a dokazovat i bez předstíraného převodu.

Otázka č. 6 – Jak často jste užil(a) sledování osob a věcí při přípravném řízení po jeho upravení v trestním řádu (po 1.1.2002)?

	1	2	3	4	Celkem
Neužil(a)	35%	30%	5%	55%	31,25%
Nepříliš často	60%	60%	30%	45%	48,75%

(m 2x.r.)

Běžně	0%	10%	30%	0%	10%
-------	----	-----	-----	----	-----

(m 5x.r.)

⁹² Šámal,P.,Novotný,F.,Růžička,M.,Vondruška,F.,Novotná,J. Přípravné řízení trestní.Praha:C. H. Beck, 2003, s.251

Často	5%	0%	35%	0%	10%
-------	----	----	-----	----	-----

(v 5x.r.)

Sledování osob a věcí je ze všech třech možností neužívanější. V celkovém souhrnu bylo někdy užito téměř 70ti procenty respondentů, přičemž častější užití je u pětiny z nich. Opět nejčastější užití je u celorepublikového útvaru, kde pouze jeden z respondentů sledování osob a věcí nikdy neužil, naproti tomu krajské útvary se pohybují v pásmu průměru, obvodní útvar má vyšší procento neužití oproti průměru a v podstatě nezaznamenává častější užití. Nepříliš časté užití je zaznamenáno v případě krajských útvarů. Zajímavým je také rozložení četnosti užití u celorepublikového útvaru, u něhož je rovnoměrně rozloženo do všech sledovaných četností.

Otázka č. 7 – Jak často jste užil(a) nasazení agenta v přípravném řízení po jeho upravení v trestním řádu (po 1.1.2002)?

	1	2	3	4	Celkem
Neužil(a)	90%	100%	80%	100%	92,5%
Nepříliš často	10%	0%	20%	0%	7,5%

(m 2x.r.)

Běžně	0%	0%	0%	0%	0%
-------	----	----	----	----	----

(m 5x.r.)

Často	0%	0%	0%	0%	0%
-------	----	----	----	----	----

(v 5x.r.)

Jak vyplývá z prezentovaného přehledu, nasazení policejního agenta je téměř nulové, přestože právě tento operativní prostředek je v souvislosti s pojmem agent provokatér nejčastěji zmiňován v odborné literatuře. Ve skutečné trestně procesní praxi velká většina respondentů agenta neužila. Nepříliš časté užití je zaznamenáno pouze u celorepublikového a pražského útvaru. Bude to způsobeno pravděpodobně charakterem závažnosti a typizací trestné činnosti řešené těmito útvary a jasně a poměrně nejrigidněji upravených ustanovením

policejního agenta v trestním řádu. Je zcela evidentní, že tento operativně pátrací prostředek, resp. jeho zákonné využití, je složitý především z hlediska personálního potencionálu, na který je poukázáno také při odpovědi na otázku o problémech při nasazení operativně pátracích prostředků. Je zřejmé, že znalost prostředí hospodářské kriminality vyžaduje vysokou odbornost a samotné nasazení a řízení agenta představuje velmi složitou a obtížnou záležitost.

Otázka č. 8 – U kterých trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákona jste užil(a) operativně pátrací prostředky (uvedení ustanovení z.č.)?

	1	2	3	4
A. Předstíraný převod	2x250,1x140, 1x152,1x149	1x152	9x160,4x161,5x158-162 6x250,1x219,2x148	1x152
B. Sledování osoby a věci	7x140,2x143, 5x250	13x250,5x247 3x148,2x140, 1x143, 1x248	7x160,1x161a162 5x158-162,11x250 1x250a,2x250b,1x140 4x255,1x256,2x219,1x148	6x250,1x248, 1x176,1x152
C. Použití agenta	1x140,1x250	0	3x219,3x250	0
Celkem	A	B	C	
	8x250,1x140,3x152	8x140,3x143,35x250	1x140,4x250	
	1x149,9x160,4x161	5x247,4x148,2x248	3x219	
	5x158-162,1x219,2x148	7x160,1x161a162,5x158-162 1x250a,2x250b,4x255,1x256 2x219,1x248,1x176,1x152		

Otázka č. 8 zjišťuje, u kterých trestných činů byly jednotlivé operativně pátrací prostředky použity, a hodnotí především četnost nasazení dle jednotlivých ustanovení zvláštní části trestního zákona. Z hlediska jednotlivých útvarů je nejčastější četnost na útvaru republikovém, kde jednoznačně dominuje nasazení v případě trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných, a to druhého oddílu, tedy trestné činy veřejných činitelů, a oddílu třetího, úplatkářství, a dále v případě trestných činů kvalifikovaných jako podvod.

Četnost užití plně koresponduje se zaměřením útvaru a pozitivně lze hodnotit využívání operativně pátracích prostředků v odhalování a vyšetřování uvedené trestné činnosti, kde lze dobře využít ofenzivitu těchto prostředků. Zajímavostí je pak nasazení agenta, sledování osob a věcí a předstíraného převodu v případě tr. činu vraždy, což dosvědčuje, že kriminalita dle jednotlivých ustanovení zvláštní části se může dle typů prolínat a že na závažnou hospodářskou trestnou činnost se navazuje ta nejzávažnější trestná činnost násilného charakteru.

U pražského útvaru je zřejmé zvýšené využití v případě tr. činnosti proti měně, jde především o sledování osob a věcí, v tomto případě byl nasazen i policejní agent. U středočeské součásti byly operativně pátrací prostředky nasazeny také v případě trestné činnosti proti měně, ale dominantní roli hrají v případě nasazení proti trestné činnosti podvodného charakteru, kde jsou poměrně často využívány i pražským útvarům.

Zadokumentováno je i využívání předstíraného převodu při odhalování a vyšetřování tr. činnosti proti duševnímu vlastnictví.

V případě obvodní součásti jsou operativně pátrací prostředky využívány zejména proti hospodářské trestné činnosti podvodného charakteru a u trestných činů proti duševnímu vlastnictví.

V celkovém vyhodnocení dle jednotlivých operativně pátracích prostředků je předstíraného převodu nejvíce používáno v případě trestných činů veřejných činitelů a úplatkářství, kde jde pravděpodobně o předstírané předávání úplatků, následuje využití u trestných činů podvodného charakteru.

Sledování osob a věcí dominuje v případě trestné činnosti podvodného rázu, časté je užití u trestných činů úplatkářství, u trestné činnosti veřejných činitelů a trestných činů proti měně.

Agent byl užit u trestné činnosti směřující proti podvodným jednáním a u trestné činnosti proti měně a zdánlivě paradoxně i v případě odhalování a vyšetřování trestného činu vraždy.

Otázka č. 9 – Ve kterých stadiích trestního řízení jste užil(a) operativně pátrací prostředky? (uveďte odhad četnosti či procentuální odhad)

Otázka nebyla zodpovězena všemi respondenty

	1	2	3	4
A. Přípravné řízení – prošetřování	95%	90%	60%	90%
B. Přípravné řízení – vyšetřování	5%	10%	30%	10%
C. Jiné stadium trestního řízení	0%	0%	10%	0%
Celkem	A	B	C	
	83,75 %	13,75%	2,5%	

Otázka směřuje ke zjištění, v které fázi trestního řízení jsou operativně pátrací prostředky užívány. Jejich zařazení do systematiky trestního řádu prioritizuje jejich použití ve fázi před sdělením obvinění, ale nevylučuje ani jejich užití v pozdějších fázích.

Nicméně výzkum jednoznačně potvrdil správnost systematiky operativně pátracích prostředků do fáze před sdělením obvinění⁹³, neboť z celkového pohledu jich zde bylo ze všech případů jejich užití užito více než ve čtyřech pětinach případů, přičemž u útvarů kraje a obvodu je to dokonce užití převyšující 90 procent z celkového počtu nasazení. Z tohoto trendu se odlišuje pouze útvar republikový, kde třetina nasazení případů do fáze vyšetřování a jako u jediného útvaru zde bylo zaznamenáno i nasazení mimo přípravné řízení.

⁹³ Šámal,P.,Novotný,F.,Růžička,M.,Vondruška,F., Novotná,J. Přípravné řízení trestní. Praha: C. H. Beck,2003, s.248

Tedy je možno konstatovat, že zásadním nasazením operativně pátracích prostředků je v praxi fáze trestního řízení před sdělením obvinění, po sdělení obvinění jsou tyto prostředky využívány v mnohem menší míře a v dalších stádiích trestního řízení již výjimečně.

Otázka č. 10 – Podařilo se Vám užitím operativně pátracích prostředků získat důkazy podstatné pro vedené řízení ?

	1	2	3	4	Celkem
Ne	25%	15%	0%	45%	21,25%
Částečně	30%	50%	30%	15%	35,25%
Ano	30%	25%	20%	35%	27,5%
Šlo o zásadní	15%	10%	50%	5%	20%

důkaz

Tato otázka směřuje k zjištění důkazní hodnoty a přínosnosti operativně pátracích prostředků pro dokazování v trestním řízení. Význam má i z hlediska výjimečnosti operativně pátracích prostředků, „jelikož tyto by měly být používány až v případech, kdy sledovaného účelu nelze dosáhnout jinak, nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo“⁹⁴, význam otázky spočívá ve sledování, jakou skutečnou důkazní hodnotu mají operativně pátrací prostředky a zda jejich užití mělo v konkrétních případech přínos pro vedené řízení.

Z celkových výsledků je patrné, že žádný přínos nemělo užití pouze v cca pětině případů, přičemž téměř v polovině zpracovávaných věcí mělo toto nasazení jednoznačný přínos a podařilo se zajistit důležité důkazy pro vedené řízení a v pětině případů šlo dokonce o zásadní důkaz.

Z průměrů se vymyká zejména republikový útvar, u něhož nastala situace, že by užití operativně pátracích prostředků nemělo žádný význam, evidentně v 70 procentech vedených řízení je možno konstatovat jednoznačný přínos a dokonce v polovině všech zpracovávaných případů šlo o zásadní důkaz.

⁹⁴ Šámal, p., Král, V., Baxa, J., Půry, F. Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vydání. Praha: C. H. Beck 2002, s. 972

Z krajských součástí mělo užití operativně pátracích prostředků větší přínos pro řízení vedená na střeďočekské součásti. Nejmenší význam z hlediska důkazní hodnoty mělo nasazení u obvodní součásti, kde téměř v polovině případů nic z hlediska důkazního stavu nepřineslo a je zde také zaznamenána nejmenší četnost ohledně zásadnosti důkazu pro vedené řízení.

Otázka č. 11 – Při užití operativně pátracích prostředků předstíraný převod a sledování osob a věcí stalo se Vám, že toto užití bylo neodkladné a souhlas státní zástupce byl vyžádán dodatečně ?

	1	2	3	4	Celkem
Ne	75%	85%	55%	90%	77,5%
Výjimečně	20%	15%	25%	10%	17,5%
(m 1x.r.)					
Občas	5%	0%	20%	0%	6,25%
(m 3x.r.)					
Často	0%	0%	0%	0%	0%
(v 3x.r.)					

Tato otázka byla položena se zřetelem k případné neodkladnosti nasazení sledování osob či věcí a využití předstíraného převodu. Cílem bylo zjistit, zda se v praxi nevyskytují problémy s operativností využití těchto prostředků.

V této oblasti se zjevně nevyskytují větší problémy, neboť v téměř čtyřech pětinach případů nemusel být dodatečný souhlas vyžádán a v další významné části případů (téměř zbylá pětina) je jeho vyžádání výjimečné. Dokonce se ve všech sledovaných parametrech příliš neliší ani jednotlivé sledované útvary s určitou odchylkou u občasného dodatečného vyžádání ze strany celorepublikového útvaru a s tím korespondující odpovědi ne u tohoto útvaru.

Otázka č. 12 – Při sledování osob a věcí zasáhl(a) jste ve smyslu § 158d odst. 3 tr. řádu do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství atd.?

	1	2	3	4	Celkem
Ne	80%	90%	75%	85%	82,5%
Výjimečně (m 1x.r.)	20%	10%	25%	10%	16,25%
Občas (m 3x.r.)	0%	0%	0%	0%	0%
Často (v 3xr.)	0%	0%	0%	5%	1,25%

V ustanovení § 158d odst. 3 se konkretizuje jeden z druhů sledování osob a věcí a to ten, při jehož výkonu je zasahováno do základních lidských svobod a práv spočívajících v ochraně obydlí, nedotknutelnosti listovního tajemství a jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí, proto je zákonem omezeno využití technických prostředků při tomto druhu sledování na předcházející souhlas soudce.

Vzhledem k závažnosti zásahu do výše uvedených práv směřuje položená otázka ke zjištění, jak často dochází k využití tohoto ustanovení.

Bylo zjištěno, že rozhodující část užití sledování osob a věcí není realizována ve smyslu § 158d odst. 3 a takovýto zásah je velmi výjimečný, významnější použití je reflektováno pouze u odpovědi výjimečně u pražského útvaru a republikového útvaru.

Otázka č. 13 – Máte za to, že užití (nasazení) agenta dle § 158e odst. 1 tr. řádu je správně a dostatečně vymezeno ?

	1	2	3	4	Celkem
Ne- příliš úzké	10%	5%	70%	20%	26,25%

Vyhovující	45%	70%	20%	30%	41,25%
Nevím	45%	25%	10%	50%	32,5%
Příliš široké	0%	0%	0%	0%	0%

Otázka č. 13 směřuje ke konkretizaci vnímání dostatečnosti zákonného vymezení postavení policejního agenta resp. k tomu, jak je dle názoru respondentů jeho ustanovení v zákoně vymezeno.

Převážná část respondentů v celkovém výsledku uvedla, že zákonné vymezení je vyhovující, necelá třetina uvedla, že je příliš úzké, zbylá část, že neví, jak otázku zodpovědět. Nikdo neuvedl, že vymezení užití policejního agenta je příliš široké.

Nicméně rozdíly mezi jednotlivými skupinami respondentů jsou značné. Kupříkladu dvě třetiny respondentů republikového útvaru uvedly, že vymezení v zákonné normě je příliš úzké, zatímco odpovědi ostatních skupin oscilují mezi 5ti až 20ti procenty. Naopak největší spokojenost se zákonným vymezením, dvoutřetinová je prezentována útvarem středočeským a vysoká, téměř poloviční, je zaznamenáno u pražského útvaru, kde je ovšem stejnou měrou uvedena odpověď nevím. Odpověď nevím je také z poloviny odpovědí respondentů z obvodního útvaru. Nejmenší počet respondentů, kteří nedokázali zodpovědět tuto otázku, byl v republikovém útvare.

Otázka č. 14 – Jaká jsou dle Vás oprávnění policejního agenta?

	1	2	3	4	Celkem
Nedostačující	20%	20%	50%	30%	30%
Dostačující	80%	75%	50%	70%	68,75%
Nadbytečné	0%	5%	0%	0%	1,25%

Otázka měla pomoci vytvořit určitý náhled na hodnocení konkrétních oprávnění policejního agenta uvedených v trestním řádu. Většina respondentů, 68,75%, považuje oprávnění za dostačující, třetina za nedostačující a pouze marginální počet za nadbytečné. V podstatě všechny útvary s výjimkou republikového se v této otázce shodly. U republikového útvaru je rozložení rovnější, je zde poměr půl na půl mezi odpovědi

dostačující a nedostačující. Otázkou zůstává, co je příčinou tohoto výsledku. U tohoto útvaru jsou dle předchozích zjištění největší zkušenosti s nasazením policejního agenta, je tedy třeba zvažovat, zda je toto vliv, který vedl k uvedené odpovědi, nicméně to lze považovat za dosti pravděpodobné.

Otázka č. 15 – Je dle Vás právní úprava podpůrných operativně pátracích prostředků dle zákona č. 283/1991 o Policii ČR dostačující?

	1	2	3	4	Celkem
Ne	20%	30%	40%	20%	28,75%
Celkem ano	55%	50%	60%	45%	52,5%
Nevím	15%	20%	0%	15%	12,5%
Ano	10%	0%	0%	15%	6,25%

Touto otázkou se dostáváme do části dotazníku věnované podpůrným operativně pátracím prostředkům upraveným v zákoně o policii.

První otázka směřuje k tomu, zda je respondenty vnímáno platné pozitivní vymezení těchto prostředků jako dostačující.

V celkovém souhrnu odpověděla záporně třetina dotázaných, vcelku kladně pak odpovědělo o něco více než polovina dotázaných, jednoznačně ano šest procent dotázaných a zodpovědět otázku nedokázalo přes dvanáct procent dotázaných.

Zajímavostí je, že se respondenti v jednotlivých skupinách celkem shodují ve spíše příznivém hodnocení, s malou odchylkou republikového útvaru směrem nahoru, ale jinak dochází k velké shodě mezi pražským útvarem a útvarem obvodním. Zajímavostí by bylo položení doplňující otázky ke konkrétnímu provádění podpůrných operativně pátracích prostředků interními akty na pražské policejní správě. Zajímavá je také shoda mezi tím, že z republikového útvaru a středočeského útvaru nehodnotí právní úpravu jako jednoznačně kladnou nikdo.

Otázka č. 16 – Jak často používáte podpůrné operativně pátrací prostředky?

Tato otázka je členěna do jednotlivých podotázek dle různých druhů podpůrných operativně pátracích prostředků a dle toho bude také vyhodnocena.

A. Krycí doklady

	1	2	3	4	Celkem
Neužívám	95%	100%	50%	100%	86,25%
Téměř ne	5%	0%	15%	0%	5%
(m 2x.r.)					
Občas	0%	0%	20%	0%	5%
(m 5x.r.)					
Často	0%	0%	15%	0%	3,75%
(v 5x.r.)					

Krycí doklady patří dle výsledků výzkumu v celkovém souhrnu mezi podpůrné operativně pátrací prostředky, které nejsou příliš využívány. V podstatě přes 85 procent respondentů je neužívá. Kupříkladu na obvodním a středočeském útvary nejsou užívány vůbec. Naprosto výjimečně dochází k jejich užití na pražském útvary.

Jiná je situace na republikovém útvary, kde krycí doklady vůbec neužívá polovina respondentů, v ostatních odpovědích je pak znát určité rozvrstvení svědčící o tom, že na tomto útvary je tento prostředek vcelku užíván.

B. Konspirativní prostředky

	1	2	3	4	Celkem
Neužívám	75%	65%	50%	95%	71,25%
Téměř ne	20%	30%	5%	5%	15%
(m 2x.r.)					

Občas	5%	5%	30%	0%	10%
(m 5x.r.)					
Často	0%	0%	15%	0%	3,75%
(v 5x.r.)					

Konspirativní prostředky patří také mezi ten druh prostředků, který není v praxi příliš využíván. V celkovém souhrnu ho neužívají dvě třetiny respondentů. V podstatě vůbec není užíván obvodním útvarem. Obdobně je tomu u krajských útvarů. U republikového útvaru je pak četnost užití vyšší, konspirativní prostředky jsou zde užívány polovinou respondentů a u většiny z nich poměrně často.

C. Zabezpečovací technika

	1	2	3	4	Celkem
Neužívám	70%	80%	35%	80%	66,25%
Téměř ne	20%	15%	35%	15%	21,25%
(m 2x.r.)					
Občas	10%	5%	20%	5%	10%
(m 5x.r.)					
Často	0%	0%	10%	0%	2,5%
(v 5x.r.)					

U zabezpečovací techniky klesá oproti předchozím prostředkům počet respondentů, kteří by ji neužívali. Opětovně jsou celkem konzistentní výsledky u všech skupin s výjimkou republikového útvaru.

Zde je v počtu užití opačný stav, co se četnosti týká, ve srovnání s celkovým průměrem a dvě třetiny respondentů alespoň občas zabezpečovací techniku použijí. Celkem pravidelně ji pak užívá třetina respondentů z této skupiny.

D. Zvláštní finanční prostředky

	1	2	3	4	Celkem
--	---	---	---	---	--------

Neužívám	25%	20%	15%	75%	33,75%
Téměř ne	30%	40%	5%	20%	23,75%
(m 2x.r.)					
Občas	30%	35%	20%	0%	21,25%
(m 5x.r.)					
Často	15%	5%	60%	5%	21,25%
(v 5x.r.)					

Zvláštní finanční prostředky jsou již podstatně užívanějším podpůrným operativně pátracím prostředkem. Určitě je to ovlivněno také jejich jasnou, a to i dikcí zákona danou, podpůrnou rolí vůči podpůrným operativně pátracím prostředkům dle trestního řádu, a také ostatním podpůrným operativně pátracím prostředkům.

Z celkových výsledků je zřejmé, že zvláštní finanční prostředky neužívá třetina dotazovaných. U ostatních odpovědí je pak situace téměř shodná a otázku zodpovědělo vždy něco přes pětinu respondentů. Nejčastější užití, tedy odpověď často uvedli respondenti republikového útvaru, kde používá zvláštní finanční prostředky často 60 procent dotazovaných. Vyšší míra užití, po sloučení odpovědí 2 a 3, je zaznamenána i na krajských útvarech, málo jsou pak zvláštní finanční prostředky využívány u obvodního útvaru.

E. Informátor

	1	2	3	4	Celkem
Neužívám	30%	20%	15%	30%	23,25%
Téměř ne	15%	20%	0%	35%	17,5%
(m 2x.r.)					
Občas	30%	25%	20%	15%	22,5%
(m 5x.r.)					
Často	25%	35%	65%	20%	36,75%

(v 5x.r.)

Informátor je nejužívanějším podpůrným operativně pátracím prostředkem ze všech. Bude to dáno pravděpodobně dlouholetou a tradiční zkušeností s tímto typem prostředku. Vůbec ho v celkovém souhrnu neužívá méně než čtvrtina dotázaných. Často ho pak užívá více než jedna třetina respondentů.

Tento prostředek je poměrně často užíván i respondenty obvodní úrovně a celkem srovnatelně na úrovni krajské. V četnosti je opět vychýlen republikový útvar, a to směrem nahoru. Je zde také podprůměrný počet dotazovaných, kteří ho neužívají.

Z celkového hodnocení četnosti podpůrných operativně pátracích prostředků je zřejmé, že nejčastěji jsou užívány respondenty republikového útvaru a tito se výrazně odlišují od celkového průměru, naopak téměř vůbec, s výjimkou informátora, nejsou tyto prostředky využívány respondenty obvodního útvaru. Je otázkou, čím toto může být ovlivněno, zda je to mírou závažnosti a rozsahu zpracovávaných trestních věcí, množstvím zpracovávaných věcí, či kombinací těchto faktorů případně ještě s dalšími.

Otázka č. 17 – Ve kterých stadiích tr.řízení jste užil(a) podpůrných operativně pátracích prostředků ? (uveďte odhad četnosti či procentuální odhad)

	1	2	3	4
A. Přípravné řízení – prošetřování	80%	80%	30%	40%
B. Přípravné řízení – vyšetřování	5%	5%	15%	5%
C. Jiné stadium trestního řízení	0%	0%	5%	0%
D. Předprocesní stadium (před	15%	15%	50%	55%

Zahájením úkonů tr.ř.)

Celkem	A	B	C	D
58,5%	7,5%	1,25%	32,75%	

Dotaz je směřovaný k rozkrytí používání operativně podpůrných pátracích prostředků dle jednotlivých stadií trestního řízení. Na rozdíl od zjišťování těchto parametrů u operativně

pátracích prostředků bylo dále přidáno předprocesní stadium, tedy z hlediska trestního řádu postup policejního orgánu ve smyslu § 158 odst. 1 tr. řádu, kdy vzniká konkrétní možnost pro využívání ustanovení policejního zákona ve vztahu k trestnímu řízení před samotným zahájením úkonů v trestním řízení sepsáním úředního záznamu o zahájení tohoto řízení dle § 158 odst. 3 tr. řádu.

V celkovém souhrnu je nejvíce případů užití zaznamenáno v případě stadia trestního řízení prošetřování, tedy do sdělení obvinění konkrétní osobě. Dalším frekventovaným úsekem užití je pak předprocesní stadium. V podstatě marginální užití je zaznamenáno v jiné fázi trestního řízení, tedy po ukončení přípravného trestního řízení.

Krajské útvary se naprosto shodují a oproti průměru se liší především větší četností. V prošetřování čtyři pětiny případů, a naopak menší četností v předprocesním stadiu.

Naopak v této otázce se výrazně sbližují odpovědi republikového útvaru s útvarem obvodním, neboť největší počet případů nasazení je zde v předprocesním stadiu, a to v případě republikového útvaru polovina užití a v případě obvodu mírně nad polovinu užití. Ve vyšetřování (tedy po sdělení obvinění konkrétní osobě) jsou podpůrné operativně pátrací prostředky užívány ve větší míře pouze republikovým útvarem.

Otázka č. 18 – Podařilo se Vám za užití podpůrných operativně pátracích prostředků získat důkaz pro tr. řízení ?

	1	2	3	4	Celkem
Ne	20%	20%	15%	45%	25%
Částečně	25%	40%	20%	20%	26,25%
Ano	40%	30%	45%	30%	35,25%
Šlo o zásadní	15%	10%	20%	5%	12,5%

důkaz

Obdobná otázka, která byla již položena u operativně pátracích prostředků, směřuje ke zjištění, zda se využitím podpůrných operativně pátracích prostředků podařilo zajistit důkaz mající hodnotu pro tr. řízení.

V celkovém souhrnu nemělo využití podpůrných operativně pátracích prostředků žádný význam pro důkazní stav řízení ve čtvrtině případů. V další zhruba čtvrtině případů mělo význam částečný a ve více než třetině případů zde byl za užití podpůrných operativně pátracích prostředků zajištěn důkaz pro tr. řízení. Více než 10 procent dotazovaných pak uvedlo, že šlo o zásadní důkaz provedeného řízení.

Nejmenší využitelnost pro důkazní řízení je zaznamenána na obvodním útvary, naopak největší přínosnost je hodnocena ze strany útvaru republikového, nadprůměrné je pak hodnocení u útvaru pražského.

Otázka č. 19 – U kterých trestných činů uvedených ve zvláštní části tr. zákona jste užil(a) podpůrné operativně pátrací prostředky? (uved'te ustanovení tr.z.)

	1	2	3	4
A. Krycí doklady			9x250,3x219,3x148 2x160,2x255,1x158,1x127 1x140,1x124,1x256	
B. Konspirativní prostředky	1x250	5x250,2x247, 1x248, 1x140	5x250,2x219,2x158 1x156,1x160,1x127,1x124 2x2551x140,1x256,1x148	
C. Zabezpečovací technika	3x140,2x143 1x148 3x250,1x255 1	1x247,1x250 1x248 x250	7x250,2x255,2x219, 1x248 1x124,1x127,1x158,1x160 1x256,1x140	
D. Zvláštní finanční prostředky	12x140,8x250 3x250	14x250,3x247	9x250,2x219,2x127	

	1x250b,2x248,	2x148,2x149	1x128,4x148,1x255
2x248			
	1x256	3x250b,3x128	
2x160,1x125,1x256,1x255	1x152		
		1x255,1x256	1x124,1x250b
E. Informátor	13x140,4x250	11x250,3x248	8x250,1x255,1x248
7x250			
	2x250b,1x128	4x148,2x128	1x219,1x148,2x160
3x248			
		3x247,1x140	1x128,1x127,1x124
3x152			
		1x255,1x256	1x150,2x158,1x255
1x150			
			2x256,1x235,

Otázka směřující ke zjištění, u jakých konkrétních trestných činů, jsou využívány jednotlivé podpůrné operativně pátrací prostředky.

Užívání krycích dokladů bylo zaznamenáno pouze u republikového útvaru, zde jsou nejčastěji užity v případě tr. činů podvodu, v celku vyrovnaně pak u tr. činu vraždy a krácení daní. Bylo jich užito i u další trestné činnosti, u trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných, tr. činů směřujících proti ochraně hospodářské soutěže a také u tr.činů hlavy deváté zvláštní části tr. zákona.

Konspirativní prostředky nebyly užity obvodním útvar, marginální užití je u pražského útvaru, nejvyšší počet užití vykazuje republikový útvar, v podstatě jde o stejnou strukturu jako u krycích dokladů.

Zabezpečovací technika je opět nejčastěji užívána republikovým útvar, ale v určité míře je již užita respondenty ze všech skupin. U pražského útvaru je opět často užita v případě tr. činů proti měně. V případě republikového útvaru je nejčastěji nasazena proti tr.

činům podvodného charakteru, vyskytuje se zde opět tr. čin vraždy a ojediněle další trestná činnost.

Zvláštní finanční prostředky a informátor již představují vcelku využívané podpůrné operativně pátrací prostředky, v souhrnu se nejčastěji používaly v případě tr. činnosti podvodného charakteru, užity byly i v případě další trestné činnosti, spíše dle jednotlivých tr. činů v jednotlivých případech. Výjimka je opět v případě pražského útvaru, kde je zaznamenáno jejich převážné nasazení v případě trestné činnosti směřující proti měně.

Otázka č. 20 – Uveďte, co dle Vás považujete za problém při využívání operativně pátracích a podpůrných operativně pátracích prostředků?

Tato otázka byla úmyslně položena na závěr, aby respondenti dostali možnost, poté co zodpověděli již položené dotazy a byli takto nuceni přemýšlet o zkoumané problematice, uvést volnou formou problémy, které dle jejich názoru jsou spojeny s operativně pátracími prostředky. Položená otázka byla zodpovězena velkou většinou respondentů.

Respondenti z pražského útvaru za největší problém považují administrativní náročnost nasazení prostředků, toto bylo uvedeno polovinou z nich. Jako vážný problém je pak vnímáno zdlouhavé povolovací řízení v kontextu malé operativnosti při využívání v konkrétní praxi.

Kritizována byla také nedostatečná kapacita oddělení provádějící nasazení techniky, nevyškolenost agentů v odborné stránce hospodářské kriminality, absence kvalitní metodiky provádění operativně pátracích i podpůrných operativně pátracích prostředků.

Středočeskými respondenty byla kritizována přílišná administrativnost a opět na to navázaná neoperativnost, několik respondentů vidí jako problém to, že operativně pátrací prostředky po jejich úpravě v trestním řádu není možno využívat v předprocesním stadiu trestního řízení. Téměř polovina dotazovaných uvedla, že neví o žádných problémech.

Respondenti z republikového útvaru uvedli nejširší škálu problémů. Problémové okruhy vidí především v nemožnosti dlouhodobého využívání podpůrných operativně pátracích prostředků v dlouhodobějším rozpracování věci v předprocesním stadiu a nemožnost využít v tomto stadiu operativně pátrací prostředky dle trestního řádu, malou možnost skutečně operativního nasazení, administrativu spojenou s nasazením a využitím,

kvalifikovanost policejních agentů, špatnou možnost zprocesnění důkazů získaných prostřednictvím podpůrných operativně pátracích prostředků.

Z hlediska obvodu byla kritizována především velká administrativní náročnost ve vztahu k tlaku na výslednost a objasněnost v krátké době. Dále nedostatečná metodická podpora a neujasněnost nadřízených v jakých konkrétních případech prostředky používat.

Celkově je možno problematické body zobecnit do těchto základních okruhů:

1. Složitá administrativa při využívání prostředků operativně pátrací činnosti a na to navazující malá operativnost při konkrétním využití operativně pátracích prostředků,
2. Nedostatečná metodika konkrétního využití společně s nedostatečným výkladem jednotlivých ustanovení podpůrných operativně pátracích prostředků v policejním zákoně,
3. Problémy ve vztahu policejního zákona a trestního řádu při aplikaci konkrétních ustanovení operativně pátrací činnosti pro trestní řízení a na to navazující zprocesnění podpůrných operativně pátracích prostředků.

4.8. Vyhodnocení hypotéz

Č. 1

V hodnocení současné právní úpravy převažuje její kladné hodnocení, přičemž je možno z odpovědí dovodit, že respondenti jsou dostatečně seznámeni s platnou právní úpravou.

Z hlediska respondentů pro běžné užití v praxi operativně pátrací činnosti je však lépe hodnocena úprava minulá, před novelou č. 265/2001. Je to dáno tím, že úprava nebyla tolik rigidní, především z hlediska pregnantního vymezení operativně pátracích prostředků trestním řádem, a celková možnost jejich využití byla volnější.

Tedy možnost využití operativně pátracích prostředků z hlediska jejich operativnosti a jednoduchosti je ztíženo, nicméně z hlediska ochrany práv a respektování základních zásad trestního řízení je zde posun směrem k přesnějšímu vymezení, tedy ke zvýšené ochraně před případným neoprávněným zákrokem, ale zároveň při dodržení zákonného postupu jednoznačně lepší využití při shromažďování důkazních prostředků.

Toto tvrzení je podpořeno i v odpovědích směřujících ke zjištění tohoto stavu, např. v odpovědích na otázku směřující k neodkladnosti souhlasu státního zástupce, kdy s tímto nebyly zjištěny žádné závažnější problémy. Rovněž bylo zjištěno, že případné zásahy do soukromí ve smyslu obydlí, listovního tajemství a dalších záznamů uchovávaných v soukromí v souvislosti s využitím operativně pátracích prostředků jsou velmi omezené.

U vymezení agenta jsou dle názorů respondentů jeho oprávnění dostatečná a možnosti jeho nasazení hodnoceny pozitivně.

Po vyhodnocení je možno uvést, že problémem se nezdají být samotná zákonná ustanovení operativně pátracích prostředků v trestním řádu, ta jsou hodnocena převážně pozitivně, ale jako problémový bod se zdá býti konkrétní využití v trestně procesní praxi v návaznosti na systém práce policie a interní akty vydané k této činnosti.

Toto stanovisko podporuje i zaznamenaná vysoká využitelnost operativně pátracích prostředků v rámci shromažďování důkazů a jejich využití v procesu dokazování. To je výrazně pozitivní a je zaznamenaná vysoká použitelnost pro získávání důležitých důkazů v trestním řízení, resp. přínos operativně pátracích prostředků pro dokazování je hodnocen velmi kladně.

Operativně pátrací prostředky jsou využívány nejčastěji ve fázi prověřování, tedy před zahájením trestního stíhání, ale zanedbatelné není ani jejich využití po zahájení trestního stíhání. Dle druhů hospodářské kriminality jsou pak nejčastěji použity v řízení proti tr. činům podvodného charakteru, korupce a trestné činnosti proti měně.

Využívány byly již před novelou č. 265/2001 Sb. a to celkem podstatným způsobem. Po jejich úpravě v trestním řádu je možno sledovat pozvolný posun k častějšímu využívání, nicméně k výraznému nárůstu, ale ani poklesu využití, nedošlo.

Nejčastěji je užíváno sledování osob a věcí, následováno předstíraným převodem, málo využívány je agent.

Právní úprava podpůrných operativně pátracích prostředků je respondenty hodnocena převážně pozitivně, s výhradou vágního vymezení samotných pojmů v zákoně. Nejčastěji je využíván informátor a zvláštní finanční prostředky, ostatní prostředky jsou využívány daleko méně.

Nejčastější využití podpůrných operativně pátracích prostředků je v prošetřování trestné činnosti, tedy před zahájením trestního stíhání. Nicméně jejich užití je celkem významné i před zahájením úkonů v trestním řízení, tedy ve smyslu postupu dle § 158 odst. 1 tr. řádu. Opět i tyto prostředky jsou vysoce hodnoceny pro svůj přínos při získávání důkazů, tedy pro objasnění řešené věci.

Podpůrné operativně pátrací prostředky jsou využívány v celé šíři odhalování a vyšetřování hospodářské trestné činnosti s výrazným akcentem v oblasti podvodných jednání, korupce a trestné činnosti proti měně.

Prostředky operativně pátrací činnosti jsou ve svém souhrnu hodnoceny pozitivně, bylo zjištěno, že jejich využitelnost v trestním řízení pro objasnění a vyšetření trestních věcí je velmi výrazná v případě jejich nasazení. Nebylo zjištěno, že by četnost jejich nasazení po provedené novelizaci poklesla.

Č.2

Základní rozdíl užití operativně pátracích prostředků dle horizontální struktury spočívá především ve výrazně odlišném rozdílu u republikového útvaru. Z výzkumu je patrné, že právě tento útvar nejčastěji používá operativně pátrací i podpůrné operativně pátrací prostředky ve své činnosti. Podstatným způsobem využívá i ty, které jsou jinak v celkovém vyhodnocení užívány málo.

Zcela evidentně to bude dáno složitostí a závažností řešených trestných činů, přičemž významné množství nasazení je u trestné činnosti korupčního charakteru.

V případě hodnocení operativních pátracích prostředků a podpůrných operativních pátracích prostředků jsou respondenti z tohoto útvaru v podstatě rozděleni na dvě rovnocenně velké skupiny. Jedna považuje právní úpravu za pozitivní, druhá s ní příliš spokojena není. Důvody nespokojenosti jsou pak uváděny v odpovědích na otázku č. 20.

Protipólem v užívání operativně pátracích a podpůrných operativně pátracích prostředků je pak obvodní útvar, kde jednotliví pracovníci jsou dle zjištění dostatečně seznámeni s problematikou, ale využití je nejmenší, odraz relevance závažnosti trestných činů je tedy zřejmý. Významnější využití je v případě sledování osob a věcí, v případě podpůrných prostředků u informátora, s ojedinělým využitím zabezpečovací techniky a zvláštních finančních prostředků.

V případě hodnocení jsou respondenti také rozděleni. A opět je zde možno sledovat dvě poměrně dobře vydělené skupiny. Jedna skupina hodnotí pozitivně, druhá (menší) je spíše pesimističtější.

Krajské útvary nám v žebříčku hodnocení představují v podstatě středový bod. Hodnocení zde není tak vyhraněno do dvou jasně vymezených názorů. Převládá zde hodnocení pozitivní.

I přestože operativně pátrací prostředky nejsou užívány příliš často, jejich užití není zanedbatelné. V případě Prahy je pak významný podíl jejich využití v odhalování a vyšetřování trestné činnosti proti měně, zatímco Střední Čechy je využívají především proti trestné činnosti podvodného charakteru.

Z hlediska podpůrných operativně pátracích prostředků nejsou téměř využívány krycí doklady, ale konspirativní prostředky již ano a stejně tak zabezpečovací technika. Významným způsobem je užíván informátor a zvláštní finanční prostředky.

Při komparativním hodnocení dle jednotlivých stadií trestního řízení je pak zřejmé vychýlení republikového útvaru, ostatní spolu korespondují a prostředky jsou užívány převážně v prošetřování tr. činnosti, u republikového útvaru je pak určité vychýlení směrem k dalším stadiím trestního řízení.

Z hlediska využití podpůrných operativně pátracích prostředků jsou u krajských součástí využívány především opět při prošetřování trestné činnosti, zatímco v případě republikového a obvodního útvaru je největší podíl užití v předprocesním stadiu.

Můžu tedy uvést, že rozdíly v užití a hodnocení prostředků je možno po horizontální úrovni sledovat. Jsou patrné rozdíly mezi jednotlivými stupni. Přičemž četnost užití prostředků operativně pátrací činnosti stoupá společně s vyšší horizontální úrovní, což zcela evidentně koresponduje se stoupající závažností řešené hospodářské trestné činnosti.

Co se markantně nemění společně s horizontální úrovní, je hodnocení jednotlivých operativně pátracích a podpůrných operativně pátracích prostředků, které s určitými odchylkami je srovnatelné u hodnocení negativního a pozitivního.

Největší rozdíly jsou pak v případě nasazení prostředků dle jednotlivých stadií trestního řízení.

4.9. Úvahy de lege ferenda

Z výsledků výzkumu mám za to, že případné změny v oblasti úpravy operativně pátracích a podpůrných operativně pátracích prostředků by měly být diskutovány především v oblasti mimo pozitivní úpravu trestního řádu. Největší problémy respondenti uvádějí při konkrétním využití, především problémy administrativní a operativní povahy.

V případě trestního řízení je jako problém možno uvést rozdílnou možnost využití operativně pátracích a podpůrných operativně pátracích prostředků dle stadií trestního řízení, jelikož podpůrné je možno využít i v předprocesním stadiu, tedy před zahájením úkonů v trestním řízení.

Na to navazuje problematika případné možnosti zprocesnění poznatků získaných podpůrnými prostředky pro potřebu trestního řízení. Zde je možno navrhnout dvě řešení. Za prvé převzít některé podpůrné prostředky do trestního řádu a zařadit je mezi operativně pátrací prostředky. V úvahu by mohlo připadat především ustanovení o informátorovi a zabezpečovací technice, která mají ze své povahy k operativně pátracím prostředkům nejbližší a v úpravě policejního zákona nechat skutečně pouze pomocné prostředky pro realizaci operativně pátracích prostředků dle trestního řádu. Nezastávám na rozdíl od jiných autorů stanovisko úplného převzetí operativně pátrací činnosti do trestního řádu, neboť se domnívám, že je vhodnější z hlediska využití v dokazování mít v trestním řádu úpravu prostředků vedoucích přímo k získání důkazu a policejnímu zákonu ponechat v této oblasti servisní úlohu pro trestní řízení, kde je, jak dokazují odpovědi, využitelnost zvláštních finančních prostředků v praxi zvládnuta.

Tedy např. poznatky získané od informátora mohou vést k vyhledání důkazů ve smyslu důkazů trestního řádu (obdobně jako informace od agenta) a záznamy ze zabezpečovací techniky mohou sloužit jako důkazní prostředek obdobně jako např. záznamy ze sledování osob či věcí. V policejním zákoně pak navrhuji upravit skutečně pouze „servisní činnost“, s přímým podpůrným vztahem k ustanovením trestního řádu.

Za druhé navrhuji zpracovat metodiku při stávající právní úpravě, která jasně vymezí možnosti užívání podpůrných operativně pátracích prostředků pro potřebu trestního řízení, tedy způsob využití poznatků z této činnosti pro vyhledávání a zajišťování relevantních důkazů.

Samostatnou otázkou je pak pregnantní a jasné vymezení dosud vágních pojmů podpůrných operativně pátracích prostředků v policejním zákoně ⁹⁵. Naopak je možno uvést, že systematika řazení operativně pátracích prostředků v trestním řádu se zdá býti správnou a jejich zařazení vedle sebe v oddíle „postup před zahájením trestním stíhání“ opodstatněné, na rozdíl od jejich rozdělování dle povahy těchto prostředků v některých schématických trestního řádu jiných zemí ⁹⁶.

4.10. Dílčí závěr výzkumu

Závěrem je možno uvést, že z výzkumu po zodpovězení položených otázek vyplývá, že novelizace operativně pátracích prostředků nepřinesla zmenšení možnosti jejich využití. Tyto prostředky a v návaznosti na ně i podpůrné operativně pátrací prostředky dle policejního zákona jsou využívány a jsou přínosné pro trestní řízení vysokou měrou.

Pozitivně je možno hodnotit také vysokou znalost respondentů jak ustanovení trestního řádu, tak policejního zákona v této oblasti. Tematizovány byly i problémové jevy a nabídnuta možnost jejich řešení.

⁹⁵ Fryštát..M.Informátor jako jeden z nástrojů v boji s organizovaným zločinem, in Nové jevy v hospodářské kriminalitě,Masarykova univerzita.Brno 2005, s.43-44

⁹⁶ Slovenský trestný poriadok zák.č.301/2005(účinný od 1.1.2006), kde jsou operativně pátrací prostředky rozděleny v oddílech zajištění věci a zabezpečení informací

5. Výzkum 2010

5.1. Odůvodnění výzkumu

Výzkum byl proveden jako pokračování mého výzkumného záměru v otázce konkrétní aplikace operativně pátrací činnosti Policie ČR v praxi vyšetřování hospodářské kriminality. V tomto výzkumu navazuji na svá zjištění a závěry z roku 2006, kdy jsem se této otázce za využití výzkumných technik pro ověření teoretických hypotéz ve zkoumané problematice v konkrétní trestně procesní praxi policie věnoval poprvé.

Výzkum v roce 2010 rozvíjí můj původní výzkum především v časové perspektivě. Při zachování respondenčních skupin a zaměření výzkumu do problematiky hospodářské trestné činnosti. První výzkum byl motivován snahou zjistit, jak jsou operativně pátrací prostředky a podpůrné operativně pátrací prostředky využívány v konkrétní trestně procesní praxi útvarů policie zaměřených na odhalování a vyšetřování hospodářské kriminality. Jakou změnu přineslo upravení operativně pátracích prostředků do trestního řádu s účinností od 1.1.2002 a jak je hodnocena také zákonná úprava. Zaměřil jsem se rovněž na podpůrné operativní prostředky, které považuji nejen za jistou oporu operativním pátracím prostředkům upraveným v trestním řádu, ale rovněž za nedílnou součást operativně pátrací a trestně procesní činnosti policie jako takové.

Vzhledem k přijetí nového zákona o Policii ČR, který přinesl změnu i do této oblasti, jsem výzkum zaměřil i na zjištění toho, v jakém směru je tato změna chápána v konkrétní policejní praxi, jak je hodnocena.

5.2. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjištění, jak se operativně pátrací a podpůrné operativně pátrací prostředky užívají v konkrétní trestně procesní praxi. Jaký je pohled na jejich zákonnou úpravu, jak je hodnocena zákonná úprava i jak je hodnoceno jejich užití a možnosti jejich nasazení.

Cílem je i časové – komparativní srovnání – při zachování stejných skupin respondentů jako v předchozím výzkumu, kdy bylo zanecháno stejné zaměření do oblasti sledovaného druhu trestné činnosti a stejné vertikální rozvrstvení dotazovaných skupin.

Cílem výzkumu je získat především kvantitativní poznatky ve vztahu k četnosti nasazení prostředků, využití v procesu dokazování a stádiích trestního řízení a názorů na

povahu zákonných ustanovení. Součástí výzkumu je však i zjišťování kvalitativní – podrobnějších názorů respondentů na využití prostředků.

Nezanedbatelnou část tvoří zaměření na vztah prostředků upravených v policejním zákoně a trestním řádu. To, jak je vnímána jejich propojenost a vztah. Rovněž jsem se ve výzkumu snažil zaměřit i na otázky související s novou právní úpravou v policejním zákoně.

5.3. Stanovení rozsahu výzkumu a jeho zacílení

K výzkumu jsem se rozhodl přikročit jako k pokračování mého výzkumu provedeného v minulosti. Z tohoto důvodu jsem neprovedl pilotní výzkum.

Zkoumanou oblastí jsou operativně pátrací prostředky dle pozitivních ustanovení trestního řádu a podpůrné operativně pátrací prostředky dle pozitivního ustanovení policejního zákona, které je možno zařadit pod souhrnný pojem operativně pátrací činnosti a tu pojmut jako součást trestního řízení.

Výzkum posléze z hlediska stádií trestního řízení je cílen do oblasti přípravného řízení – resp. vzhledem k prolnutí trestního řízení a odhalování trestných činů dle právní úpravy zákona o policie do oblasti trestně procesní činnosti policie.

Vzhledem k zaměření výzkumu do oblasti hospodářské kriminality jsem skupinu respondentů stanovil opět z příslušníků Policie ČR zařazených na úseku odhalování a vyšetřování hospodářské trestné činnosti.

Vzhledem k tomu, že výzkum bude opět zaměřen nejen druhově, ale i vertikálně, opět jsem využil různé stupně policejní organizace (v praxi to souvisí s místní a věcnou příslušností v trestním řízení) a výsledky z dotazníkového šetření tak bude možno porovnat i ve vertikální rovině.

Cílem výzkumu není jen shromáždění a vyhodnocení získaných dat, ale opět i jejich srovnání – tedy komparace, v tomto případě komparace právní. Komparace tentokrát bude provedena i vzhledem k časové ose provedených výzkumů.

Skupiny respondentů jsem opět stanovil v počtu 20ti respondentů v každé skupině. Zkoumané skupiny jsou čtyři a to opět Odbor hospodářské kriminality Služby kriminální policie a vyšetřování Krajského ředitelství Policie ČR Praha (dále jen OHK Praha), Odbor hospodářské kriminality Služby kriminální policie a vyšetřování Krajského ředitelství Policie

ČR Středočeský kraj (dále jen OHK Střední Čechy), Odbor hospodářské kriminality Služby kriminální policie a vyšetřování Obvodní ředitelství Praha III (dále jen OHK Praha III) a Útvar odhalování korupce a finanční kriminality Služba kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky (dále jen ÚOKFK).

Výzkum je cílen do konkrétní trestně procesní praxe a aplikace vybraných zkoumaných institutů právní úpravy. Výzkum je vymezen tedy jednak z hlediska zaměření dle druhu zkoumané kriminality – hospodářská kriminalita, jednak dle skupin respondentů – policisté na úseku odhalování a vyšetřování trestné činnosti, a také dle stádia trestního řízení – přípravné řízení trestní, resp. trestně procesní činnost policie.

5.4. Metodika výzkumu

Základní výzkumnou technikou v tomto provedeném zkoumání je technika dotazníkového šetření – konkrétně tuto techniku popisují níže. Samozřejmě k tomuto přistoupilo studium odborné literatury a judikatury. Na základě jak studia odborné literatury, vyhodnocení dotazníku, tak i další praxe, jsem dospěl k předloženým závěrům.

Výzkumné techniky jsem posléze zpracoval obvyklými metodami vědecké práce. Protože jde o práci ve vědě právní věnované konkrétním vybraným institutům procesního trestního práva, pracoval jsem především za využití metod logických a to abstrakce, indukce a dedukce, stejně tak jako analýzy a syntézy. Použil jsem především výkladových metod a to jak právního textu, tak zjištěných výsledků.

Pro prezentování a vůbec zjištění výsledků z dotazníkového výzkumu jsem samozřejmě musel užít i jistých matematických schopností, ale zde nejde o metodu výzkumu primární, pouze o využití ve vztahu ke kvantifikaci zjištěných odpovědí tak, aby s nimi bylo možno dále pracovat.

Dominantní a základní metodou, vedle metod logických, byla metoda právní komparace. Z této metody jsem použil metodu právní mikrokomparace, tedy srovnání jednotlivých právních institutů, resp. srovnání jednotlivostí jejich konkrétního užití.⁹⁷

5.5. Výzkumné hypotézy

⁹⁷ srovnej Knapp. V., Vědecká propedeutika pro právníky, Eurolex Bohemia, Praha 2003, s. 87-89

- 1) Hodnocení platné právní úpravy operativně pátracích prostředků upravených v trestním řádu a podpůrných operativně pátracích prostředků upravených v zákoně o policii ve vztahu k praktickému užití v trestně procesní praxi.
- 2) Rozdíly v užití operativně pátracích prostředků a podpůrných operativně pátracích prostředků dle jednotlivých horizontálních stupňů organizační struktury policie a časový vývoj aplikační praxe využití operativně pátrací činnosti.

5.6. Výzkumné techniky

Výzkum byl proveden pomocí dotazníků.

Dotazník obsahuje 20 otázek z nichž 19 je kvantitativních, poslední otázka je kvalitativní. Otázky kvantitativní jsou vyhodnoceny v procentuálním výsledku a to nejprve dle skupin respondentů a pak v celkovém souhrnu. Každá otázka je hodnocena zvlášť a závěrem jsou hodnoceny stanovené výzkumné hypotézy.

Kvalitativní otázka je zaměřena na to, co respondenti považují za problematické při využívání operativních prostředků. A je také samostatně hodnocena a komentována.

Dotazník je vnitřně členěn na dvě části a to na část zaměřenou na operativně pátrací prostředky a na podpůrné operativně pátrací prostředky.

V zpracovaných tabulkách jsou odpovědi na otázky řazeny v horizontálním sloupci a zkoumané útvary ve sloupci vertikálním. Č. 1 je OHK Praha, Č.2 OHK Středočeský kraj, Č.3 ÚOKFK, Č.4 OHK Praha III. Na konci každé tabulky je celkový souhrn.

5.7. Zjištění

Otázka č. 1 – Považujete současnou právní úpravu operativně pátracích prostředků v trestním řádu za dostačující?

	1	2	3	4	Celkem
Ne	10%	10%	30%	20%	17,75%
Příliš ne	10%	20%	0%	20%	12,50%
Nevím	0%	0%	0%	10%	2,50%
Celkem ano	80%	70%	70%	50%	67,75%

Ano	0%	0%	0%	0%	0%
-----	----	----	----	----	----

Z výsledků je patrné, že v případě hodnocení pozitivní právní úpravy jednoznačně převažuje v celkovém souhrnu výrazně kladné hodnocení, byť jednoznačně spokojen není nikdo. Pouze menší část respondentů zastává záporný postoj. Ve srovnání s předchozím výzkumem je jednoznačný nárůst kladného hodnocení právní úpravy prostředků a to téměř o 20%. Jako pozitivní je možno hodnotit rovněž to, že pouze minimum respondentů se k této otázce nedokázalo vyjádřit, takže lze vyhodnotit, že respondenti jsou s touto problematikou seznámeni. Výraznější odchylka u kladného hodnocení je jen u obvodního útvaru. Jinak je rozložení odpovědí mezi jednotlivé vertikální skupiny velmi stejnoměrné a vyvážené. I to je rozdíl oproti předchozímu výzkumu, kdy rozkolísanost názorů byla nepoměrně větší.

Otázka č. 2 – Je dle Vás správné, že jsou operativně pátrací prostředky součástí trestního řádu?

	1	2	3	4	Celkem
Ne	20%	10%	30%	40%	25%
Příliš ne	20%	0%	30%	10%	15%
Nevím	0%	0%	0%	0%	0%
Celkem ano	20%	10%	20%	0%	12,5%
Ano	40%	80%	20%	50%	47,5%

Tato otázka navazuje na otázku 2 původního výzkumu. Jejím cílem bylo zjistit, zda upravení prostředků v trestním řádu bylo přijato či nikoliv. V původním výzkumu byla novelizace, která upravila prostředky v trestním řádu, hodnocena více negativně než kladně. Z výzkumu v roce 2010 je naopak patrné, že v celkovém souhrnu došlo k posunu směrem ke kladnému názoru. Kdy v současné době větší část respondentů hodnotí úpravu prostředků v trestním řádu kladně. Opět je pozitivní, že všichni respondenti byly schopni se k otázce vyjádřit. Z hlediska vertikálního srovnání je nejvíce kladných odpovědí u OHK Středočeského kraje. Nejvíce záporných hodnocení je na straně ÚOKFK, ale z hlediska celkových čísel jde o rozdíl v řádu 10ti%. Rozdíl oproti původnímu výzkumu je vidět především ve velkém nárůstu kladných odpovědí u OHK Středočeského kraje. U ostatních respondenčních skupin nejsou rozdíly příliš výrazné.

Otázka č. 3 – Jak často jste užil(a) předstíraný převod při přípravném řízení?

	1	2	3	4	Celkem
Neužil	80%	100%	40%	90%	77,25%
Nepříliš často (max. 2x za rok)	20%	0%	40%	10%	17,75%
Běžně (max. 5x za rok)	0%	0%	20%	0%	5%
Často (více než 5x za rok)	0%	0%	0%	0%	0%

Jde o první z otázek směřujících ke konkrétním kvantitativním závěrům v případě konkrétního využití prostředků v praxi. Z odpovědí je zřejmé, že operativně pátrací prostředek předstíraný převod není příliš využíván na úseku hospodářské trestné činnosti. Vyšší užití je zadokumentováno pouze v případě ÚOKFK, kdy dokonce jedině respondenti tohoto útvaru využívají tento prostředek i tzv. běžně a to pětina z nich. V tomto směru je oproti předchozímu výzkumu určitý posun právě u tohoto útvaru, kde je zde větší procento těch, kteří tento prostředek používají běžně, i když zde stoupl i procento těch, kteří prostředek neužili. Rozdíl v užití předstíraného převodu je významný i v případě krajských útvarů. Zatímco OHK Praha nepříliš často tento prostředek užije, OHK Středočeského kraje jej dle respondentů neužije nikdy. To OHK Praha III má zaznamenáno užití. V celkovém souhrnu srovnání s předchozím výzkumem jsou zde jisté odchylky, ale nejsou příliš významné, v podstatě mírně v celkovém souhrnu stoupl počet těch, kteří vůbec neužívají a o něco výrazněji, díky ÚOKFK, stoupl počet těch respondentů, kteří předstíraný převod užívají běžně.

Otázka č. 4 – Jak často jste užil(a) sledování osob a věcí při přípravném řízení trestním ?

	1	2	3	4	Celkem
Neužil	70%	80%	30%	50%	57,5%
Nepříliš často (max. 2x za rok)	20%	20%	30%	40%	27,5%
Běžně (max. 5x do roka)	10%	0%	40%	10%	15%
Často (více než 5x za rok)	0%	0%	0%	0%	0%

Sledování osob a věcí je nejčastěji užívaný prostředek. Alespoň někdy jej užilo více než 40% respondentů. Nejčastěji byl tento prostředek užit u ÚOKFK, překvapivě podstatně častěji než na krajských součástech byl tento prostředek užit na OHK Praha III a to tak často, že jej zde alespoň někdy užila polovina respondentů. To z tohoto prostředku dělá univerzálně využitelný operativně pátrací prostředek napříč horizontální strukturou policie. Oproti

předchozímu výzkumu však prokazatelným a poměrně velkým způsobem stoupl počet těch respondentů, kteří tento prostředek neužili. Jde o více než 20% respondentů a samozřejmě na druhé straně poklesl počet těch, kteří tento prostředek užívají. Zatímco dříve užila tento prostředek často desetina respondentů, dle tohoto výzkumu to není nikdo. Kromě OHK Praha III, která si v časové perspektivě drží své výsledky, zaznamenaly všechny ostatní sledované skupiny jasný pokles v počtu užití tohoto prostředku. Zatímco u ÚOKFK dříve např. neužití tohoto prostředku bylo spíše výjimkou, tak v současné době jej neužívá cca třetina respondentů, obdobný pokles je u krajských součástí.

Otázka č. 5 – Jak často jste užil(a) agenta při přípravném řízení trestním ?

	1	2	3	4	Celkem
Neužil	90%	100%	70%	90%	87,5%
Nepříliš často (max. 2x za rok)	10%	0%	30%	10%	12,5%
Běžně (max. 5x do roka)	0%	0%	0%	0%	0%
Často (více než 5x za rok)	0%	0%	0%	0%	0%

Zatímco v minulém výzkumu byla využitelnost agenta takřka nulová, v tomto výzkumu zde jistá užití zaznamenána byla. Jde o nejméně využívaný prostředek, nepochybně vzhledem k náročnosti nasazení a využití policejního agenta a podmínkám, kdy jej vůbec lze nasadit. Nicméně je zaznamenáno nasazení ve více než 10ti procentech případů. OHK Středočeského kraje opět tento prostředek vůbec nevyužívá. Větší nasazení je opět zaznamenáno u ÚOKFK, zde to bylo očekávané a to vzhledem ke zpracovávané problematice na úseku hospodářské kriminality. Užití je dokumentováno i v případě OHK Praha III a OHK Praha. Při srovnání jednotlivých respondentů v časovém průběhu je možno říci, že nárůst nasazení agenta je zaznamenán u ÚOKFK a u OHK Praha III, OHK Středočeského kraje je stejné a u OHK Praha došlo k poklesu.

Otázka č. 6 - U kterých konkrétních trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákona jste užil(a) operativně pátrací prostředky (uveďte paragrafové ustanovení)?

	1	2	3	4
Předstíraný převod	250,152	0	5X160,3X161 2X250	250,150

Sledování osoby a věci	2X247,250 3X250,248	3X250,2X247,	6X250,3X255
	152	7X161,6X160 247,3X158	2X150,
Agent 250	250	0	2X250,160,161
Celkem	Předstíraný převod	4x250, 5x160, 3x161, 150,152	
	Sledování osoby a věci	13x250, 7x161, 6x160, 3x255, 248,2x247, 152	
	Agent	4x250,160,161	

Tato otázka měla dát odpověď na to, u jakých konkrétních trestných činů bylo využito operativně pátracích prostředků v trestním řízení. Bohužel část respondentů zcela přesně neodpověděla a místo uvedení konkrétních trestných činů pouze zaškrtnula příslušný prostředek. I tak je zřejmé, že v celkovém souhrnu je možno z hlediska hospodářské kriminality rozdělit užití dle konkrétních ustanoveních na tři základní skupiny. První a u všech prostředků nejčastější užití se týká deliktů majetkových s dominancí tr. činu podvodu. U podvodných jednáních byly prostředky nasazeny nejčastěji a to u všech sledovaných útvarů. Druhou skupinou jsou trestné činy na úseku pořádku ve věcech veřejných a třetí skupinou trestné činy proti duševnímu vlastnictví.

Z hlediska jednotlivých sledovaných útvarů je možno zjistit, že u OHK Praha, OHK Praha III a OHK Středočeského kraje jde o nasazení v případě první a třetí skupiny. U ÚOKFK k tomu přistupuje velmi výrazné využití těchto prostředků právě u trestných činů ve věcech veřejných a to především u deliktů úplatkářských a u zneužívání pravomoci veřejného činitele. To zcela zřetelně odráží zaměření ÚOKFK na tuto problematiku a také to, že v rámci odhalování a vyšetřování korupčních deliktů jsou skutečně operativně pátrací prostředky využívány k dokumentaci a dokázání korupčních jednání.

Při srovnání s předchozím výzkumem obecně pokleslo množství uváděných tr. činů ze zvláštní části trestního zákona a to jak z hlediska početnosti uvedení, tak platí oboje, mohl bych uvést, druhové početnosti. Otázkou je, jak je toto determinováno výše uvedeným

vyplněním dotazníků. Domnívám se, že tento pokles může být ovlivněn dvěma faktory. Ten první je negativní a to ztížení možnosti nasazení prostředků v konkrétní praxi, otázce možnosti nasazení jsou věnovány některé další otázky ve výzkumu. Pozitivním faktorem by mohlo být to, že policisté se naučili v průběhu své praxe využívat tyto prostředky cíleně tam, kde s nimi dosahují výsledků.

Při srovnání časové perspektivy u druhovosti deliktů je např. patrné, že u korupčních deliktů u ÚOKFK je stav ve věci druhovosti i četnosti setrvalý. Z hlediska druhovosti je nejzajímavějším faktem to, že v podstatě vypadlo užití těchto prostředků u deliktů proti měně, které v předchozím výsledku bylo zaznamenáno celkem často.

Ve vztahu k jednotlivým prostředkům je rozložení celkem konstantní dle uváděných skupin, snad s výjimkou agenta, který je využíván pouze u podvodů a korupčních deliktů. U předstíraného převodu a sledování osob a věcí není v druhovosti deliktů žádný příliš velký rozdíl. Rozdíl mezi nimi je v četnosti využití konkrétních ustanovení, ten je ale dán tím, že sledování osob a věcí je v konkrétní trestně procesní praxi využíváno více než předstíraný převod.

Otázka č. 7 – Ve kterých stádiích trestního řízení jste užil(a) operativně pátrací prostředky (uveďte zároveň počet užití v příslušném stádiu)?

	1	2	3	4	Celkem
Neužil jsem prostředky	40%	60%	15%	20%	33,75%
Přípravné řízení prošetřování	40%	40%	50%	75%	51,25%
Přípravné řízení vyšetřování	20%	0%	30%	5%	13,75%
Jiné stádium trestního řízení	0%	0%	5%	0%	1,25%

Tato otázka směřuje ke zjištění, v jakých stádiích trestního řízení, především přípravného trestního řízení, jsou prostředky využívány. I když jejich ustanovení favorizuje nasazení těchto prostředků před zahájením trestního stíhání, nevylučuje jejich použití ani v jiných stádiích trestního řízení, což se ostatně potvrdilo i výzkumem. Asi třetina respondentů uvedla, že prostředky neužila nikdy, více než polovina je použila právě ve fázi před zahájením trestního stíhání. Více než deset procent respondentů je použilo i po zahájení trestního stíhání a marginálně je zaznamenáno nasazení v jiné fázi trestního řízení. Bohužel se nelze kvalifikovaně vyjádřit k otázce četnosti, protože drtivá většina respondentů vůbec

četnost využití ve vztahu k jednotlivým stádiím neuvedla a zůstala u zahrnutí pouze vybraného stádia.

Z hlediska srovnání jednotlivých stupňů překvapí vysoký počet nasazení OHK Praha III, který v případě prošetřování výrazně přesahuje všechny ostatní srovnávané útvary. A celková četnost nasazení je srovnatelná s ÚOKFK, u tohoto útvaru je nejlepší rozvrstvení do všech sledovaných stádií.

Ve srovnání s předchozím výzkumem se opět potvrzuje správnost zařazení prostředků do systematiky trestního řádu, kde jsou zařazeny mezi instituty před zahájením trestního stíhání. V původním výzkumu nebyla možnost odpovědi neužil jsem. Nicméně struktura rozvrstvení využití prostředků dle sledovaných stádií zůstává stejná, tedy nejvíce u prošetřování, méně u vyšetřování a nejméně u jiných stádií trestního řízení. Možné je uvést, že stoupá podíl využití po zahájení trestního stíhání, při započtení těch, kteří vůbec neužijí. Nicméně dominantní role v případě nasazení operativních pátracích prostředků je pořád před zahájením trestního stíhání.

Otázka č. 8 – Podařilo se Vám užitím operativně pátracích prostředků získat důkaz podstatný pro vedené řízení?

	1	2	3	4	Celkem
Neužil jsme prostředky	20%	60%	0%	20%	25%
Ne	50%	20%	0%	0%	17,5%
Částečně	20%	10%	20%	30%	20%
Ano	10%	10%	60%	50%	32,5%
Šlo o zásadní důkaz	0%	0%	20%	0%	5%

Otázka je cílena ke zjištění důkazní hodnoty prostředků v trestním řízení. Čtvrtina respondentů prostředky neužila. Necelá pětina pak uvedla, že využitím prostředků se jim nepodařilo získat důkaz podstatný v trestním řízení. Pětina respondentů využitím prostředků zajistilo částečně podstatný důkaz a cca třetina respondentů skutečně zajistila důkaz podstatný pro trestní řízení využitím prostředků. Malá část respondentů uvedla, že zajistila pomocí prostředků zásadní důkaz v trestním řízení.

Z hlediska jednotlivých útvarů je největší shoda v pozitivním hodnocení pro dokazování u ÚOKFK a OHK Praha III, ÚOKFK je hodnoceno důkazní využití prostředků

nejlépe. U Krajských útvarů buď prostředky nejsou užívány, nebo se jejich využitím nepodařilo zajistit relevantní důkazy.

Z hlediska zhodnocení ve srovnání s předchozím výzkumem, který neměl možnost odpovědi neužil jsme prostředky, je možno sledovat stejnost odpovědi u odpovědi ne a pouze částečně. V případě kladných odpovědí sice zůstává v jejich součtu celkem stejný počet kladných odpovědí, ale mění se jejich struktura, kdy kleslo využití prostředků jako zásadního důkazu, směrem k jejich pozitivnímu využití jako takovému. Z hlediska jednotlivých respondenčních skupin, zůstává téměř stejné rozložení u ÚOKFK, k pozitivnímu nárůstu směrem k využitelnosti došlo u obvodního útvaru, naopak k poklesu využitelnosti došlo u krajských útvarů.

Otázka č. 9 – Při užití předstíraného převodu a sledování osob stalo se Vám, že toto užití bylo neodkladné a souhlas státního zástupce byl vyžádán dodatečně ?

	1	2	3	4	Celkem
Ne	100%	90%	80%	100%	82,5%
Výjimečně(max. 1x za rok)	0%	10%	20%	0%	7,5%
Občas(max. 3x za rok)	0%	0%	0%	0%	0%
Často(více než 3x za rok)	0%	0%	0%	0%	0%

Cílem této otázky je zjištění, jakým způsobem a zda vůbec je v praxi řešena neodkladnost nasazení operativně pátracích prostředků předstíraný převod a sledování osob a věcí, kdy je policejnímu orgánu umožněno za určitých podmínek bezodkladné nasazení, které podléhá dodatečnému schválení dozorujícím státním zástupcem.

V praxi se s neodkladností nasazení prostředků v podstatě nevyskytují problémy, neboť drtivá většina respondentů s touto situací nemá zkušenost. Pouze sedm a půl procenta respondentů výjimečně využila možnou neodkladnost nasazení prostředků a souhlas státního zástupce s jejich nasazením získala až dodatečně.

Z hlediska časového srovnání s předchozím výzkumem je patrný pokles situací, kdy jsou prostředky nasazovány neodkladně a souhlas k nasazení je vyžadován dodatečně a to celkem významnou měrou. Dle mého názoru lze toto považovat za pozitivní jev a to především ve vztahu k zákonnosti postupu v přípravném řízení ze strany policie a výkonu

dozoru ze strany státního zastupitelství a na to navazujícího zachovávání práv účastníků trestního řízení.

Otázka č. 10 – Při sledování osob a věcí zasáhl(a) jste do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství apod. (ve smyslu § 158 odst.3 tr. řádu) ?

	1	2	3	4	Celkem
Ne	100%	90%	80%	100%	92,5%
Vyjímečně(max. 1x za rok)	0%	10%	20%	0%	7,5%
Občas(max. 3x za rok)	0%	0%	0%	0%	0%
Často(více než 3x za rok)	0%	0%	0%	0%	0%

V zákonných ustanoveních, na které směřuje otázka, je upraveno využití prostředků v okamžiku, kdy jejich nasazení se prolíná se základními svobodami. Otázka směřuje ke zjištění, nakolik prostředky zasahují do těchto základních právních institutů na poli základních lidských práv a svobod právem zvláště chráněných.

Naprostá většina nasazení prostředků není realizována ve sledovaném režimu, k prolnutí nasazení prostředků a jejich průniku do základních práv a svobod dochází zcela výjimečně. Sledovaný trend se navíc od předchozího výzkumu posunul směrem k nenarušování těchto práv, neboť v minulém výzkumu byl tento průnik větší, řádově dvojnásobný, oproti zjištění současnému. Z hlediska zachovávání základních práv jde jistě o pozitivní trend. A to i když přínosnost prostředků pro dokazování nepoklesla.

Otázka č. 11 – Máte za to, že užití (nasazení) agenta je v trestním řádu správně a dostatečně vymezeno?

	1	2	3	4	Celkem
Ne	20%	30%	30%	30%	27,5%
Vyhovující	40%	30%	70%	40%	45%
Nevím	40%	30%	0%	20%	22,5%
Příliš široké	0%	10%	0%	10%	5%

Tato otázka směřuje k hodnocení respondentů o tom, jak je z hlediska jejich vnímání a praktické zkušenosti upravena možnost využití agenta. Téměř polovina respondentů považuje pozitivní právní úpravu za vyhovující. Za nejvíce vyhovující ji považují respondenti

z ÚOKFK, ti také dle výzkumu s agentem nejčastěji pracují v rámci trestního řízení. Z hlediska celkového srovnání s předchozím výzkumem jde o mírný posun směrem ke kladnému hodnocení. Pouze o něco málo více než 20 procent respondentů neumělo na tuto otázku reagovat. Opět tam, kde užíván agent, nejvíce tedy na ÚOKFK odpověděli na otázku všichni, v celkovém souhrnu poklesl počet respondentů, co neuměli odpovědět o deset procent.

Mírně narostl počet těch, kteří považují úpravu agenta za nevyhovující. Objevili se, na rozdíl od předchozího výzkumu, respondenti, kteří považují úpravu za příliš širokou. Z hlediska jednotlivých skupin jsou velké rozdíly v hodnocení především u ÚOKFK, kde v průběhu času výrazně stoupl kladné hodnocení vymezení agenta a u OHK Středočeského kraje, kde naopak podobným způsobem kladné hodnocení pokleslo.

Otázka č. 12 – Jaké jsou dle Vás oprávnění agenta dle trestního řádu?

	1	2	3	4	Celkem
Nedostačující	40%	40%	30%	50%	40%
Dostačující	60%	60%	70%	50%	60%
Nadbytečné	0%	0%	0%	0%	0%

Otázka byla položena proto, aby dala odpověď na otázku, nakolik jsou respondenty hodnocena oprávnění agenta dle trestního řádu, které může využít při svém nasazení. Bylo zjištěno, že více než polovina z nich je považuje za dostačující, druhá menší část za nedostačující, nikdo je nepovažuje za příliš široké. Rozvržení dle jednotlivých útvarů je v podstatě konstantní.

Ve srovnání s předchozím výzkumem došlo k jistému poklesu směrem k zápornému hodnocení oprávnění agenta, ale rozdíl v řádu několika procent není příliš výrazný, výraznější je snad kladný posun respondentů ÚOKFK jako útvaru, který agenta využívá jednoznačně nejčastěji.

Otázka č.13- jak často používáte podpůrné operativně pátrací prostředky?

13a Informátor

	1	2	3	4	Celkem
Neužívám	60%	70%	60%	20%	52,5%

Téměř ne (max. 2x za rok)	20%	30%	0%	40%	22,5%
Občas (max. 5x za rok)	20%	0%	30%	30%	20%
Často (více než 5x za rok)	0%	0%	10%	10%	5%

Informátor patří mezi podpůrné prostředky, které jsou často, při srovnání s osobními využívány i přesto, že jej mírně nadpoloviční většina respondentů neužívá. Zajímavé je, že informátor je nejčastěji používán OHK Praha III, i když jde o vertikálně nejnižší postavený útvar. Nejméně je informátor využíván OHK Středočeského kraje, kde jsou podpůrné prostředky obecně využívány nejméně. Z hlediska četnosti ve vyšší hladině nasazení je pak srovnatelný obvodní útvar s ÚOKFK. Z hlediska porovnání s předchozím výzkumem ztratil informátor své prvenství z hlediska jednotlivých podpůrných prostředků. Z hlediska celkových čísel rovněž došlo k výraznému nárůstu těch respondentů, kteří informátora neužívají a to o cca čtvrtinu respondentů v celkových číslech. Přičemž pokles využití je rovnoměrný u OHK Praha, OHK Středočeského kraje i u ÚOKFK, u OHK Praha III naopak stoupl počet využití tohoto podpůrného prostředku. Zásadní pokles v četnosti je v bodu častého užití. Zatímco v předchozím výzkumu se uvádělo, že často využije informátora více než třetina respondentů nyní to je pouze pět procent všech respondentů. Pokles v této hodnotě je markantní u všech dotazovaných útvarů. Bude zajímavé, zda se tento rozdíl, který je dosud z celého výzkumu nejmarkantnější, nějak projeví v kvalitativní části dotazníku v reakcích respondentů, zda tedy bude přímo respondenty dáno nějaké vodítko odůvodňující tento pokles.

13b Krycí prostředky

	1	2	3	4	Celkem
Neužívám	100%	100%	60%	100%	90%
Téměř ne (max. 2x za rok)	0%	0%	10%	0%	2,5%
Občas (max. 5x za rok)	0%	0%	20%	0%	5%
Často (více než 5x za rok)	0%	0%	10%	0%	2,5%

O krycích prostředcích je možno hrubě uvést, že nahradily konspirativní prostředky z předchozího policejního zákona. Společně s krycím dokladem jde o podpůrný prostředek, který není téměř využíván. Zde je ovšem jasně patrný pokles využitelnosti krycích prostředků oproti dřívější kategorii konspirativních prostředků, kdy počet těch, kteří je vůbec neužívají se zvětšil oproti minulosti o téměř 20 procent a významně z tohoto důvodu poklesly počty těch

respondentů, kteří je v nějakém množství užívali. Krycí prostředky jsou v současné době užívány jen na ÚOKFK, ostatními útvary nikoliv a i na tomto útvaru je dokumentována sestupná tendence užití. Na ostatních součástech se oproti minulosti, kdy sice velmi málo, ale přece bylo nějaké využití, přestali využívat.

13c Krycí doklad

	1	2	3	4	Celkem
Neužívám	90%	100%	70%	100%	90%
Téměř ne (max. 2x za rok)	10%	0%	10%	0%	5%
Občas (max. 5x za rok)	0%	0%	10%	0%	2,5%
Často (více než 5x za rok)	0%	0%	10%	0%	2,5%

Krycí doklady společně s krycími prostředky jsou nejméně využívané podpůrné prostředky. Neužívá je 90 procent všech respondentů, přičemž OHK Středočeského kraje a OHK Praha III je neužívá vůbec. Vyšší množství užití je respondenty uváděno jen u ÚOKFK, kde na rozdíl od ostatních skupin respondentů jsou i respondenti, kteří tyto prostředky používají často. Zjištěné výsledky v podstatě kopírují výsledky předchozího výzkumu, je zde zaznamenán mírný pokles využití v řádu několika málo procent. Obdobné výsledky jsou v podstatě i při srovnání jednotlivých útvarů dle respondentů. V tomto srovnání je patrný už i větší pokles využitelnosti ze strany ÚOKFK.

13d Zabezpečovací technika

	1	2	3	4	Celkem
Neužívám	100%	100%	70%	80%	87,5%
Téměř ne (max. 2x za rok)	0%	0%	20%	20%	10%
Občas (max. 5x za rok)	0%	0%	0%	0%	0%
Často (více než 5x za rok)	0%	0%	10%	0%	2,5%

I u zabezpečovací techniky došlo k výraznému vzestupu těch respondentů, kteří tento podpůrný prostředek neužívají, a to o více než dvacet procent oproti předchozímu výzkumu. Z tohoto důvodu značně poklesl i počet těch respondentů, kteří jej využívají. Setrvalý stav užití je v podstatě jen u OHK Praha III, u ostatních útvarů je výrazný pokles nasazení tohoto prostředku. Krajské útvary na rozdíl od předchozího výzkumu neužily zabezpečovací techniku vůbec.

13e Zvláštní finanční prostředky

	1	2	3	4	Celkem
Neužívám	50%	80%	10%	20%	40%
Téměř ne (max. 2x za rok)	30%	20%	20%	60%	32,5%
Občas (max. 5x za rok)	20%	0%	20%	20%	15%
Často (více než 5x za rok)	0%	0%	50%	0%	12,5%

Z hlediska podpůrných operativních pátracích prostředků jsou zvláštní finanční prostředky nejčastěji využívaným podpůrným prostředkem. Je to jediný podpůrný prostředek, který zaznamenal využití u více než poloviny respondentů. Jednoznačně nejvíce je využíván ÚOKFK, kde dokonce polovina respondentů jej využívá často. Nejméně je využíván OHK Středočeského kraje. Nicméně i u tohoto podpůrného prostředku je možno sledovat v řádech jednotek procent pokles jeho využití a pokles častějšího využití tohoto podpůrného prostředku. Vyšší nárůst užití je možno zaznamenat u OHK Praha III a to v řádu desítek procent, naopak značný pokles užití je u krajských útvarů.

Obecně je možno k vyhodnocení četnosti podpůrných operativních pátracích prostředků uvést, že došlo k znatelnému snížení využití těchto prostředků a v případě všech podpůrných prostředků uvedených v policejním zákoně. Nárůst využití je zaznamenán paradoxně u obvodního útvaru, kde jsou tyto prostředky jednoznačně využívány častěji než na krajské úrovni a v některých parametrech jsou srovnatelné s četností nasazení podpůrných prostředků na specializovaném republikovém útvaru. To si myslím, že je zajímavý trend. Je otázkou z hlediska praxeologie, čím je tento pokles nasazení a využití podpůrných prostředků v konkrétní trestně procesní praxi zaviněn. I bez hlubší teoretické analýzy je možné dovodit, že je toto zapříčiněno kombinací dvou faktorů.

Prvním je masivní odchod zkušených policistů z útvarů SKPV, druhým faktorem by mohla být řada nových interních aktů provádějících nasazení samotných podpůrných prostředků v praxi a vymezujících konkrétní nasazení, jeho povolení a kontrolu, k tomu blíže v kapitole o podpůrných operativních prostředcích jako takových.

Otázka č. 14 - Ve kterých stádiích trestního řízení jste užil(a) podpůrné operativně pátrací prostředky (uved'te zároveň počet užití v příslušném stádiu)?

	1	2	3	4	Celkem
Neužil jsme prostředky	80%	90%	30%	10%	52,5%
Přípravné řízení prošetřování	5%	5%	25%	70%	26,25%
Přípravné řízení vyšetřování	0%	0%	15%	10%	6,25%
Jiné stádium trestního řízení	0%	0%	10%	0%	2,5%
Před zahájením úkonů v	15%	5%	20%	10%	12,5%

trestním řízení – prověřování

Cílem zjištění mělo být to, jak je rozvržena četnost nasazení podpůrných prostředků v jednotlivých vybraných stádiích přípravného řízení. Bohužel respondenti pouze asi v pětině případů uvedli kromě příslušného stádia i počet nasazení v tomto stádiu, tedy tento počet nelze hodnověrně hodnotit. Z tohoto důvodu jsem procentizoval jen samotná stádia (někteří respondenti zaškrtnuli více různých stádií) a ne četnost nasazení. Četnost nasazení se pohybovala od několika do několika desítek, nejvíce šlo o 30x nasazení v jednotlivém stádiu.

Polovina respondentů uvedl, že prostředky neužila. Z těch respondentů, co je užili, jich je více než polovina užila ve stádiu prošetřování, tedy ve stádiu trestního řízení od zahájení úkonů do odložení věci či zahájení trestního stíhání. Zde se jednoznačně potvrzuje jednak podpůrnost těchto prostředků vůči trestnímu řízení a dále to, že i když jsou upraveny policejním zákonem, jejich nejčastější využití je v trestním řízení. To je ostatně trend, který se objevil již v předchozím výzkumu, kdy téměř polovina nasazení podpůrných prostředků byla provedena rovněž v trestním řízení. Došlo k zvýšení nasazení těchto prostředků i ve stádiu vyšetřování. Naopak k výraznému poklesu, a to cca polovičnímu, došlo u nasazení těchto prostředků ve stádiu před zahájením trestního řízení tedy v tzv. předprocesní činnosti policie. Zde je zaznamenán tento pokles, i když nový policejní zákon byl nepochybně veden snahou umožnit lepší nasazení podpůrných prostředků.

Z hlediska nasazení dle jednotlivých sledovaných útvarů je nejvyšší míra využití zaznamenána u OHK Praha III. Zde jsou prostředky nejčastěji využívány právě ve fázi prošetřování možné trestné činnosti. Nejvyšší nasazení v předprocesní fázi je zaznamenáno u

ÚOKFK a OHK Praha. U OHK Praha je stav v tomto aspektu setrvalý, naopak u ÚOKFK jde o výrazný pokles nasazení oproti minulému výzkumu.

Otázka č. 15 – Podařilo se Vám užitím podpůrného operativně pátracího prostředku získat důkaz podstatný pro vedené řízení?

	1	2	3	4	Celkem
Neužil jsme prostředky	60%	70%	20%	0%	37,5%
Ne	10%	10%	10%	10%	10%
Částečně	20%	10%	50%	50%	32,5%
Ano	10%	10%	20%	30%	17,5%
Šlo o zásadní důkaz	0%	0%	0%	10%	2,5%

I když ve srovnání s předchozím výzkumem poklesl počet kladného využití podpůrných prostředků pro dokazování, přesto tato využitelnost zůstává na vysoké úrovni. Z těch, kdo podpůrné prostředky ve své praxi užívali, pouze pětina z nich uvedla, že využitím těchto podpůrných prostředků se jim nepodařilo zajistit důkaz pro tr. řízení v žádné kladné hodnotě. Obdobná otázka byla položena i u prostředků upravených v trestním řádu. Zde byla využitelnost prostředků pro dokazování hodnocena dokonce kladněji než u podpůrných prostředků upravených v policejním zákoně.

Z hlediska jednotlivých vertikálních stupňů je největší využitelnost uváděna obvodním útvarem a ÚOKFK, nízká poté u OHK Praha a OHK Středočeského kraje kde ostatně je zaznamenána i malá četnost užití podpůrných prostředků. Právě u krajských útvarů je patrný pokles kladného hodnocení využitelnosti ve srovnání s předchozím dotazováním, mírný pokles u ÚOKFK a naopak výrazný nárůst kladného hodnocení u OHK Praha III.

Otázka č. 16 - U kterých konkrétních trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákona jste užil(a) podpůrné operativně pátrací prostředky (uved'te paragrafové ustanovení)?

	1	2	3	4
Informátor	140,2X250	2X250,2X248	4X250,2X160	3X250,248,155,161 2X128,2X158 247
Krycí prostředky a doklad			4X250,2X255,	

1X160,158

Zabezpečovací technika

2X255

Zvláštní finanční prostředky 140,250 250,248 2X250,3X158 3X250,247, 248

4X160,255 2X150,256,255

U této otázky došlo k tomu, že ne všichni na ni odpověděli a někteří jako odpověď zaškrtnuli pouze určitý podpůrný prostředek, byť otázka směřovala ke zjištění toho, jak často se využívá podpůrných prostředků dle jednotlivých trestných činů. Z těchto důvodů jsem zde nepořizoval ani celkové vyhodnocení a výsledky u této otázky nelze považovat za reprezentativní a dostatečně průkazné.

Jak je z přehledu vidět, nejsou kromě ÚOKFK dle zaznamenaných odpovědí prostředky využívány v celé své šíři, využívány dle odpovědí jsou především informátor a zvláštní finanční prostředky. Dle jednotlivých trestných činů a jejich četnosti je patrné, že nejvíce jsou prostředky využívány u ÚOKFK a OHK Praha III a to především u majetkových trestných činů. Z klasických hospodářských trestných činů byly využity u tr. činů v oblasti duševního vlastnictví a zneužívání informací v obchodním styku. Na ÚOKFK jsou posléze využívány i u korupčních deliktů a deliktů zneužívání pravomoci veřejného činitele. U krajských útvarů kromě majetkových deliktů byly využity i u tr. činů proti měně.

Otázka č. 17- Jak hodnotíte současnou právní úpravu v policejním zákoně podpůrných operativně pátracích prostředků ve srovnání s předchozím policejním zákonem č. 283/1991?

A – Z hlediska pozitivně právní úpravy samotných prostředků

	1	2	3	4	Celkem
Nevidím rozdíl	20%	40%	30%	20%	27,5%
Nevím	20%	30%	10%	20%	20%
Došlo ke zlepšení	50%	30%	50%	10%	35%
Došlo ke zhoršení	10%	0%	10%	50%	17,5%

Tato otázka v původním dotazníku nebyla. Položena bylo z důvodu zjištění, jak je právní úprava podpůrných prostředků v obou policejních zákonech hodnocena z hlediska respondentů. Z výzkumu je patrné, že rozdíl v této úpravě nevnímá téměř třetina respondentů a pětina z nich není schopna si názor vytvořit. Více než třetina respondentů hodnotí právní úpravu ve stávajícím zákoně jako lepší, výrazně je tato skupina zastoupena především na ÚOKFK a OHK Praha, kde tento názor zastává polovina respondentů. Naopak nejvíce negativního hodnocení, polovina respondentů, se právní úprava dočkala na OHK Praha III. Z hlediska toho, že právě tyto respondenti patří mezi ty, kteří podpůrné prostředky využívají velmi často, je to jisté varování. Vzhledem k tomu, že zhoršení vnímá necelá pětina respondentů, považují novou právní úpravu, vzhledem k času kdy platí a je využívána, za úpravu zdařilou ve srovnání s úpravou předchozí.

B - Z hlediska možnosti nasazení těchto prostředků (vztah těchto prostředků k § 69 a 72 pol. zákona)

	1	2	3	4	Celkem
Nevidím rozdíl	40%	30%	20%	30%	30%
Nevím	30%	60%	10%	10%	27,5%
Došlo ke zlepšení	30%	10%	30%	30%	25%
Došlo ke zhoršení	0%	0%	40%	30%	17,5%

Tato podotázka měla za cíl zjistit samotné hodnocení nové právní úpravy podpůrných prostředků a to i s ohledem na ust. § 69 a 72, což jsou zákonná ustanovení s přímým vztahem k nasazení podpůrných prostředků a jejich využití.

Třetina respondentů nevidí rozdíl mezi pozitivní a minulou právní úpravou, téměř třetina neumí na tuto otázku odpovědět. Čtvrtina respondentů považuje současnou právní úpravu za zlepšení, kdy kladně je hodnocena především na OHK Praha, OHK Praha III a ÚOKFK. Negativně hodnotí novou právní úpravu necelá pětina respondentů, záporné hodnocení zaznělo od respondentů z ÚOKFK a OHK Praha III. I když celkově vzhledem k doby platnosti a účinnosti nové právní úpravy ji lze hodnotit s opatrností jako kladnou, nelze přehlédnout to, že řada respondentů z těch útvarů, kde jsou podpůrné prostředky hojně využívány, není spokojena.

Otázka č. 18 - Jak hodnotíte vztah mezi operativně pátracími a podpůrnými operativně pátracími prostředky v trestním řízení k dokazování v trestním řízení?

	1	2	3	4	Celkem
Úprava je dostatečná	60%	50%	40%	20%	42,5%
Nevím	40%	50%	0%	10%	25%
Úprava je nedostatečná	0%	0%	60%	70%	32,5%

Otázka byla cílena na zjištění názoru respondentů na provázanost prostředků upravených v trestním řádu a policejním zákoně ve vztahu k dokazování v trestním řízení. Z obecné teorie trestního řízení je zřejmé, že podpůrné prostředky by měly být skutečně hlavně oporou pro operativně pátrací prostředky v trestním řádu. Dle pozitivních ustanovení policejního zákona je však patrné, že jsou pojímány především jako samostatné právní instituty, jejichž prioritním cílem je odhalení trestné činnosti před zahájením trestního řízení.

Z hlediska této optiky považuje úpravu za dostatečnou téměř polovina respondentů, jde především o respondenty z krajských součástí a také ÚOKFK. Čtvrtina respondentů na tuto otázku nedokázala odpovědět. Třetina respondentů považuje právní úpravu provázanosti prostředků ve vztahu k dokazování za nedostatečnou, opět varováním zde je, že tento názor zásadně převažuje mezi těmi, kteří v trestně procesní praxi tyto prostředky nejvíce využívají, tedy mezi respondenty z ÚOKFK a OHK Praha III.

Otázka č. 19 - Jak hodnotíte využitelnost podpůrných operativně pátracích prostředků v trestním řízení z hlediska jejich právní úpravy?

	1	2	3	4	Celkem
Úprava je dostatečná	30%	30%	40%	30%	32,5%
Nevím	50%	40%	0%	10%	25%
Úprava je nedostatečná	20%	30%	60%	60%	42,5%

Tato otázka rozvíjí otázku předchozí a to směrem k vnímání respondentů o využití podpůrných prostředků v trestním řízení jako takovém, kdy by podpůrné prostředky měly být oporou prostředků v trestním řádu a měly by být schopny pomoci odhalit trestnou činnost před zahájením trestního řízení. Struktura odpovědí je podobná jako v předchozí otázce, i když zde jsou odpovědi na rozdíl od předchozí otázky vychýleny negativním směrem. Odpovědět nedokázala čtvrtina respondentů, třetina považuje úpravu za dostatečnou. Opět

varující je to, že nedostatky zaznamenávají především respondenti útvaru, kteří podpůrné prostředky užívají nejčastěji. Celkově lze hodnotit právní úpravu podpůrných prostředků ve vztahu k trestnímu řízení jako spíše nevyhovující.

Otázka č. 20 – Uveďte, co dle Vás považujete za problém při využívání operativně pátracích a podpůrných operativně pátracích prostředků ?

Otázka byla položena opět na závěr a to s úmyslem jisté reflexe po zodpovězení otázek předchozích, které navíc vzhledem ke své povaze neumožňovaly volnější vyjádření ke zkoumané problematice. V této otázce opět dostali respondenti možnost se volně vyjádřit k tomu, co považují za problém při využívání prostředků jak dle trestního řádu, tak i zákona o policii.

Respondenti z OHK Praha považují za problém při využití prostředků administrativní náročnost nasazení těchto prostředků, kdy se domnívají, že složitý je především mechanismus tohoto využití prostředků z hlediska struktury policie a vyžádání spolupráce s útvary, které se uvedené problematice věnují. Respondenti zmiňují dle nich nedostatečnou kapacitu těchto útvarů při dlouhodobějším rozpracování trestních věcí. Za velmi závažné považují, že dle nich je o nasazení prostředků informováno příliš velké množství osob zařazených v útvarech policie. Za nedostatečné považují také to, že pro skutečné operativní rozpracování a využití celé šire podpůrných prostředků dle policejního zákona a i prostředků dle trestního řádu není na krajské úrovni příliš prostoru. Jsou přesvědčení, že na jejich součásti směřuje tlak především na rychlé ukončování přidělených věcí a na preferenci zpracování nápadu před vlastních odhalováním, se kterým souvisí právě operativní rozpracování za využití prostředků.

Respondenti z OHK Středočeského kraje identifikovali jako nejzávažnější problémy především menší možnost nasazení prostředků dle trestního řádu v hospodářské kriminalitě oproti kriminalitě obecné či organizované. Dále upozornila na neochotu dozorujících státních zástupců k nasazení prostředků dle trestního řádu a především časově malý prostor pro skutečně efektivní nasazení operativních prostředků do trestního řízení. Respondenti jako hlavní problém vidí tlak na rychlé ukončování trestního řízení či prověřování oznámení, který jim neumožňuje kvalitní operativní rozpracování podezření z hlediska operativní činnosti v prostředí, přičemž kvalitní rozpracování je dle nich navíc podmíněno dlouhodobým působením na dané problematice, což ovšem v podmínkách současného personálního stavu policie není možné.

Respondenti z ÚOKFK rovněž identifikovali několik základních problémových okruhů. Základní problémy jsou dle nich v interních aktech policie, které upravují konkrétní nasazení prostředků a výklad těchto interních právních aktů nadřízenými v praktické operativní činnosti. Tento stav posléze dle nich ústí do špatného řízení ze strany nadřízených směrem ke zpracovatelům u operativně pátrací činnosti ve smyslu policejního zákona – tedy do problémů při odhalování trestné činnosti – předpocesní činnost policie. To se projevuje především ve ztížení možnosti vůbec podpůrné prostředky nasadit a využít. Kritizována je přílišná administrativnost nasazení prostředků dle policejního zákona a povolovací a kontrolní režim jejich funkce. Velký problém je vnímán ve vztahu dvou různých fází trestního řízení a to postupu dle § 158 odst. 1 tr. řádu ve vztahu k dalším fázím, kdy jako problém je viděno to, že operativní informace získané v řízení dle § 158 odst. 1 tr. řádu, tedy dle ustanovení zákona o policii, jsou velmi problematicky využitelné v dalším přípravném řízení.

Respondenti z OHK Praha III vidí jako největší problémy při využívání prostředků především schvalovací proces nasazení prostředků jak dle policejního zákona, tak i dle trestního řádu, velký byrokratismus při jejich využití. Jako velký problém vidí administrativní náročnost. Dle nich jsou interní akty řízení a interní akty k nasazení prostředků nevyhovující a to především právě z hlediska administrativní náročnosti a následné kontroly, a dále i z hlediska své rigidnosti a využití nasazení prostředků v podmínkách základního útvaru SKPV, kde je důraz především na časově rychlé vyřízení věcí bez provádění časově zatěžujících úkonů, mezi které prostředky patří. Mezi problémy je pak řazen samotný stav u útvarů SKPV, kdy je v současné době špatný personální stav z hlediska zkušenosti a délky služby, který přináší nezkušenost v operativní práci a ve vyšetřování trestné činnosti.

Z odpovědí respondentů je možno vyvodit několik základních problémových okruhů :

- nejvíce je kritizován malý prostor v rámci činnosti policie a trestního řízení pro skutečně kvalifikované nasazení jak podpůrných operativních pátracích prostředků dle policejního zákona, tak i operativně pátracích prostředků dle trestního řádu,
- problém je spatřován také v právní úpravě těchto prostředků, a to ne v úpravě zákonné, ale v úpravě interních aktů vydaných k provedení úpravy zákonné, které dle respondentů ztěžují a omezují možnost nasazení těchto prostředků v povolovacím i kontrolním procesu,

- problémem je i současný personální stav SKPV a nezkušenost jak řadových zpracovatelů tak nadřízených s nasazením prostředků.

5.8. Vyhodnocení hypotéz

č. 1

V samotném hodnocení pozitivní právní úpravy OPP převažuje jejich kladné hodnocení. Rovněž je kladně hodnocena samotná právní úprava OPP ve smyslu jejich zákonné úpravy v trestním řádu. Jako pozitivní hodnotím i to, že drtivá většina respondentů byla schopna se k těmto otázkám vyjádřit, což svědčí o obeznámenosti respondentů s touto právní úpravou. Bohužel vzhledem ke stavu policie to není zcela samozřejmý případ.

Ve srovnání s předchozím výzkumem je zcela zřetelný posun směrem ke kladnému hodnocení jak samotné pozitivně právní úpravy OPP v trestním řádu, tak samotné ustanovení těchto prostředků v trestním řádu.

Pokud by měla být hodnocena právní úprava z hlediska četnosti nasazení prostředků, je zřejmé, že došlo k určitému mírnému poklesu tohoto nasazení, nejvíce jsou prostředky OPP nasazovány a využívány ÚOKFK, které následuje OHK Praha III. To samo o sobě je překvapujícím zjištěním, že obvodní útvar využívá OPP častěji než útvary krajské úrovně. S největší pravděpodobností to svědčí o osvíceném přístupu vedení k provádění operativně pátrací činnosti na úseku hospodářské kriminality na obvodní úrovni, pro pregnantnější hodnocení by bylo zapotřebí obdobný výzkum provést i na jiných útvarech SKPV základní úrovně, což ovšem přesahuje možnosti rigorózní práce.

Z hlediska využití prostředků dle jednotlivých trestných činů na úseku hospodářské kriminality lze rozdělit trestné činy, proti kterým jsou OPP nasazovány, na tři hlavní kategorie. První a nejvíce rozšířenou jsou hospodářské trestné činy, které jsou ve zvláštní části trestního zákona řazeny mezi trestné činy proti majetku, konkrétně jde o trestné činy krádeže, podvodu a zpronevěry. Druhou část tvoří trestné činy z hlediska hospodářské kriminality označované jako korupční trestné činy, v trestním zákoně tedy trestné činy upravené mezi trestnými činy proti pořádku ve věcech veřejných. Poslední skupinou, kde jsou často využívány OPP, jsou trestné činy na ochranu duševního vlastnictví. Tyto trestné činy jsou zákonodárcem v trestním zákoně řazeny mezi hospodářské trestné činy.

Z hlediska nasazení prostředků dále dominuje nasazení OPP před zahájením trestního stíhání a opět se potvrdila oprávněnost řazení těchto prostředků do právní úpravy před zahájením trestního stíhání, i když využití OPP je realizováno i v jiných stádiích trestné činnosti.

Za podstatný rys právní úpravy OPP považují jejich využitelnost v procesu dokazování. Dle respondentů jsou zde prostředky hodnoceny velmi kladně, tomu ostatně dle mě odpovídá i jejich hodnocení v rozhodovací praxi soudů, jak ukáží v kapitole, kterou věnuji aplikační praxi OPP a kde shrnu jak svůj výzkum, tak poznatky získané rozbořem judikatury.

Z hlediska základních práv a svobod ve vztahu k OPP, kdy tuto otázku považují na poli OPP za velmi důležitou, opět nebyly v hodnocení respondentů zjištěny závažnější problémy. Je patrné, že prostředky jsou pod dozorem státního zástupce zaměřeny nejen na dokazování trestní činnosti, ale je dostatečně reflektována i zákonnost při jejich nasazení.

Z hlediska oprávnění a právní úpravy agenta jsem zjistil, že respondenti jsou poměrně vyvázeni v kladném i záporném hodnocení tohoto prostředku, je otázkou, zda k tomuto vede to, že agent je nejméně využívaným prostředkem a tudíž zde není příliš mnoho konkrétních zkušeností s aplikací tohoto OPP na úseku hospodářské kriminality.

Z hlediska POPP je velmi zajímavé, že informátor ztratil své přednostní postavení v největší četnosti nasazení a to ve prospěch zvláštních finančních prostředků. Krycí prostředky, krycí doklady a zabezpečovací technika není v podstatě vůbec využívána, zaznamenány jsou jen velmi malé četnosti užití. V POPP se drží trend z OPP, tedy nejvíce jsou tyto prostředky využívány ÚOKFK, ale hned za tímto útvarem následuje OHK Praha III.

Na vysoké úrovni zůstává důkazní využitelnost POPP tak, jak je hodnocena samotnými respondenty. Z hlediska hodnocení současné právní úpravy POPP ve srovnání s předchozí právní úpravou je vidět, že nová právní úprava je hodnocena spíše jako vyhovující, i když množství respondentů se k této otázce nebylo schopno vyjádřit. To lze pravděpodobně přičíst krátkosti platnosti nové úpravy a možná i tomu, že v samotné právní úpravě jednotlivých POPP k zásadním změnám nedošlo.

Zásadní změnu vidím především v ustanovení o tom, že v nové právní úpravě ZPČR je jasně vymezeno, kdy se mohou POPP nasadit a především je zde jasně vymezeno zájmové prostředí nasazení a činnost policisty v něm. K této otázce se opět bohužel většina

respondentů nedokázala vyjádřit. Z těch, kteří odpověděli, převládá kladné hodnocení této změny právní úpravy, i když velmi nevýrazně.

Z hlediska samotné úpravy POPP je tato hodnocena spíše negativně, kdy téměř polovina respondentů se domnívá, že úprava není dostatečná. Zde je možno jen uvést, že toto je problém v teorii již známý a i přes navrhované řešení dosud hlouběji neřešený. Z hlediska vztahu mezi OPP a POPP je právní úprava hodnocena spíše jako dostatečná.

Z hlediska problémů při konkrétní procesní aplikaci jsou nejčastěji zmiňovány problémy administrativního rázu a byrokratické složitosti nasazení prostředků v kombinaci s malým časovým prostorem pro skutečně hodnotné nasazení prostředků vzhledem ke specifické hospodářské kriminalitě.

K hodnocení pozitivní právní úpravy OPP a POPP bylo zjištěno, že prostředky jsou hodnoceny spíše kladně a to jak ve své právní úpravě jako takové, tak ve své využitelnosti v konkrétní aplikační praxi. Byla identifikována řada problémů, která nasazení těchto prostředků provází a která by byla zlepšitelná normotvorbou a to jak na úrovni zákonné, tak i interních aktů, jak směrem ke konkrétnímu nasazení těchto prostředků, tak i způsobu řídicí práce v této oblasti. Tyto otázky rozeberu podrobněji v části věnované aplikační praxi prostředků.

č.2

Z hlediska využití prostředků dle horizontální struktury útvarů dle respondentů je nejvíce nasazení prostředků u ÚOKFK překvapivě následované OHK Praha III. Krajské jsou až na dalším místě s tím, že nejméně jsou prostředky využívány OHK Středočeské kraje.

Ve srovnání s předchozím výzkumem je to značná změna. OHK Praha III v něm byla v četnosti nasazení prostředků daleko za ostatními a v současné době se naopak velmi přibližuje ÚOKFK, který ze své povahy samozřejmě pracuje s prostředky nejvíce. Tento obecný výsledek se nevychyluje ani při pohledu na jednotlivé OPP.

Z hlediska struktury trestné činnosti, proti které jsou prostředky nasazeny, jsou na stejné úrovni krajské i obvodní útvar, zde jsou prostředky využívány především proti hospodářské trestné činnosti mající odraz v majetkových trestných činech a činech proti duševnímu vlastnictví. U ÚOKFK k tomuto navíc přistupuje využití proti korupčním deliktům. To je opět podmíněno rozdělením hospodářských trestných činů, ke kterým jsou

útvary příslušné, neboť ÚOKFK by mělo být specializovaným útvarem právě na odhalování a vyšetřování korupce, což provedený výzkum potvrzuje i v aplikační praxi. Ve srovnání s předchozím výzkumem je zde zaznamenán pokles u dalších trestných činů a to především tr. činů daňových a proti měně.

Z hlediska stádií trestné činnosti, je patrné, že se nejvíce v tomto odchyluje obvodní útvar, zde jsou prostředky využívány především dominantně v procesu odhalování trestné činnosti, u ostatních útvarů jsou stadia využití rozloženější mezi odhalování a vyšetřování trestné činnosti. V celkovém srovnání se v časové perspektivě opět potvrdil trend, že většina nasazení je realizována již při odhalování trestné činnosti, jak to bylo zákonodárcem předpokládáno.

ÚOKFK a OHK Praha III se opět k sobě přibližují při hodnocení důkazní využitelnosti prostředků, kdy právě na těchto dvou útvarech je využitelnost pro dokazování hodnocena velmi pozitivně. V celkovém srovnání s předchozím výzkumem jak u OPP, tak i u POPP pokleslo jejich pozitivní využití pro proces dokazování, i když pokles není příliš markantní.

ÚOKFK a OHK Praha III se k sobě přibližují rovněž v rámci hodnocení pozitivní právní úpravy POPP i hodnocení ve změně této právní úpravy ve srovnání s předchozím zákonem. Zde ovšem je z jejich strany hodnocena tato změna spíše záporně. Vzhledem k tomu, že se jedná zároveň o respondenty, kteří prostředky používají nejčastěji, mělo by toto vést k zamyšlení nad současnou úpravou prostředků a to tím spíše, že oba útvary se k sobě přibližují i v identifikaci problémů ve vztahu k nasazení prostředků.

Z hlediska identifikace problémů nasazení se k sobě opět nejvíce přibližují ÚOKFK a OHK Praha III, ale je třeba říci, že problémovost je vnímána všemi skupinami respondentů velmi podobně. Ve srovnání s předchozí právní úpravou zde nejsou příliš výrazné změny, neboť problémové body jsou v podstatě obdobné, tedy administrativnost, nedostatečnost interních aktů, malý prostor v rámci trestně procesní činnosti policie k nasazení prostředků a špatný personální stav útvarů SKPV a na to navazující nezkušenost s nasazením OPP a POPP.

Z hlediska celkového srovnání výsledků výzkumu dle horizontální struktury je tedy zřejmé, že prostředky jsou nejvíce využívány a zároveň nejvíce kladně hodnoceny pro proces dokazování na ÚOKFK a OHK Praha III, což je ve srovnání s předchozím výzkumem především posun u OHK Praha III. Tento útvar v počtu nasazení a využitelnosti prostředků předstihl krajské útvary. Z hlediska hodnocení prostředků jsou to ovšem právě ÚOKFK a

OHK Praha III, kteří jsou k prostředkům nejvíce kritičtí a to jak v zákonné úpravě, tak i v problémech aplikační praxe.

5.9. Závěrem k výzkumu

U tohoto výzkumu na rozdíl od výzkumu předchozího vynechávám samostatnou část věnovanou případným návrhům *de lege ferenda*, neboť tyto návrhy zahrnu do samotné práce v jejím celkovém závěru po zhodnocení jak stávající právní úpravy prostředků, tak zhodnocení obou provedených výzkumů i přehledu aplikační praxe a indentifikace problémů při konkrétní trestně procesní praxi policie při vyšetřování hospodářské kriminality. K tomuto cíli by měl přispět i provedený a výše popsáný výzkum, který jsem zaměřil právě především na aplikační praxi prostředků v konkrétní činnosti policie.

6. Aplikační praxe

V této části práce se zaměřím na konkrétní aplikační praxi operativně pátrací činnosti policie v rámci přípravného řízení trestného. Budu se věnovat možnosti využití institutů OPP i POPP a to především na základě rozhodnutí soudů – judikatury se zohledněním provedeného výzkumu a předestřené právní úpravy.

Z hlediska aplikační praxe mám za to, že je možno vymezit dvě základní oblasti, kde dochází ke vzniku problémů u OPP i POPP v trestním řízení. První z nich je problematika využití těchto prostředků v dokazování a druhou je problematika možné provokace ze strany příslušných orgánů (obvykle tedy policejního orgánu), obecněji řečeno zákonnost využití těchto prostředků.

V této části práce se rovněž budu věnovat Vládnímu návrhu zákona o protikorupčních opatřeních, který obsahuje legislativní návrh změny se vztahem k OPP. Na konci kapitoly zevšeobecním jak poznatky z vybraných případů aplikační praxe, tak i výzkumu a právní úpravy ve vybraných problémových okruzích.

6.1. Předstíraný převod

U předstíraného převodu byla otázka provokace ze strany policie posuzována Nejvyšším soudem ČR v kontextu možného aktivního zapojení policie do páchaného skutkového děje. Tak především Nejvyšší soud vymezil, že při posuzování, zda jednání obviněného v rámci předstíraného převodu bylo či nebylo vyprovokované, je nutno posuzovat míru aktivity zapojení policie do probíhajícího děje a úmysl a rozhodnutí pachatele spáchat trestné jednání.

V konkrétním případě soud došel k závěru, že „podstatné je zjišťování úmyslu obviněného.., kdy to byl zcela jednoznačně obviněný, kdo nabídl svědkovi dodání většího množství padělaných bankovek....a z uvedeného jednoznačně vyplývá, že ještě před setkáním se svědkem, který byl policistou, a jehož postavení bylo upraveno dle § 158c TR, byl rozhodnut spáchat trestný čin spočívající v udávání padělaných peněz jako pravých“.⁹⁸

Soud tedy ve svém rozhodnutí hodnotí konkrétní úmysl pachatele ve vztahu k jednání svědka – policisty účastníčího se předstíraného převodu. Soud zde rovněž srovnává toto své

⁹⁸ NS 6 Tdo 458/2004

rozhodnutí s nálezem Ústavního soudu, kdy jako nepřípustné bylo posouzeno jednání, kdy se jednání policie jako jednání státu přímo stává součástí skutkového děje a v takovém případě není nasazení prostředků OPP přípustné.⁹⁹ Nejvyšší soud uvádí, že při striktním výkladu tohoto názoru Ústavního soudu, by nemohly být v praxi aplikovány legitimní prostředky dle trestního řádu jako je např. předstíraný převod a dovozuje, že v případě dodržení zákonnosti použití těchto prostředků je možný zásah do jednání pachatelů trestných činů, ostatně jak to nevylučuje ani Evropský soud pro lidská práva.¹⁰⁰

Ústavním soudem byla v otázce předstíraného převodu řešena i problematika provokace trestné činnosti a její vztah k ustanovením o předstíraném převodu dle policejního zákona (před novelizací v roce 2001) a její pozdější vztah k ustanovením trestního řádu.

Opět zde byla namítána aktivní role státu v rámci předstíraného převodu, kdy bylo zpochybněno to, že policista byl nasazen do předstíraného převodu v době, kdy dle zásady oficiality a legality mělo být zahájeno trestní stíhání pro podezření ze spáchání konkrétního trestného činu a místo toho bylo přistoupeno k využití OPP. Ústavní soud ve svém rozhodnutí zamítl tuto stížnost s poukazem na to, že jednání policisty bylo pouze jedním z dílčích elementů celého průběhu jednání, které nemělo vliv na rozhodnutí pachatele trestný čin spáchat. Dále uvedl, že rozhodnutí nasadit předstíraný převod ve vztahu k zásadě oficiality a legality bylo zákonné, neboť „zákonodárce musel přikročit k zakotvení netradičních procesních postupů, umožňujících efektivní odhalování a stíhání skryté kriminality, mezi tyto instituty patří rovněž předstíraný převod.“¹⁰¹ Samotný provedený předstíraný převod dle tehdejších ustanovení policejního zákona označil za oprávněný a zákonný. Stejně tak byl předstíraný převod provedený dle policejního zákona jako zákonný posouzen i Nejvyšším soudem, kdy zákonnost byla opět posuzována na základě legality nasazení, koherence s Listinou základních práv a svobod a s neprovokací jednání ze strany policie.¹⁰²

Konkrétní nasazení předstíraného převodu ve vztahu k aktivitě jednání policie je Nejvyšším soudem vymezeno tak, že „policejní orgán je oprávněn použít těchto prostředků pouze v souladu se zákonem, je-li dostatečně odůvodněno podezření, že je páčán nebo byl spáchán úmyslný trestný čin, s tím, že jejich využívání nesmí vyvolat trestnou činnost nebo se

⁹⁹ blíže srovnej US III. ÚS 597/99

¹⁰⁰ NS 6 Tdo 458/2004

¹⁰¹ ÚS II. ÚS 797/02

¹⁰² blíže srovnej NS 7 Tdo 295/2005

jiným způsobem aktivně podílet na vytváření skutkového děje tak, aby podněcoval či usměrňoval do té doby neexistující úmysl pachatel trestný čin spáchat.“¹⁰³

Výše uvedené případy se týkaly především trestné činnosti na úseku proti měně. Nasazení předstíraného převodu proti trestným činům proti měně bylo nesrovnatelně výraznější u výzkumu v roce 2006 než v roce 2010. Je to nesporně škoda, neboť i z výše citovaných rozhodnutí je patrné, že předstíraný převod může být právě proti těmto trestným činům úspěšně nasazen a soudy k tomuto vytvořily i pevné vodítko ve vztahu k namítané provokaci ze strany orgánů činných v trestním řízení, kdy podstatou je to, aby v trestním řízení bylo prokázáno, že pachatel již v době před předstíraným převodem měl úmysl spáchat trestný čin a směřoval k němu vlastním aktivním jednáním.

To ostatně potvrzuje i další rozhodnutí Nejvyššího soudu, které vymezuje, že předstíraný převod jako zdánlivě simulovaná skutečnost není opravdovým právním úkonem, jeho neplatnost je stanovena ve veřejném zájmu ze zákona, tudíž nemohou nastat účinky spojené s převodem věci. Nicméně to nebrání tomu, aby byl předstíraný převod použit a dokumentované jednání posouzeno jako pokus trestného činu.¹⁰⁴

Ve vztahu k dokazování v trestním řízení jsem již v předchozí části poukázal na spor mezi soudem a státním zastupitelstvím ve vztahu k hodnocení záznamu o předstíraném převodu jako záznamu využitelném jako důkazu. Je nepochybné, že pro to, aby bylo možno využít institut předstíraného převodu jako důkazu, je nutno dodržet zákonné podmínky jeho provedení.

Nejvyšší soud, který odmítl záznam o předstíraném převodu dle § 158c odst. 4 TŘ jako důkaz, uvedl ve svém rozhodnutí, že předstíraný převod musí být dokazován prostředky dle páté hlavy trestního řádu. Pokud není k dispozici záznam ve smyslu § 158b odst. 3 TŘ a nebyl tedy o předstíraném převodu pořízen zvukový, obrazový a jiný záznam doplněný protokolem sepsaným dle § 55 TŘ, nebyla ani pořízena fotodokumentace a ani nebyly osoby, které využili předstíraný převod vyslechnuty jako svědci, je možno jako důkazu použít věci při předstíraném převodu zajištěné.¹⁰⁵

Bohužel soud zde blíže nerozebírá rozdíl mezi jiným záznamem dle § 158b odst. 3 TŘ a záznamem dle § 158c odst. 4 TŘ, resp. jeho podstatu. Mám za to, že jiným záznamem může

¹⁰³ NS 7 Tdo 122/2004

¹⁰⁴ srovnej NS Tdo 1298/2005

¹⁰⁵ NS 5 Tz 157/2006

být i záznam dle § 158c odst. 4 TŘ, pokud je doplněn protokolem dle § 55 TŘ, jak soud sám naznačuje a pak je tento záznam rovněž využitelný jako důkaz.

Soud se však vyjadřuje k podstatě důkazního využití zajištěných věcí, kdy konstatuje, že „provedení předstíraného převodu, je možno doložit i jinými technickými prostředky při něm použitými (např. označenými bankovkami) nebo získanými, včetně technických a přírodovědných kriminalistických metod doložených příslušným odborným nebo znaleckým posudkem.“¹⁰⁶

V tomto svém rozhodnutí soud tedy vymezuje jakým způsobem je možno dokazovat předstíraný převod a jakým způsobem, resp. jakými instituty TŘ, je třeba toto učinit. Priorizuje tedy důkazní prostředky dle páté hlavy TŘ, především výslech osob realizujících předstíraný převod a osob předstíraného převodu se účastnících jako svědků, dále využití pořízených zvukových, obrazových či jiných záznamů opatřených protokolem dle § 55 TŘ a jako důkazu je možno využít i věcí zajištěných nebo využitých při předstíraném převodu včetně technických kriminalistických metod.

Vzhledem k tomu, že v rámci obou výzkumů uvedla většina respondentů, že se jim využíváním OPP podařilo zajistit relevantní důkazy v rámci řízení, lze předpokládat, že jsou s tímto názorem soudu seznámeni a využívají ho v praxi.

Nejvyšší soud se vyjádřil i k otázce předběžného souhlasu s předstíraným převodem ze strany státního zástupce, v rámci výzkumů nebyl v této souvislosti zjištěn nějaký závažnější problém při konkrétní praxi policie.

Nejvyšší soud v případě, kdy v předloženém spise nenašel ani souhlas s předstíraným převodem ze strany státního zástupce, ani odůvodnění policejního orgánu proč věc – provedení předstíraného převodu, nesneslo odkladu, konstatoval, že veškeré písemné záznamy i výpovědi účastníků k takovému předstíranému převodu jsou nezákonné a nepoužitelné v dokazování.¹⁰⁷

Z hlediska aplikační praxe, pokud je posuzována z hlediska rozhodování soudů, je zřejmé, že zásadní otázku tvoří zákonnost předstíraného převodu z hlediska aktivity jednání orgánů, které provádějí předstíraný převod, tedy policie. Další řešenou otázkou je pak legalita prováděného předstíraného převodu ve vztahu k povolovacímu režimu a důvodnosti

¹⁰⁶ NS 5 Tz 157/2006

¹⁰⁷ NS 8 Tdo 653/2005

provedení úkonu a v neposlední řadě jde o problematiku spojenou s přípustností dokazování, kdy soud ve své judikatuře vymezuje způsob využití informací získaných při předstíraném převodu, nebo zajištěných či použitých věcí pro proces dokazování v trestním řízení.

6.2. Sledování osob a věcí

V případě tohoto OPP byla v konkrétní judikатурní praxi řešena především otázka přípustnosti záznamů ze sledování v rámci dokazování a problematika zákonnosti využití sledování, problematika případné provokace je logicky u tohoto prostředku vzhledem k jeho pasivní povaze zanedbatelná.

U provedených výzkumů bylo zjištěno nasazení sledování u celé škály trestných činů, níže je čerpáno ze soudních rozhodnutí, především u trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných a dále u trestných činů dle druhé hlavy zvláštní části trestního zákona (krácení daně a porušování předpisů o oběhu zboží s cizinou).

Při aplikaci sledování se užití tohoto OPP může dostat, a také často dostane, do vztahu s odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu a zjišťování údajů o něm ve smyslu § 88 a 88a TŘ.

Tato problematika je řešena stanoviskem Nejvyššího soudu č. 25/2002. Odposlech a záznam telefonního hovoru a sledování mají určité shodné rysy. Liší se v několika ohledech. Především zásah do telekomunikačního tajemství je v případě sledování jen jednou z možností sledování. V případě záznamu a odposlechu povolení vydává soudce, v případě sledování státní zástupce.

Shodné je to, že komunikace mezi obhájcem a obviněným podléhá ochraně, v případě, že k tomuto dojde, je nutno záznamy ihned zničit a nijak nevyužít. Zde je třeba důsledně rozlišovat skutečné postavení sledovaných osob a důvod nařízení sledování. Nejvyšší soud v rámci svého rozhodování dovodil, že pokud je sledování povoleno na konkrétní osobu ne jako na obhájce, ale jako na podezřelého na základě odůvodněného podezření ze spáchání trestné činnosti, je možno sledovat i rozmluvu osob, které by se navenek, bez důkladné skutkové a právní znalosti věci, mohly jevit jako obhájce a obviněný. Soud zde dovozuje, že

by takto byla vytvářena zvlášť privilegovaná kategorie podezřelých či obviněných, což je dle něho nepřipustné.¹⁰⁸

Mezi základní rozdíly u obou institutů literatura uvádí především: odlišnost v zaměření na pramen informací, kde oba dva instituty jsou využity, u odposlechu je to telekomunikační provoz, u sledování poznatky o osobách a věcech. Odposlech je vázán na omezený okruh trestných činů, sledování je využitelné u všech úmyslných trestných činů. Na závěr je uvedeno, že odposlech a záznam telekomunikačního provozu jsou ke sledování osob a věcí v poměru speciality.¹⁰⁹

Z hlediska výkladového stanoviska je potřeba pro získání údajů chráněných zákonem č. 151/2000 Sb. o telekomunikacích buď příkaz soudce dle § 88a odst. 1 TŘ v případě záznamu nebo předchozí povolení soudce dle § 158d odst. 3 TŘ, tyto lze v obou případech nahradit souhlasem oprávněného uživatele telekomunikačního zařízení. Jen v případě, že údaje nejsou chráněny jako telekomunikační tajemství, lze je při sledování získat se souhlasem státního zástupce dle § 158d odst. 2 TŘ.¹¹⁰

Otázka, kdo může nařídít sledování, které zasahuje do soukromého zájmu, byla řešena i v rozhodovací praxi soudu. Nejvyšší soud zastával stanovisko, že veřejně přístupná kancelář je způsobilá k nasazení prostorových odposlechů v rámci režimu OPP sledování osob a věcí. Rovněž jako zákonné shledal odůvodnění tohoto nasazení, které mělo podklad v ne přesně zřejmé hypotéze, že právě v této kanceláři dochází k prověřované trestné činnosti.¹¹¹

Ústavní soud zaujal v této problematice odlišné stanovisko. Vyvodil, že i když může probíhat trestné jednání v kanceláři úřadu, neznamená to, že tento prostor není vůbec soukromým, neboť pokud by platil argument, že se beze zbytku jedná o veřejný prostor, pak by nemuselo být sledování povolováno vůbec¹¹², nic takového však dle Ústavního soudu vyvodit nelze, neboť i když se jedná o veřejné prostory, v nichž se vykonává veřejná moc, je možno jednání osob zde monitorovat jen v legitimním zájmu a na základě zákona.

¹⁰⁸ NS 8 Tdo 1332/2009

¹⁰⁹ blíže k této problematice Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3 přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck. 2007. s.370

¹¹⁰ NS Vykl 25/2005

¹¹¹ srovnej NS 11 Tdo 1142/2008

¹¹² jak bylo dovozeno např. v rozhodnutí ÚS IV. ÚS 449/03 o sledování veřejných prostor

Ústavní soud posléze dovozuje, že právě legitimnost sledování v této věci nebyla dána, neboť dle soudu nebyly konkrétní podezřelé skutečnosti dostatečně zmíněny v usnesení o zahájení trestního stíhání a především nebyly tyto konkrétní skutečnosti uvedeny v povolení ke konkrétním úkonům trestního řízení, jejichž posouzení bylo předmětem ústavní stížnosti.¹¹³

I v dalších rozhodnutích soudů je řešen způsob nasazení a odůvodnění sledování.

Podobně jako u předstíraného převodu byla v soudní praxi řešena problematika způsobilosti záznamů o sledování v dokazování. Tak pro to, aby záznam o sledování mohl být předložen jako důkaz je třeba ho opatřit protokolem dle § 55 nebo §55a TŘ, jiný záznam je procesně neúčinný¹¹⁴, je tedy zřejmé, že i když tento požadavek je přímo upraven TŘ, nebyl minimálně dříve v praxi dodržován. Velký důraz je při hodnocení procesnosti sledování kladen na zkoumání, zda jednotlivé způsoby sledování byly řádně povoleny. Byť dle výzkumu je do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo jiných záznamů uchovávaných v soukromí zasahováno naprosto minimálně, stejně tak je naprosto výjimečně dle výzkumu prováděno sledování bez předchozího povolení státního zástupce, přesto i v soudní praxi se vyskytly případy, kdy procesnost provedení sledování ztroskotala na nedoložení řádného povolení ke sledování. Dle soudu jde o to, že pokud není ve spise založena písemná žádost dle § 158d odst. 4 TŘ, je nutno se držet zásady, co není ve spise, není na světě (*quo non est in actis, non est in mundo*) a je tedy chybějící doložení příslušného povolení státního zástupce či předchozího povolení soudce důvodem k nemožnosti využití záznamů ze sledování v dokazování.¹¹⁵

Je možno říci, že na rozdíl od předstíraného převodu, kdy Nejvyšší soud ve své praxi předřadil výslech osob realizujících nebo se účastnících předstíraného převodu záznamu opatřenému protokolem dle § 55 TŘ, tak u sledování je možno najít opačný názor. Tedy že prvotním důkazním prostředkem je záznam s protokolem dle § 55 TŘ a teprve v případě, že tento je nejasný včetně přiloženého zvukového záznamu, přistupuje soud k výslechu osob provádějících sledování jako svědků.¹¹⁶

Z hlediska sledování v aplikační praxi je možno dojít k závěru, že soudy ve svém rozhodování řeší především přípustnost důkazních prostředků o sledování z hlediska jejich

¹¹³ ÚS II. ÚS 2806/08

¹¹⁴ viz. NS 5 Tdo 679/2007

¹¹⁵ srovnej NS 8 Tdo 1332/2009

¹¹⁶ viz NS 6 Tdo 1188/2009

procesnosti. Proto je třeba u sledování osoby a věci vždy dbát na zákonný postup především u vyžádání a rozlišovat možnost jakou měrou bude sledování prováděno.

V praxi policie také u sledování dochází běžně ke kombinaci s předstíraným převodem, a to typicky v korupčních případech, kdy předmětem předstíraného převodu jsou finanční prostředky mající představovat úplatek. Zde je vyžádán souhlas k předstíranému převodu zároveň s povolením sledování věci – předmětu předstíraného převodu, pro případ, že i když bude předstíraný převod úspěšně realizován, tak nedojde ihned k zadržení podezřelého při převzetí předmětu předstíraného převodu a k jeho zadržení dojde v pozdější fázi trestního řízení. Jde o snahu zbrkle nezůstat např. pouze u prostředníka korupčního jednání, ale právě sledováním předmětu předstíraného převodu či osoby (ale u té nemusí být vždy jisté, o jakou půjde, zatímco u věci je to v tomto případě nezpochybnitelné) dospět k odhalení dalších pachatelů trestné činnosti. Jak je tedy zřejmé, nelze v praxi vyloučit ani kombinaci jednotlivých OPP.

6.3. Agent

Je možno říci, že u agenta je nejpestřejší aplikační praxe z hlediska všech OPP, i když dle výzkumu je nejméně používaným OPP. Problematika u agenta spočívá především ve fenoménu tzv. policejní provokace, slovy trestní práva snad možno uvést ve fenomenu aktivního jednání ze strany státních orgánů v rámci páchaní trestného činu.

Jako vodítko pro vymezení toho co je ještě v rámci nasazení agenta možné ve vztahu k jeho jednání a co již možné není je použitelné rozhodnutí Ústavního soudu ČR, kde je uvedeno : „podmínky trestnosti jsou dány podmínkami trestní odpovědnosti, mezi něž patří iJe nepřipustným porušením čl. 39 Listiny a čl. 7 odst. 1 Úmluvy, pakliže jednání státu (v daném případě policie) se stává součástí skutkového děje, celé posloupnosti úkonů, z nichž se trestní jednání skládá. Jinými slovy nepřipustný je takový zásah státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvoří trestný čin, resp. takový podíl státu na jednání osoby, jehož důsledkem je trestní kvalifikace tohoto jednání“.¹¹⁷

Takový zásah státu, který by sám se stal přímo součástí skutkového děje, na jehož základě je konstruováno jednání, kterým byl spáchán trestný čin, je nepřipustné, takovýto zásah je v rozporu se základními zásadami trestního řízení a vážným způsobem narušuje chráněná práva a svobody.

¹¹⁷ ÚS III. ÚS 597/99

V rámci evropského prostoru ve vztahu k chráněným právům a vzhledem k našemu zapojení do evropských struktur je dominantní úloha Evropského soudu pro lidská práva v otázkách chráněných práv a zájmů v trestním řízení. Z hlediska provokace policie v trestním řízení je nejčastěji citovaným rozhodnutím judikát ve věci Teixeira de Castro proti Portugalsku. Já, za neméně důležitý pro stanovení zásadních rysů náhledu ESLP na oblast provokačního jednání, považuji judikát ve věci Ludi proti Švýcarsku.

V tom dospěl soud k závěru, že postavení agenta ve švýcarském právu je nedostatečné, a to především z hlediska záruk jeho zákonného působení v případě aktivního zapojení do sledovaného jednání. Jako nejzákladnější podmínky, které soud postrádal, byly, že není upravena doba nasazení agenta ani konkrétnější podmínky za nichž lze agenta použít.¹¹⁸

V rozsudku Teixeira de Castro proti Portugalsku se ESLP věnoval otázce pojetí povahy nasazeného agenta. Jde problematiku, zda jde o tzv. agenta kontrolora či agenta provokatéra, kterou jsem zmínil v části o právní úpravě OPP a i v náhledu slovenské úpravy.

ESLP v tomto svém rozhodnutí rozlišil činnost tajného agenta, který v rámci zločineckého prostředí pouze sleduje činnost a sbírá materiál pro odhalení a usvědčení trestné činnosti, mohu tedy říct, že je zde vymezen agent kontrolor, jak je vnímán českou literaturou, a mezi činnostmi agenta provokatéra, za kterou ESLP považuje aktivní vytváření podmínek pro umožnění různým osobám páchat trestnou činnost, což následně dokumentuje a používá proti osobě vyprovokovaného.¹¹⁹

Soud výslovně konstatoval, že „intervence tajného agenta musí být vymezena a doprovázena určitými zárukami, i když jde o potlačování organizovaného zločinu. Jestliže rozšíření organizovaného zločinu bezpochyby vyžaduje přijetí přiměřených opatření, právo na řádný výkon spravedlnosti zaujímá v demokratické společnosti tak významné místo, že je nelze obětovat účelnosti. Obecný požadavek spravedlnosti uvedený v čl. 6 se vztahuje na řízení o každém trestném činu, od toho nejjednoduššího až po ten nejsložitější. Veřejný zájem nemůže odůvodnit použití důkazů opatřených policejní provokací.“¹²⁰

I náhledem do dvou rozhodnutí ESLP v oblasti policejního agenta je možno konstatovat, že česká úprava postavení a nasazení agenta je v souladu s požadavky ESLP a

¹¹⁸ rozsudek ESLP ze dne 26.5.1992 www.worldlii.org/eu/cases/ECHR/1992/50.html

¹¹⁹ rozsudek ESLP ze dne 9.6.1998 www.worldlii.org/eu/cases/ECHR/1998/52.html

¹²⁰ rozsudek ESLP ze dne 9.6.1998 www.worldlii.org/eu/cases/ECHR/1998/52.html

judikatura rozvíjená našimi soudy je v mantinelech stanovených požadavků ESLP. To je samozřejmě důležitým požadavkem nejen pro dodržení podmínky lidských práv v trestním řízení, ale i pro koherenci českého procesního práva s právem evropským. Význam rozhodnutí ESLP na tomto poli je důležitý i z toho hlediska, že otázky týkající se trestního procesu jsou v judikatuře ESLP řešeny nejčastěji¹²¹ a samozřejmě i z toho hlediska, že Úmluva představuje mezinárodní smlouvu k jejímuž dodržování je Česká republika zavázána.

ESLP jako hlavní nedostatky ve svých rozhodnutích vymezil chybějící podmínky nasazení agenta, především z hlediska doby nasazení a účelu, a způsob jeho jednání v rámci nasazení tohoto OPP. Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., kterou byl agent v TŘ upraven, tyto požadavky splňuje. V TŘ jsou pak vymezeny nejen tyto podmínky, ale pregnantně je zde i vymezeno, v případě jakých trestných činů je možno agenta nasadit, toto vymezení bylo upraveno naposledy novelou č. 41/2009 Sb.

V samotné konkrétní rozhodovací praxi je ve vztahu k OPP agent nejčastěji skutečně řešena otázka provokace a aktivity jednání policejních orgánů. Ústavní soud např. vymezil, že „o policejní provokaci se může jednat pouze v případě, kdy neexistuje žádné podezření, že určitá osoba páchá či hodlá spáchat trestný čin a policie záměrně vyvolá rozhodnutí konkrétní osoby trestný čin spáchat a pro to vytvoří předpoklady“¹²², kdy posuzoval otázku předání finančních prostředků policistovi, aniž by ten o ně jakkoli předtím požádal, za účelem ovlivnění jeho rozhodnutí v jím vyšetřované věci, a aniž by s předáním finančních prostředků projevil jakékoliv souhlasné stanovisko.

Podobné otázky, ve smyslu překročení pasivity konání směrem k aktivnímu nedovolenému jednání, byly řešeny i v dalších případech. Kdy např. Nejvyšší soud posuzoval údajnou provokaci ve vztahu k rozšíření předstíraného převodu agentem ve vztahu k předmětu převodu i vůči jiným osobám, neomezení vůči samotnému předmětu převodu, kdy konstatoval oprávněnost tohoto postupu.¹²³ Kdy v rámci odhalování trestné činnosti padělání a pozměňování peněz bylo třeba reagovat na vývoj aktuální situace v otázce zapojení dalších pachatelů a předmětu trestné činnosti.

Nejvyšší soud ve své praxi provedl konkrétnější výklad ve smyslu toho, jaké jednání státu lze ještě považovat za jednání naplňující míru požadovanou Ústavním soudem pro to,

¹²¹ Repík. B. Požadavky Evropské úmluvy lidských práv na trestní proces. BULETIN advokacie. 1992. č. 10. s.8

¹²² ÚS II ÚS 143/2002

¹²³ srovnej NS 6 Tdo 458/2004

aby bylo nasazení agenta přístupné. Nejvyšší soud přímo uvádí, že „není možné aplikovat výrok z nálezu Ústavního soudu ze dne 22.6.2000 sp.zn. III ÚS 597/99 na všechny případy, kdy jednání státu se stává součástí skutkového děje, jelikož při striktním výkladu citované části nálezu, by nemohly být v praxi aplikovány legitimní postupy upravené trestním řádem, jako je např. použití agenta“¹²⁴.

Kdy soud toto odůvodňuje tak, že ze spisového materiálu jednoznačně vyplývá, že obviněný ještě před setkáním se svědkem, který byl policistou, byl rozhodnut spáchat trestný čin spočívající v udávání padělaných peněz jako pravých a pokud nabídl větší množství bankovek, než na kterém byla původně shoda, jen rozšířil toto množství, aniž by zde chyběl původní úmysl spáchat trestné jednání. Soud dovozuje, že jednání policie bylo dostatečně pasivní a to i ve smyslu judikatury Evropského soudu pro lidská práva (výše citovaný rozsudek Teixeira de Castro proti Portugalsku).

Podobně usoudil Nejvyšší soud i v jiném případě, kdy dospěl k závěru, že obviněný chtěl spáchat svoji trestnou činnost ještě před setkáním se skrytými vyšetřovateli.¹²⁵

Z předestřených rozhodnutí lze dovodit, že Nejvyšší soud posuzuje pasivnost jednání kladenou jako základní nárok ze strany jak Ústavního soudu, tak i ESLP, především ve vztahu k úmyslu pachatele, který je dán ještě před samotným zapojením policisty – agenta do probíhajícího trestného jednání. Tento způsob dokazování by neměl činit problémy v případě předstíraného převodu, zde je obvykle zapojení policie jako reakce na zadokumentování nabídky ze strany pachatele na jednání spočívající v poskytnutí předmětu předstíraného převodu.

Otázkou je dokázání tohoto úmyslu právě v případě nasazení agenta. Tento požadavek klade vysoké nároky na určitý stupeň znalostí o vyšetřované věci, tak aby agent byl nasazen s již konkrétním záměrem, pro podezření z konkrétní sledované trestné činnosti, tak aby mohl být dovozen úmysl páchat trestnou činnost ze strany pachatele ještě před jeho zavedením do prostředí. Samozřejmě komplikace tento požadavek může přinést při dlouhodobém nasazení agenta, kdy agent může mít potíže s rozlišením úmyslů a záměrů pachatele v delším časovém úseku.

¹²⁴ NS 6 Tdo 458/2004

¹²⁵ srovnej NS 5 Tdo 1366/2003

Jak je patrné z rozboru vybraných soudních rozhodnutí se vztahem k agentovi, základním řešeným problémem je otázka tzv. policejní provokace, resp. zapojení státních orgánů do trestného jednání, posun v této problematice přináší návrh zákona o protikorupčních opatřeních, kterému se budu níže věnovat.

6.4. Podpůrné operativně pátrací prostředky

Soudní rozhodnutí jsou v problematice POPP poněkud chudší než v případě OPP. I když značná část respondentů uvedla využití POPP i ve stádiích řízení dle trestního řádu, a celkově lze vůbec využití POPP v případě odhalování a vyšetřování kriminality dle výzkumu hodnotit jako poměrně časté. Rozhodnutí k hospodářské kriminalitě jako takové jsou ještě vzácnější, níže provádím rozbor některých rozhodnutí s dopadem na konkrétní trestně procesní praxi policie.

To, že bylo možno využít POPP i v případě rozhodování o zahájení trestního stíhání, a lze je nepochybně využít i dosud, vyplývá z nálezu Ústavního soudu, kdy soud konstatuje, že k tomu, aby bylo možno zahájit trestní stíhání a tedy tomu, aby byl odůvodněn závěr, že byl spáchán trestný čin, je zapotřebí nejprve získat nějaké informace. K tomuto účelu může policie dle soudu využívat prostředky poskytnuté jí policejním zákonem, ve kterém jsou podmínky využití těchto prostředků vymezeny.¹²⁶

Soud zde dále uvádí, že tyto prostředky jsou běžnou součástí i právních řádů jiných demokratických států, a že jde o využití moderních postupů v boji především se závažnou kriminalitou.¹²⁷

K samotné možnosti využití POPP v dokazování je přistupováno tak, že operativní činnost slouží k získání základních informací, které v trestním řízení musí být provedeny způsobem odpovídajícím trestnímu řádu, tedy např. výslechem osob. Je samozřejmé, že pokud z operativní činnosti bylo zjištěno, že kontaktované osoby neuvedly k prověřované věci žádné významnější skutečnosti před zahájením trestního stíhání, není důvod k jejich výslechu přistupovat po zahájení trestního stíhání.¹²⁸

¹²⁶ ÚS II ÚS 812/06

¹²⁷ tamtéž

¹²⁸ NS 4 Tz 160/2005

I při vymezení role informátora vychází soudy z již citovaného rozsudku ESLP ve věci Taixero de Castro proti Portugalsku, kdy na základě odůvodnění tohoto rozsudku Ústavní soud vymezuje možnou roli informátora v odhalování trestné činnosti. Ústavní soud dovozuje, že Úmluva nebrání, aby ve stádiu předběžného vyšetřování, pokud je toto odůvodněno povahou vyšetřované činnosti, bylo spoléháno na takové zdroje, jako je např. informátor. Kdy zároveň ESLP považuje toto využití za omezené a zaručené právními zárukami.¹²⁹

Soud posuzoval i rozsah možnosti využití informátora ze strany policisty, kdy hodnotil, zda využití informátora bylo ve služebním zájmu či nikoliv, kdy toto jednání rozhodující soud posuzoval na základě konkrétního výkonu součinnosti dotčeného policisty s informátorem.¹³⁰

Rovněž v případě využití informátora posuzoval soud námitku, že nešlo o využití informátora dle právních předpisů, ale o policejní provokaci. Kdy ze strany stěžovatele byla činnost informátora hodnocena jako aktivní jednání policejního provokatéra, překračující pasivní rámec poskytování informací policii, stížnost byla zamítnuta.¹³¹

V posledním ilustrativním rozhodnutí se vztahem k informátorovi bylo opět jednání informátora v rámci sledování trestné činnosti a opět hodnocení toho, jak aktivně se zapojil on a jeho prostřednictvím policie do skutkového děje, opět bylo operováno s policejní provokací.¹³²

Jak je patrné, tak nasazení informátora v případě, že je posuzováno soudem, se v problémovosti přibližuje k nasazení agenta. Je především řešena otázka jeho aktivity či jeho aktivního využití v rámci sledované trestné činnosti. Dále byl řešen rozsah možného využití informátora a vůbec přípustnost nasazení toho institutu.

To, že lze využít informátora a obecně POPP v odhalování trestné činnosti, je samozřejmě nesporné. Bohužel právní úprava těchto prostředků není příliš obsáhlá vzhledem k možnostem a mezím jejich nasazení a chybí jí podrobnost vymezení nasazení OPP dle trestního řádu, což je podstatná chyba, jak lze nalézt i v rozhodnutí ESLP, přičemž minimálně institut informátora by si takovouto úpravu zasloužil, jak dovedím níže.

¹²⁹ ÚS II. ÚS 71/01

¹³⁰ NS 3 Tdo 665/2008

¹³¹ NS 3 Tdo 974/2006

¹³² NS Tdo 896/2007

Ústavní soud hodnotil ve svém rozhodnutí i rozsah využití krycích dokladů. Kdy opět stěžovatelem bylo namítáno, že policista používal své krycí doklady i v situacích, kdy k tomu nebyl žádný důvod. Na základě tohoto údajně neoprávněného užití krycích dokladů a s nimi provedeného jednání policisty usuzoval stěžovatel na to, že proti němu bylo použito policejní provokace. Stížnost byla zamítnuta jako neodůvodněná, kdy rozsah použití krycích dokladů byl shledán jako zákonný v kontextu ZPČR.¹³³

Rovněž tak v jiném případě, kdy krycích dokladů bylo použito jako podpůrného prostředku při provedení předstíraného převodu, konstatoval soud oprávněnost jejich využití. Soud shledal, že zadokumentovaný stav věci na základě provedeného šetření poskytl plnou oporu pro oprávněné využití mimo jiné krycích dokladů.¹³⁴

Je tedy zřejmé, že i případě využití krycích dokladů je tento prostředek hodnocen z hlediska svého nasazení v souladu s normativní úpravou a se vztahem ke konkrétnímu využití při odhalovaném jednání.

6.5. Návrh zákona o protikorupčních opatřeních

Přestože návrh tohoto zákona budí dojem, že jde o nějaký nový zvláštní zákon, není tomu tak a jde pouze o novelizaci některých platných zákonů, především trestního řádu a trestního zákoníku.

Ve vztahu k OPP je zde několik podstatných novinek. Tak především ve vztahu k předstíranému převodu má být dle návrhu do TŘ vložen nový odstavec, který by měl znít „Pro účely předstíraného převodu lze za účelem objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení předstírat zájem podílet se na trestném činu, pokud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že by i bez toho byl takový trestný čin spáchán. Tímto jednáním nesmí být vyvolán úmysl osoby, vůči které předstíraný převod směřuje, trestný čin spáchat.“¹³⁵

Je zde tedy nově zavedena nutnost současného splnění dvou podmínek a to tak, že za prvé musí zjištěné skutečnosti nasvědčovat tomu, že by osoba spáchala trestný čin sama a dále za druhé, že jednáním nesmí být vyvolán úmysl trestný čin spáchat. Naplněním těchto dvou

¹³³ ÚS IV. ÚS 47/01

¹³⁴ ÚS II. ÚS 710/01

¹³⁵ Vl.n. z. o protikorupčních opatřeních. sněmovní tisk. www.psp.cz/sgw/text.s.3

nových podmínek je vázáno na legitimitu nasazení předstíraného převodu tak, aby toto jednání nemohlo být zaměňováno za policejní provokaci.

Důvodová zpráva návrhu posléze uvádí, že přijetí závěru o tom, že by trestný čin byl spáchán i bez předstírání zájmu o podílení se na trestném činu, se vztahuje pouze na způsob provádění předstíraného převodu a netvoří podmínku v rámci povolení předstíraného převodu ze strany justičního orgánu.¹³⁶

Podobné ustanovení o možnosti zapojení agenta ve vztahu k předstíranému podílu na trestné činnosti je navrhováno u agenta, kdy je v návrhu uvedeno, že „za účelem objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení je agent oprávněn předstírat zájem podílet se na trestném činu, pokud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že by takový trestný čin byl spáchán i bez účasti agenta. Agent nesmí svým jednáním vyvolat úmysl osoby trestný čin spáchat.“¹³⁷

Opět se zde jedná o stanovení dvou výše uvedených podmínek reagujících na to, že proti osobě, vůči které je agent nasazen, musí být známo a odůvodněno podezření, že se takováto osoba dopouští nějakého korupčního nebo jiného trestného jednání a policie musí o těchto skutečnostech disponovat dostatečným množstvím informací.

V prvním odstavci § 158e by v případě přijetí návrhu došlo k rozšíření trestných činů, u kterých může být agent nasazen, a to především směrem k hospodářským trestným činům, především k trestným činům, které je možno označit, jako tzv. korupční delikty.

To je navrhováno z důvodu možnosti využití agenta v širším rámci trestných činů a to především z důvodu toho, že v současném trestním zákoníku došlo ke zvýšení sazby u zvlášť závažných trestných činů na deset let. Novou právní úpravou bude hranice sazby stanovena opět na osm let (původní hranice zvlášť závažných trestných činů v trestním zákoně). Dále jsou přímo v ustanovení o agentovi navrhovány vyjmenovat některé trestné činy, které nedosahují hranice sazby osm let, ale které právě z důvodů boje proti korupci je vhodné zařadit mezi trestnou činnost, proti které může být agent nasazen.

Jako pozitivní je rovněž možno hodnotit návrh v ohledech beztrestnosti agenta, o jejíž pregnantnější a širší zakotvení usiluje praxe delší dobu, jak jsem ilustroval v části věnované právní úpravě OPP.

¹³⁶ VI.n. z. o protikorupčních opatřeních. sněmovní tisk. www.psp.cz/sgw/text. s.12

¹³⁷ tamtéž s. 3

Je navrhováno, aby případ beztrestnosti dle § 363 odst. 1 TZ byl rozšířen i na odhalení osob, které jsou ve spojení s organizovanou skupinou. Do druhého odstavce bylo přidáno několik trestných činů, které lze označit za korupční delikty. Návrh byl o tyto trestné činy doplněn proto, že jde o trestné činy, které mají vysoký korupční potenciál.

Mám za to, že v tomto případě byla promarněna šance jít ve vymezení beztrestnosti agenta dále směrem, o kterém jsem psal v části právní úprava OPP.

Tyto změny ve vztahu k agentovi jsou označovány jako tzv. protikorupční agent, kdy je toto vyvozováno z taxativního rozšíření trestných činů, u kterých je agent za splnění zákonných podmínek beztrestný a dále u výčtu trestných činů, pro které může být nasazen.

Návrh reflektuje některé stěžejní požadavky judikatury na nasazení OPP, především z hlediska vymezení jednání, ke kterému je policista nasazený jako agent nebo účastníci se předstíraného převodu povinen, pro to, aby jednání pachatele nebylo vyprovokované.

6.6. Zhodnocení pro trestně procesní praxi

6.6.1. Operativně pátrací prostředky

Z hlediska operativně pátracích prostředků v konkrétní trestně procesní praxi – vyšetřování hospodářské kriminality lze jako jednoznačně pozitivní vidět především návrh zákona o protikorupčních opatřeních. Ten upřesňuje možnost nasazení OPP dle ustálených požadavků judikatury s cílem lépe odhalovat především korupční trestné činy, které tvoří součást hospodářských trestných činů.

Z poznatků získaných výzkumem je patrné, že v této oblasti jsou OPP využívány a z hlediska zadokumentování důkazní situace jsou hodnoceny převážně pozitivně. Jako pozitivní na novém návrhu lze hodnotit to, že je, tak jako stávající právní úprava, i v souladu s judikaturou ESLP a jde tedy skutečně o agenta protikorupčního, nikoliv agenta provokatéra. Česká právní úprava nadále zůstává na pozici či u typu agent kontrolor, což je významné z hlediska dodržování základních práv a svobod v trestním řízení i základních zásad trestního řízení a při odhalování a vyšetřování trestné činnosti.

I se současnou právní úpravou jsou respondenti z řad policistů spokojeni a operativní prostředky v praxi využívají a to dle jejich odpovědí v rámci dokazování hospodářské trestné

činnosti úspěšně. Navíc z porovnání obou výzkumů je patrné, že spokojenost s právní úpravou má růstovou tendenci.

Jako pozitivní je třeba na novém návrhu hodnotit, že bere v úvahu rozhodovací činnost soudů a reflektuje jejich názory. To se projevuje především v otázkách tzv. policejní provokace. K tomu je však uvést, že nová formulace vymezení možnosti nasazení agenta a předstíraného převodu bude klást zvýšené nároky na policisty, kteří se těchto OPP účastní. Novou právní úpravou budou nuceni dospět ještě před nasazením prostředků k takové míře znalostí, jaká je zákonem požadována ve vztahu k úmyslu pachatele spáchat trestný čin. Jde tedy na jednu stranu o to, že pro trestně procesní praxi jde o precizování zákonného ustanovení vzhledem k větší právní jistotě jak policejního orgánu, tak i pachatele, na druhou stranu jde o kladení větších nároků na policisty, které jsou u hospodářské trestné činnosti násoben specifiky této trestné činnosti.

Z hlediska beztrestnosti agenta jsem výše uvedl, že jde o určitou nevyužitou šanci. Mám za to, že kromě pouhého doplnění výčtů trestných činů pro jejíž spáchání nebude agent trestný za předpokladu dodržení dalších zákonných podmínek, mohl být trestní zákoník novelizován z hlediska tohoto ustanovení také obecnou formulací vylučující beztrestnost agenta ještě v obecné rovině, jako např. zvláštní druh vyloučení protiprávnosti, jak jsem rozebral v právní úpravě agenta.

Problémový okruh je v samotném vztahu OPP a POPP, který je zároveň ilustrací vztahu dvou právních norem na úseku odhalování trestné činnosti. Na začátku práce jsem se snažil vymezit operativně pátrací činnost jako součást trestně procesní činnosti policie, která dle mě přesahuje rámec trestního řádu v případě odhalování trestných činů. Nicméně jako problém vidím návaznost na odhalování, resp. dokumentaci odhalování trestných činů, dle policejního zákona a využití této dokumentace v rámci trestního řízení.

Náš TŘ se nadále k POPP staví macešsky, na rozdíl např. od německé právní úpravy, kde jsem tento vztah nastínil. Náš trestní řád pojímá POPP jako pouhý servis pro OPP, i když je zcela zřejmé, že minimálně v případě informátora je jeho význam pro odhalování a vyšetřování hospodářských trestných činů větší, jak ostatně dokládají i poznatky z výzkumu.

Tento význam je větší nepochybně i u technických metod POPP, které umožňují již ve fázi před zahájením úkonů trestního řízení monitorovat a zaznamenávat jednání, kterým může být páchána trestná činnost.

Za specifika OPP po zhodnocení ve vztahu k hospodářské trestné činnosti lze uvést především ofenzivnost těchto prostředků, jejich využitelnost i při odhalování sofistikovaných jednání provázejících hospodářskou trestnou činnost a jejich vysokou využitelnost při dokazování. Je však třeba říci, že z hlediska soudních rozhodnutí nejsou ve vztahu mezi jednotlivými druhy kriminality k řešeným problémům nějaké rozdíly, v podstatě jsou řešeny ty stejné okruhy otázek, které byly výše naznačeny.

6.6.2. Podpůrné operativně pátrací prostředky

Po zhodnocení pozitivní právní úpravy, aplikační praxe a provedeného výzkumu můžu za specifika podpůrných operativně pátracích prostředků na úseku odhalování a vyšetřování hospodářské trestné činnosti označit:

- vysoká využitelnost pro získávání důkazů, byť TŘ předpokládá pouze jejich podpůrnou roli pro trestní řízení a spíše servisní činnost policejního zákona vůči trestnímu řádu,
- nasazení především proti podvodným jednáním a korupčním deliktům, byť jsou i v jednotlivých případech využívány i proti ostatním hospodářským trestným činům,
- nejvyšší počet využití ne v předprocesním stadiu trestního řízení a předcházení trestné činnosti, ale v trestním řízení, resp. ve stadiu prošetřování, tedy v úseku od zahájení úkonů v trestním řízení do zahájení trestního stíhání.

Výše uvedené podporuje konstrukci pojmu trestně procesní činnost policie, který pod záměrem odhalení a vyšetření trestných činů propojuje postup policejního orgánu v tomto procesu jak dle ZPČR, tak TŘ.

Z hlediska respondentů je jako zásadní problém interních normativních aktů a konkrétní využití POPP v praxi, především z hlediska obeznámenosti osob s tímto nasazením a jeho kontrolou. Z hlediska rozhodovací praxe soudů jsou problémy u POPP podobné jako u OPP, jde především o hledisko využití těchto prostředků bez možnosti poukazování na tzv. policejní provokaci.

Z hlediska zákonné úpravy mám však za to, že zde jeden zásadní problém je. I když nebudu uvažovat o tom, že by informátor měl být upraven v TŘ, mám za to, že jeho postavení není v ZPČR dostatečně vymezeno a to z několika důvodů:

- Především není dostatečně přesně vymezen pojem toho kdo to vlastně informátor je, vymezení v ZPČR považují za velmi vágní a neurčité, není vůbec stanoveno, kdo vlastně informátorem může být,
- v ZPČR rovněž nejsou vymezeny žádné povinnosti nebo práva informátora, není definováno jeho postavení,
- není zřejmé, jaký je právní podklad spolupráce informátora s policií,
- v samotné právní úpravě není vymezeno jakým způsobem lze výstupy z činnosti informátora zadokumentovat tak, aby je bylo možno využít v odhalování trestné činnosti.

Za zásadní problém POPP kromě problematiky informátora považují dále právními předpisy přímo neupravenou problematiku provázanosti POPP a OPP z hlediska využití výstupů z POPP v procesu dokazování.

Mám za to, že tyto jevy jsou na škodu celému procesu vyšetřování hospodářské kriminality i s ohledem na poznatky získané od respondentů z provedených výzkumů. Ve vztahu k nedostatečnému vymezení POPP mám za to, že dostatečně nemůže být argumentováno tím, že tyto otázky jsou řešeny v interních aktech.

Samotná náplň interních aktů a jejich aplikace se vztahem k POPP byla příčinou největší kritiky respondentů ve výzkumu, kdy právě způsob aplikace těchto aktů považují za velkou překážku využití POPP v praxi.

Rovněž mám za to, že např. vymezení osoby informátora, jeho postavení v rámci spolupráce a jeho povinnosti a práva jsou natolik významné z hlediska práva, především ve vztahu k řádnému způsobu procesu a ochraně základních lidských práv a svobod, že by jejich úprava měla být provedena přímo právním předpisem o síle zákona, nikoliv podzákoným normativním aktem.¹³⁸

Z hlediska aplikační praxe jsem tedy výše popsal základní problémy použití POPP i OPP tak, jak je možno je vnímat po souhrnu jejich právní úpravy, výzkumů i rozhodovací praxe soudů a to i s přihlédnutím k novému návrhu zákona o protikorupčních opatřeních.

¹³⁸ ohledně otázky vymezení osoby informátora s mluvní spolupráce s ním srovnej : Fryštát..M.Informátor jako jeden z nástrojů v boji s organizovaným zločinem, in Nové jevy v hospodářské kriminalitě,Masarykova univerzita. Brno 2005

6.7. Návrhy De lege ferenda

Po předestření celé předkládané rigorózní práce se na základě zpracovaného pokusím vymezit několik návrhů na změnu právní úpravy v oblasti operativně pátrací činnosti policie, které by mohly přinést posun především ve vztahu k problematice odhalování a vyšetřování hospodářské trestné činnosti a zkvalitnění možnosti využití operativních prostředků v rámci trestně procesní činnosti policie jako takové, kdy v úvahu беру již i navrhovaná ustanovení nového vládního návrhu zákona o protikorupčních opatřeních, které některé problémové okruhy nasazení OPP a POPP řeší, jak jsem popsal výše :

- 1) Rozšíření beztrestnosti agenta a to tak, že k taxativně vymezeným trestným činům bude přidáno obecné vymezení beztrestnosti agenta ve smyslu okolností vylučujících protiprávnost, např. „čin jinak trestný, kterého se za podmínek stanovených zvláštním zákonem dopustí policista nasazený jako agent, není trestným činem“,
- 2) Podobné zakotvení beztrestnosti upravit i u předstíraného převodu, včetně výslovně v TŘ stanovenému oprávnění policejního orgánu zastírat svoji příslušnost k PČR,
- 3) V TŘ upravit provázanost POPP a OPP ve smyslu návaznosti využití skutečností získaných z POPP pro další procesní postup v trestním řízení,
- 4) U informátora a vybraných druhů zabezpečovací techniky, jejichž prostřednictvím lze získávat skutečnosti důležité pro odhalování hospodářských trestných činů upravit způsob jejich dokumentace, např. ve smyslu § 158b odst. 3 TŘ tak aby jich bylo možno použít za přesně stanovených podmínek (identita a postavení informátora, povolovací a dozorový režim mimo policejní orgán apod.) v rámci dokazování,
- 5) Novelizace právní úpravy informátora směrem k jeho jasnému vymezení, způsobu spolupráce, jeho právům a povinnostem, záznamům z jeho činnosti,
- 6) Rozdělení POPP informátor do více kategorií (vzor např. německá úprava) vzhledem ke konkrétnímu vymezení jejich postavení, úprava těchto kategorií do TŘ mezi OPP.

7. Závěr

V první části práce jsem se věnoval vymezení toho, co je to vlastně hospodářská kriminalita a trestně procesní činnost policie. Vymezení těchto dvou pojmů považuji za důležité nejen z hlediska vymezení rozsahu a předmětového zaměření, ve kterém se celá má práce pohybovala, ale především to považuji za důležité pro pochopení podstaty operativně pátrací činnosti, resp. její právní úpravy a aplikace v praxi trestního řízení.

Právě operativně pátrací činnost je spojnicí mezi odhalováním trestné činnosti dle policejní právní normy a dle trestního řádu, přičemž právě u této oblasti jsem identifikoval některé problémové jevy celé operativně pátrací činnosti. Vymezení hospodářské trestné činnosti je důležité jednak pro stanovení, u jakých trestných činů je vlastně operativně pátrací činnost využívána, pokud hovoříme o jejích specifikách ve vztahu k hospodářské kriminalitě, jednak o nastínění odlišností hospodářské kriminality proti ostatním druhům kriminality.

V části právní úpravy operativně pátrací činnosti jsem vůbec vymezil, co lze pojímat pod tímto pojmem. Dále jsem se věnoval různým obecným aspektům operativních prostředků ve vztahu k základním zásadám trestního řízení, dokazování a obsahu jejich užití. Poté jsem se věnoval jednotlivým institutům OPP i POPP v kontextu právní úpravy a poznatků z odborné literatury, provedl jsem demonstraci jejich právní úpravy i názorů na ni. V této části práce jsem provedl i srovnání některých vybraných institutů ze zahraničí s českou právní úpravou konkrétně s úpravou německou a slovenskou.

Stěžejní částí práce bylo provedení výzkumů. Ty jsem provedl dva, první v roce 2006 a druhý v roce 2010. Vždy jsem výzkum provedl u stejné skupiny respondentů a i otázky se z větší části shodovaly. Cílem výzkumů bylo potvrdit hypotézy ohledně konkrétního nasazení operativních prostředků, jejich právní hodnocení a využití v praxi, především ve vztahu k dokazování. Výzkum kromě kvantitativních otázek měl i otázku kvalitativní, u které se respondenti mohli volnou formou vyjádřit k problémům operativně pátrací činnosti.

Výzkumy přinesly velkou sumu poznatků, které jsem shrnul jednak v popisu výzkumů, jednak v hodnocení zkoumaných hypotéz. S výstupem z výzkumu jsem pracoval i v části věnované aplikační praxi a byl i jedním z podkladů pro formulaci návrhů de lege ferenda. Tímto způsobem jsem prameny využité v této práci, kromě obvyklé literatury, judikatury a zákonného textu, rozšířil i na poznatky získané vyhodnocením dotazníkového výzkumu od

respondentů, kteří se jako policisté na úseku hospodářské trestné činnosti přímo věnují operativně pátrací činnosti.

Poslední významnou částí práce je část věnovaná aplikační praxi. Zde jsem nejprve provedl náhled do rozhodovací praxe soudů. Ukázal jsem, jak se judikaturou prolínají problémy, které je možno označit z hlediska soudní praxe za důležité, a to jak z obecného hlediska OPP, tak i s přihlédnutím k rozhodnutím na úseku hospodářské trestné činnosti. Zobecnil jsem nejzávažnější problémy, které rozhodovací činnost soudů ve vztahu k operativně pátrací činnosti pojmenovává.

Na příkladu vládního návrhu zákona o protikorupčních opatřeních jsem demonstroval změny, které tento návrh přináší v případě OPP, a vyhodnotil jsem přínosnost těchto změn v celkovém kontextu stávající právní úpravy.

Závěrem jsem v této kapitole provedl zhodnocení jak OPP, tak i POPP pro trestně procesní praxi, kde jsem pojmenoval a zobecnil zásadní problémy těchto institutů na základě poznatků získaných v této práci. Závěrem jsem navrhl několik bodů ke změně pozitivní právní úpravy u operativně pátrací činnosti.

Mám za to, že jsem naplnil cíle práce, které jsem si stanovil. Provedl jsem nejen popis zkoumané problematiky na základě pramenů, ale problematiku jsem obohatil o vlastní poznatky získané z dotazníkového výzkumu. Po představení všech zjištění jsem vyhodnotil současnou pozitivní právní úpravu operativně pátrací činnosti, stanovil jsem problémové body a navrhl z hlediska legislativní úpravy možnosti řešení.

8. Resumé

For my doctorate work I have chosen a topic „operative search activity of the police for investigation of white collar crime“. I think, that the topic is very interesting and dynamically developing discipline of criminal procedural law.

In this discipline new offensive measures are applied. These measures react to courts' activities and new ways of committing of white collar crimes that we can successfully investigate with the assistance of the offensive operative measures.

The operative search activity brings a lot of interesting questions in relation to criminal proceedings. There are questions of definition of these measures, of their use for gathering of evidence, questions of tactic of their use, questions of their agreement with basic rules of criminal proceedings and also with basic rights and freedoms of the individual in society.

In my work I would like to describe not only operative search activity, but also to find and to perceive problem phenomena. I want to account for these problems on the basis of constituent parts of my work, so both analysis of literature and fundamental judgements and results of research, to enumerate various attitudes and to find own opinion. The research of the problem phenomena will be finished by my bill de lege ferenda.

In the first part of my work I describe definition of white collar crime and criminal procedural activity of the police. This is important for understanding of foundation of operative search activity, its codification and its application in practise of investigation of white collar crime.

In part of codification of operative search activity I describe this phenomenon. I also mention various common aspects of operative measures in relation to basic rules of criminal proceedings, gathering of evidence and their use. Then I describe individual kinds of operative search measures and subsidiary operative search measures in context with codification and juridical literature. In this part of my work I compare some of foreign institutes with Czech codification, particularly German and Slovak codification.

An essential part of my work are two researches, the first one from 2006, the second one from 2010. I made researches in the same group of respondents and also questions were very similar. Targets of researches were to confirm hypotheses of use of operative measures in practise and legal appraisal especially in relation to evidence. Researches had not only

quantitative questions, but also one qualitative question where respondents could express their own opinions of problems of operative search activity.

The last important part of my work is application practise. Firstly I mention fundamental judgements. I show problems of judicial practise in relation to operative search measures generally and also in white collar crime. I generalize the most important problems of judges in relation to operative search activity.

I demonstrate changes by way of an example of a government bill of measures against corruption that this bill brings relative to operative search measures. I consider utility of these changes in context of whole contemporary codification.

In conclusion I resume basic problems of operative search measures and subsidiary operative search measures in criminal procedural practise on the basis of my findings in this work. I also suggest some of changes of contemporary codification.

9. Seznam použitých pramenů :

Knižní publikace :

Beulke, W. Strafprozessrecht. Heidelberg :C.F. Muller. 10. vydání. 2006

Berner, G., Kohler, M. Polizeiaufgaben – gesetz. Mnichov : Jehle. 2006

Brabcová, I., Hospodářská kriminalita z pohledu kriminologie. Policejní akademie. Praha. 2001

Císařová, D., Fenyk, J., a kol., Trestní právo procesní. 3. aktualizované a rozšířené vydání. Praha. Linde Praha, a.s. 2004

Chmelík, J., Hájek, P., Nečas, S., Úvod do hospodářské kriminality. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005

Knapp, V. Vědecká propedeutika pro právníky, Eurolex Bohemia. Praha 2003

Jelínek, J. a kol. Trestní právo procesní. Eurolex Bohemia. Praha. 2002

Mates, P. a kol. Policejní právo. Právní předpisy s komentářem. 2. vydání. Praha : Linde. 2004

Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2001

Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck. 2003

Musil, J., Konrád, Z., Suchánek, J. Kriminalistika, 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2001

Porada, V., a kol: Kriminalistika. CER. , Brno. 2001

Němec, M., Kriminalistická taktika pro policisty. Eurounion. Praha. 2004

Růžička, M., Přípravné řízení a stádium projednání trestní věci v řízení před soudem. Praha : LexisNexis CZ s. r. o. 2005

Straus, J. a kol., Kriminalistická metodika. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk. 2006

Šámal, P., Púry, F., Sotolář, A., Štenglová, I. Podnikání a ekonomická kriminalita v české republice. 1. vydání . Praha: C. H. Beck, 2001

Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní.

Praha : C. H. Beck, 2003

Škoda, J., Vavera, F., Šmerda, R. Zákon o polici s komentářem. Plzeň: Aleš čeněk. 2009

Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, K. Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vydání. Praha : C. H. Beck. 2002

Zoubek, V., Postmoderní problémy recentní státovědy. Policejní akademie. Praha 2003

Odborné sborníky :

Sborník – použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Policejní akademie ČR. Praha. 2004

Nové jevy v hospodářské kriminalitě, Masarykova univerzita. Brno 2005

Ve službách práva. Sborník. C. H. Beck : Praha. 2003

Časopisecké publikace :

Baxa, J. Reforma trestního řízení – geneze jejího vzniku a cíle. Buletin advokacie č. 11. 2001

Budka, I. Právní úprava použití agenta a její praktická realizace. Právní praxe. 1997. č. 5

Cimr, V. K zákonnosti provokace trestného činu policejními orgány. Trestní právo. č. 2.2001

Fenyk, J., Šanta, J. Právní úprava postavení agenta v trestním řízení v České a Slovenské republice. Trestní právo. 2007. č. 3

Fryštát..M.Informátor jako jeden z nástrojů v boji s organizovaným zločinem, in Nové jevy v hospodářské kriminalitě,Masarykova univerzita.Brno 2005

Hájek, P. Charakteristika hospodářské kriminality v ČR, vývoj, rysy, trendy. Trestní právo č. 7-8. 2000.

Hundák, Š. Právní úprava operativně pátracích prostředků a podmínek jejich použití v trestním řízení a jejich použití „contra legem“. Sborník – použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Policejní akademie ČR. Praha. 2004

Chmelík, J. Úvahy o agentu provokatérovy a korunním svědkovi. Karlovarská právní revue. č. 2.2005

- Ivor, J. Agent provokatér v trestnom konaní. Státní zastupitelství. 2004. č.10-11
- Kratochvíl, V. Policejní provokace „trestného činu“ z pohledu právního a ústavně právního. Trestní právo. č. 10.
- Krejčová, S. Poznatky z dotazníkového šetření uskutečněného v rámci výzkumu ekonomické kriminality, in Nové jevy v hospodářské kriminalitě, Masarykova univerzita. Brno 2005
- Lisoň, M., Ze zahraničí: Operativní a spravodajská činnost v systéme poznávání kriminality. Kriminalistika. č.2/2006
- Lisoň, M., Korgo, D., Právní základ regulace operativně-pátrací činnosti ve Slovenské republice. . Sborník – použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Policejní akademie ČR. Praha .2004
- Malý, M. Důkazní prostředky při předstíraném převodu podle § 158c trestního řádu. in Sborník – použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Policejní akademie ČR. Praha. 2004
- Musil, J. Přípravné řízení – stálé téma reformy trestního řízení. Ve službách práva. Sborník. C. H. Beck : Praha. 2003
- Musil, J., Ochrana práv obviněného v trestním řízení – tendence. Trestní právo. 11/2006
- Príbelský . Policajná provokace v Slovenskej republice. Trestní právo. 2004. č. 2
- Repík. B. Požadavky Evropské úmluvy lidských práv na trestní proces. BUletín advokacie. 1992. č. 10
- Růžička, M. Operativně pátrací prostředky. Právní rádce. 2001, č.11
- Růžička, M. Operativně pátrací prostředky z pohledu státního zastupitelství. in Sborník – použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Policejní akademie ČR. Praha. 2004
- Růžička, M. K některým otázkám postupu policie a státního zástupce v souvislosti s využíváním operativně pátracích prostředků a tzv. skrytou reakcí policie na již páchanou trestnou činnost. přednáška v rámci IMZ ÚOKFK 22-24.11.2006 Herlíkovice. seminář k problematice boje proti korupci, přístupno na internetových stránkách MV odbor bezpečností politiky. mvr.cz
- Sotolář, A. Problematika policejní provokace a k právu spravedlivý proces. Trestněprávní revue. č. 11. 2002
- Sotolář, A., Púry, F., Woratschová, V. Posuzování policejní provokace. trestně právní revue. 2002. č. 11.

Trojáček, J. Použití agenta – náměty k provedení změn právní úpravy. in Sborník – použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. Policejní akademie ČR. Praha. 2004.

Vrtěl, P. Nepřípustnost policejní provokace. Trestní právo. č.5.2001

Právní předpisy :

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 281/1991 Sb. o Policii České republiky

Zákon č. 124/1992 o Vojenské policii

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod sdělení č. 209/1992 Sb.

Zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

Zákon č. 1/1993 Sb. Ústava české republiky

Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod

Zákon č. 13/1993 Sb. Celní zákon

Policejní zákon č.171/1993 Z.z

Trestný poriadok č.301/2005 Z.z

Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky

Vyhláška č. 23/1994 Sb. o jednacím řádu státního zastupitelství

NMV č.13/2002

N NSZ 12/2003

NS Vyklš 25/2005

NMV č. 59/2008 o zvláštních finančních prostředcích

ZP PP č. 193/2008 o využívání informátorů

ZP PP č. 195/2008 o krycích prostředcích

ZP PP č. 196/2008 o vyžadování, používání, ochraně a evidenci krycích dokladů

ZP PP č.30/2009 o přípravném řízení

Vl.n. z. o protikorupčních opatřeních. sněmovní tisk. www.psp.cz/sgw/text. č.132/ 2010

Soudní rozhodnutí :

rozsudek ESLP ze dne 26.5.1992 Ludi proti Švýcarsku

rozsudek ESLP ze dne 9.6.1998 Teixeira de Castro proti Portugalsku

US III. ÚS 597/99

NS Slovenské republiky Tzvo 5/2001

ÚS IV. ÚS 47/01

ÚS II. ÚS 71/01

ÚS II. ÚS 710/01

ÚS II ÚS 143/2002

ÚS II. ÚS 797/02

ÚS IV. ÚS 449/03

NS 5 Tdo 1366/2003

NS 7 Tdo 122/2004

NS 6 Tdo 458/2004

NS 7 Tdo 295/2005

NS Tdo 1298/2005

NS 5 Tz 157/2006

NS 4 Tz 160/2005

NS 8 Tdo 653/2005

ÚS II ÚS 812/06

NS 3 Tdo 974/2006

NS 5 Tdo 679/2007

NS Tdo 896/2007

NS 3 Tdo 665/2008

NS 11 Tdo 1142/2008

ÚS II. ÚS 2806/08

NS 6 Tdo 1188/2009

NS 8 Tdo 1332/2009

Internetové odkazy :

[www:worldlii.org/eu/cases/ECHR](http://www.worldlii.org/eu/cases/ECHR)

www.psp.cz

www.ASPI.cz

www.nsoud.cz

www.usoud.cz